

La influència de l'espai en els aprenentatges:

Estudi de les aules d'Educació Visual i Plàstica en el
Grau de Mestre d'Educació Infantil de les facultats
d'educació de la província de Barcelona

Assumpta Cirera Bergadà

Treball Final de Màster
Màster en Educació Interdisciplinària
de les Arts. (Especialitat Recerca)

Tutora: Sílvia Buset Burillo
Facultat d'Educació
Universitat de Barcelona
25 de maig de 2015

Un sincer agraïment a totes les persones que d'una manera o altra estan presents en aquesta investigació i que l'han enriquit compartint la seva experiència:

A Sílvia Bursset, per ser una tutora realment fantàstica en tots els sentits. La seva professionalitat, guia, suport, ajuda i aportacions han estat fonamentals. Des del principi fins el final del procés he sentit en tot moment el privilegi d'estar molt ben acompanyada.

A Montserrat Rierola, per ser la impulsora d'aquest projecte. La seva il·lusió, professionalitat i el bon tracte fan que sempre sigui un plaer treballar amb ella.

A Ingrid Bresser, Ruth Caro, Francesca Davoli, Jordi Lafon, Maite Pujol, Montserrat Rierola i Arnau Vernis, per la seva amistat, dedicació, experiència, col·laboració i per totes les bones aportacions que han fet.

A Arnau Bardolet, per fer la proposta de reestructuració i per tenir la voluntat de portar a terme el projecte tècnic de l'aula B003 amb entusiasme, escolta i obertura.

A Jordi Martí, per la bona predisposició i el seu suport en la transformació de les aules d'Educació Visual i Plàstica de la UVic-UCC.

A Imma Pla, per facilitar-me l'accés i acompanyar-me plàcidament a visitar les aules de la UAB i de Blanquerna.

A M.Carme Bernal i Berta Vila, per ser les pioneres en la transformació d'aules a la UVic i per tots els punts de vista compartits.

A Paola Soggia, per promoure una mirada diferent dels espais en el curs *L'espai com a Element Educatiu*.

A Nati Palomo, Oriol Portell i als Serveis Lingüístics de la UVic pel seu ajut en les correccions lingüístiques.

A Amanda Saionz, per la traducció del resum a l'anglès i a l'Eva Marichalar, per la bona mirada final feta a les traduccions del castellà i l'anglès.

A Alfonso Cobas, per les seves genials idees, bon criteri, paciència i les moltes hores robades.

A Mar Recarens, pel seu entusiasme i bons suggeriments.

A Toni Cirera i a Maite Palomo per la seva ajuda en la paginació.

A la família, als amics i a les amigues per fer-me sempre costat en les decisions que prenc.

A tots i a totes: MOLTES GRÀCIES!

índex

Resum.....	7
Introducció	9
1. Justificació i interès de la recerca.....	13
2. Marc teòric o conceptual	15
2.1 A la recerca d'una definició d'espai educatiu	15
2.1.1 Una aproximació al concepte	16
2.1.2 L'espai educatiu com a continent i contingut de l'aprenentatge	16
2.2 Espai i pedagogia a l'educació infantil.....	17
2.2.1 L'estètica de l'espai a l'escola	18
2.2.2 Els espais escolars a Malaguzzi i els ambients pedagògics	20
2.2.3 El tractament de l'espai en estudis sobre l'educació infantil	22
2.3 Espais escolars d'Educació Visual i Plàstica vinculats a l'etapa	23
2.3.1 Vea Vecchi i la idea d'espai-taller a Reggio Emilia	23
2.3.2 L'espai d'art a l' <i>Area Blu</i>	25
2.4 Els espais en les aules de les facultats d'educació.....	27
2.4.1 Espais educatius com a motor dels aprenentatges.....	28
2.4.2 La gestió de l'espai en el procés d'aprenentatge dels estudiants del Grau en Mestre d' Educació Infantil	28
2.4.3 La formació dels futurs i futures mestres a través dels espais de Visual i Plàstica	29
3. Plantejament de la recerca, preguntes d'investigació i objectius.....	33
3.1. Plantejament de la recerca i preguntes d'investigació.....	33
3.1.1. Què volem investigar?.....	33
3.1.2. Preguntes d'investigació	34
3.2. Objectius	35
4. Metodologia: Definició, tècniques i instruments	37
5. Estudi de les dades, anàlisi, presentació i discussió dels resultats	39
5.1 Recerca documental i bibliogràfica: referents teòrics	39
5.1.1 Resultats obtinguts.....	39
5.2 Anàlisi de plans docents.....	40

5.2.1 Resultats obtinguts.....	41
5.3 Anàlisi i observació d'aules de Visual i Plàstica	41
5.3.1 Resultats obtinguts.....	48
5.4 Entrevistes a professionals.....	49
5.4.1 Resultats obtinguts.....	60
5.5 Focus Grup i document d'intervenció	61
5.5.1 Document de remodelació de l'aula B003.....	63
5.5.2 Resultats obtinguts.....	65
5.6 Proposta tècnica.....	68
5.6.1 Presentació de la proposta de reestructuració.....	68
5.6.2 Resultats obtinguts.....	69
6. Conclusions.....	71
7. Bibliografia de referència	75

ANNEXOS:

Annex A: Espais d'art per a l'educació infantil.....	I
Annex B: Plans docents	III
Annex C: Graelles d'observació de les aules	XVII
Annex D: Transcripció de la gravació del Focus Grup	XXV
Annex E: Proposta de reestructuració de les aules de Visual i Plàstica de la UVic	XXXVII

Resum

Aquesta recerca destaca la importància que té l'espai a l'hora d'aplicar una metodologia pedagògica interdisciplinària que estigui vinculada al desenvolupament dels llenguatges expressius de les tres àrees de coneixement i experiència de l'etapa Infantil. A través de les aportacions de destacats pedagogs, de les tendències educatives més innovadores i d'algunes experiències puntuals, ens plantejem adequar les aules de Visual i Plàstica per aconseguir que, en finalitzar els estudis, els futurs mestres estiguin preparats per transmetre adequadament i a través dels aprenentatges artístics els continguts de l'etapa expressats en el currículum. Per dur a terme la investigació, des d'una avaluació diagnòstica, s'han analitzat les aules on s'imparteixen les assignatures d'Educació Visual i Plàstica en les facultats d'educació que ofereixen el Grau en Mestre d'Educació Infantil de quatre universitats catalanes: UVic-UCC (Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya), UB (Universitat de Barcelona), UAB (Universitat Autònoma de Barcelona) i Blanquerna (Ramon Llull). A partir del coneixement de l'estat de la qüestió es planteja la creació d'uns nous espais a les universitats, de formació continua i permanent, que siguin un referent a tenir en compte i que serveixin de model per aportar noves propostes d'espais a les escoles d'educació infantil. Les aules enteses des d'aquesta perspectiva han de facilitar l'autonomia, impulsar la investigació, l'experimentació, la manipulació, la creació i han de contribuir al benestar dels diferents usuaris. El treball conclou amb l'aportació d'una proposta de transformació real de l'aula d'expressió artística de la Facultat d'Educació de la UVic-UCC. Amb l'objectiu d'aconseguir un model d'aula que, a partir de l'espai, serveixi de referència per a una nova metodologia d'aprenentatge.

Paraules clau: art, espai, aula, educació infantil, interdisciplinarietat, universitat, Visual i Plàstica, Grau en Mestre d'Educació Infantil.

Resumen

Esta investigación destaca la importancia que tiene el espacio en la aplicación de una metodología pedagógica interdisciplinaria que esté vinculada al desarrollo de los lenguajes expresivos de las tres áreas de conocimiento y experiencia de la etapa infantil. A través de las aportaciones de destacados pedagogos, de las tendencias educativas más innovadoras y de algunas experiencias puntuales, nos planteamos adecuar las aulas de Visual y Plástica con el fin de conseguir que, al finalizar los estudios, los futuros maestros estén preparados para transmitir adecuadamente y a través de los aprendizajes artísticos los contenidos de la etapa expresados en el currículo. Para llevar a cabo la investigación se han analizado, desde una evaluación diagnóstica, las aulas donde se imparten las asignaturas de Educación Visual y Plástica en las facultades de educación que ofrecen el Grado en Maestro de Educación Infantil de cuatro universidades catalanas: UVic-UCC (Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya), UB (Universitat de Barcelona), UAB (Universitat Autònoma de Barcelona) i Blanquerna (Ramon Llull). A partir del conocimiento del estado de la cuestión, se plantea la creación de unos nuevos espacios en las universidades, de formación continua y permanente, que sean un referente a tener en cuenta y que sirvan de modelo para aportar nuevas propuestas de espacios a las escuelas de educación infantil. Las aulas entendidas desde esta perspectiva han de facilitar la autonomía, impulsar la investigación, la experimentación, la manipulación, la creación y han de contribuir al bienestar de los diferentes usuarios. El trabajo concluye con la aportación de una propuesta de transformación real de la aula de expresión artística de la Facultat d'Educació de la UVic-UCC. Con el objetivo de conseguir un modelo de aula que a partir del espacio sirva de referencia para una nueva metodología de aprendizaje.

Palabras clave: arte, espacio, aula, educación infantil, interdisciplinarietà, universidad, Visual y Plástica, Grado en Maestro de Educación Infantil.

Abstract

This research project highlights the importance of learning spaces when applying interdisciplinary teaching methodology linked to the development of expressive language within the three areas of knowledge and experience during early childhood education. Through the contributions of well-known educators, the most innovative educational trends, and certain isolated experiences, the objective is to adapt Visual and Plastic Education classrooms so that future teachers are prepared to adequately transmit the content in their curriculum through artistic learning experiences. To carry out this research, classrooms where Visual and Plastic Education are taught in Education departments that offer Bachelor's Degrees in Early Childhood Education at four Catalan universities were analyzed for a diagnostic assessment: UVic-UCC (Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya), UB (Universitat de Barcelona), UAB (Universitat Autònoma de Barcelona) and Blanquerna (Ramon Llull). Based on knowledge of the status of this issue, the creation of certain new learning spaces for continuous and permanent training is envisaged in universities. These spaces should be benchmarks to be taken into account and used as models to provide new ideas for learning spaces in pre-schools. From this perspective classrooms have to facilitate autonomy, drive research, experimentation, handling, and creation, and they have to contribute to the wellbeing of their different users. The project concludes with an actual transformation proposal for an artistic expression classroom in the Education Faculty at the UVic-UCC. The objective is to obtain a classroom model based on the use of classroom space that will serve as a reference for a new learning methodology.

Key words: art, space, classroom, pre-schools, interdisciplinary, university, Visual and Plastic education, Bachelor's Degree in Early Childhood Education.

Introducció

Presentem una investigació entorn de les aules especials de l'àrea d'expressió plàstica del Grau en Mestre d'Educació Infantil, per tal de valorar la seva adequació en el desenvolupament dels aprenentatges interdisciplinaris vinculats als llenguatges artístics de l'etapa educativa per a la que es formen els futurs i futures mestres.

L'estudi es vertebrava a partir de l'observació i anàlisi de les aules on s'imparteixen les assignatures d'Expressió Plàstica, de dues universitats privades o semi privades (UVic-UCC Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya i Blanquerna Universitat Ramon Llull) i dues universitats públiques (UB Universitat de Barcelona i UAB Universitat Autònoma de Barcelona) amb l'objectiu d'aconseguir uns resultats que ens serveixin de referència i ens possibilitin veure les semblances i les diferències entre les aules universitàries i valorar l'adequació de les mateixes.

La valoració d'aquests espais s'ha basat en la descripció i anàlisi d'una sèrie d'ítems definits a partir de tècniques i instruments de recollida de dades, que s'especifiquen més endavant, en apartats posteriors, per tal d'extreure conclusions significatives envers la importància de l'espai en les situacions d'ensenyament-aprenentatge.

La definició d'aquests ítems i els fonaments de la investigació s'han configurat a través d'una intensa exploració, tria i selecció de constructors que han servit per teixir la trama del desenvolupament de l'estudi, el qual es concreta en l'apartat corresponent al *Marc Teòric*. Una immersió en la història de la pedagogia ha possibilitat conèixer l'estreta relació que hi ha entre educació i espai escolar, amb referents imprescindibles com Rudolf Steiner (1861-1925) i Maria Montessori (1870-1952), que ja a principis del segle XX es qüestionaven quina havia de ser l'atmosfera espacial més adient per ensenyar i rebre els aprenentatges. Les innovacions educatives aportades per ambdós pedagogs, juntament amb la influència de destacats pensadors com John Dewey (1859-1952), Lev Vygotsky (1896-1934) o Jerome Bruner (1915), entre molts d'altres, van influir definitivament en les aportacions pedagògiques de Loris Malaguzzi (1920-1994), la metodologia del qual es porta a terme a les escoles d'educació infantil de les ciutats italianes de Reggio Emilia i Pistoia, que són model a seguir per molts d'altres països, i ha estat definitiva en la consideració de vincular l'espai amb la pedagogia. El diàleg interdisciplinari entre educació, arquitectura, estètica, disseny, art i ambient que proposa Malaguzzi és determinant en el tractament dels espais escolars; en aquest sentit són nombroses les contribucions de diferents autors que hi reflexionen. Cal

destacar les investigacions més recents de Madrid i Mayorga (2012) i d'Iglesias i Borghi (2014), entre molts d'altres i de les que deixem constància a l'apartat *El tractament de l'espai en estudis sobre l'educació infantil* d'aquest mateix treball.

L'escrutini d'estudis adreçats a la importància que té l'espai en l'etapa d'educació infantil, ens fa qüestionar: Com són les aules en les quals s'imparteix la formació als estudiants del Grau de Mestre d'Educació Infantil a les facultats d'educació? Quin és el model d'aula desitjable? A nivell d'espais universitaris, hi ha poques investigacions que en facin referència. En el marc teòric cal esmentar l'estudi de Reboloso, Fernández i Cantón (2002) sobre la qualitat ambiental de les aules universitàries convencionals, i el treball de Matas (2003) que investiga la qualitat de les aules universitàries per a estudiants de Ciències de l'Educació. En aquest sentit cal fer referència a la influència de dos espais que són models innovadors a la Universitat de Vic: *l'Aula Teresa Buscart* (impulsada per M.Carme Bernal i Berta Vila, 2012) i el *Laboratori de Didàctica de les Ciències* (impulsat per Jordi Martí, 2014).

Tenint en compte el nucli de la investigació cerquem exemples d'espais que estiguin vinculats a l'expressió artística i que considerin els múltiples llenguatges de l'etapa. L'experiència de Vecchi (2014) i de *l'Area Blue* (Bernal, Vila, 2010) constitueixen dos referents imprescindibles aplicats a l'educació infantil i es poden prendre com a model per a renovar les aules d'Educació Visual i Plàstica de les facultats d'Educació. Si partim de la premissa que els espais intervenen i influeixen en la manera d'aprendre, ens sumem a les reivindicacions d'Acaso (2013) d'aconseguir unes aules universitàries que siguin part important de l'experiència i la formació dels estudiants.

En relació als resultats obtinguts pensem en una proposta d'intervenció en l'espai amb la remodelació física i transformació de l'aula on es desenvolupen les classes de l'àrea d'Expressió Plàstica del Grau en Mestre d'Educació Infantil de la UVic-UCC. Aquesta proposta es concreta en un projecte real que implica a diferents agents de la institució. Seguint la tradició de la UVic-UCC en la creació d'aules vinculades a una metodologia pedagògica, vam decidir presentar-la a través del Departament de Didàctica de les Arts i les Ciències de la Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes de la UVic-UCC. La Facultat s'ha mostrat receptiva i ens possibilita fer el projecte de remodelació. En l'apartat corresponent a l'estudi de dades presentem la metodologia i el procés que hem seguit per aconseguir reflectir l'experiència dels diferents referents; per desenvolupar el projecte hem constituït una *Comissió Participativa*, formada per diversos professionals i hem comptat amb les aportacions tècniques de l'Àrea

d'infraestructures i Serveis Generals de la UVic-UCC. Aquest projecte d'innovació que presentem és la resposta a la necessitat d'adequar les aules especials d'Educació Visual i Plàstica al desenvolupament dels aprenentatges. Val a dir que aquesta proposta és el fruit dels estudis iniciats al Màster *d'Educació Interdisciplinària de les Arts*, de la recerca de referents entorn del tema, i de la participació i la col·laboració de moltes persones que l'han fet possible.

Al llarg d'aquestes pàgines volem expressar el convenciment que, més enllà de tenir en compte la funcionalitat, les escoles han de ser espais de bellesa que garanteixin el benestar de tots els seus habitants; per aconseguir-ho cal que els estudiants del Grau en Mestre d'Educació Infantil rebin ensenyaments transformadors que propiciïn els canvis necessaris per crear una cultura estètica de l'escola i per extensió del món.

1. Justificació i interès de la recerca

La recerca que presentem té el seu origen en els aprenentatges adquirits en diferents assignatures del Màster en *Educació Interdisciplinària de les Arts*¹(2013-2015). Durant la formació ens hem qüestionat sovint quina és la millor manera de gestionar l'espai educatiu perquè sigui coherent amb una metodologia d'aprenentatge de les arts. La reflexió sobre els espais ens porta a vincular alguns dels treballs proposats en el Màster amb el tema que ens ocupa². És a través de les converses i els intercanvis amb alguns dels professors, de les cerques de referents, de les orientacions a les tutories i de les pròpies reflexions, que es va configurant la motivació per realitzar aquest treball. Amb aquesta proposta volem exemplificar un model d'integració entre la teoria i la praxi, competència expressada i desenvolupada durant els estudis del Màster.

Els aprenentatges adquirits al Màster, juntament amb l'experiència personal en l'exercici de la docència com a professora de diferents assignatures de didàctica de l'expressió artística adreçades a estudiants del Grau en Mestre d'Educació Infantil, han estat els principals incentius per portar a terme la investigació exposada, que estudia la influència de l'espai en els aprenentatges. En tot moment també s'ha tingut en compte que la Facultat d'Educació de la UVic-UCC sempre ha mostrat un gran interès en que els espais educatius esdevinguin espais de formació que facilitin el desenvolupament de la pràctica pedagògica a partir de l'experimentació. Prova d'això són l'*Aula Teresa Buscart* (Laboratori de Formació i Recerca per a l'Educació Infantil) i el *LADIC* (Laboratori de Didàctica de les Ciències). *Aquestes aules, considerades laboratoris per experimentar, volen ser un referent d'una metodologia d'aprenentatge innovadora, que permeti a partir de la pràctica pedagògica aconseguir unes bones reflexions teòriques*³.

---

¹ Màster oficial de la UB que estableix lligams entre els professionals de l'àmbit educatiu i artístic, per tal d'observar i aprofundir en l'estudi d'aquells aspectes i manifestacions que tenen com a destinataris el públic infantil, juvenil i familiar en general (text de la pàgina web: <http://www.ub.edu/masteroficial/eia/>).

² La relació de treballs presentats vinculats d'una manera o altra amb *els espais* durant el Màster és la següent: *Del gris als colors. Aprenentatges d'Art* (Àlbum il·lustrat); *Espais d'interconnexió artística* (Comunicació artística i aprenentatge); *El tractament de l'espai com element de comunicació en el frontal de Santa Margarida* (Teoria i Pedagogia de la Comunicació) i *Construcció d'un mapa d'arts digitals* (Arts digitals).

³ En paraules de Berta Vila expressades en l'entrevista en línia a l'ARA.CAT.

http://www.ara.cat/especials/uvic/DEL-GRAU-MESTRE-DEDUCACIO-INFANTIL_0_114885134.html.

La investigació destaca uns referents pedagògics que ens possibiliten posar en relleu la importància que té l'adequació de l'espai en les aules universitàries on s'imparteixen les assignatures d'Expressió Visual i Plàstica als estudiants del Grau en Mestre d'Educació Infantil. Volem accentuar el protagonisme que ha de tenir l'experimentació i la formació estètica per als estudiants i futurs mestres de l'etapa. En la pràctica de la didàctica de l'Educació Visual i Plàstica, Sílvia Buset (2006) ressaltava la necessitat de trobar estratègies de canvi en la tasca del docent. És en aquest sentit que cerquem uns espais adients que ens permetran aplicar més fàcilment unes metodologies que ens ensenyin a veure, aprendre, a descobrir i a educar la sensibilitat (ídem, 2006).

A partir de les orientacions en el Currículum a l'educació infantil de primer i segon cicle⁴, els aprenentatges que adquireixen els estudiants del Grau no s'han de fragmentar en disciplines i s'han d'enfocar des d'una perspectiva integradora i per tant interdisciplinària. En aquesta significació considerem que unes aules d'Educació Visual i Plàstica a les universitats que possibilitin als estudiants experimentar des d'una òptica funcional, autònoma, lúdica, experimental, estètica i creativa, incidiran en el desenvolupament dels llenguatges expressius de les tres àrees de coneixement i experiència de l'etapa: l'àrea de descoberta d'un mateix i dels altres, l'àrea de descoberta de l'entorn i l'àrea de comunicació i llenguatges.

El nostre punt de partida neix del supòsit de considerar que els espais de les aules universitàries de les facultats d'educació on s'imparteixen les assignatures relacionades amb l'expressió Visual i Plàstica als estudiants del Grau en Mestre d'Educació Infantil, no són els més adequats per transmetre els aprenentatges integradors de l'etapa. Ens plantejem que una modificació d'aquests espais podria contribuir a millorar el processos pedagògics obtinguts i considerem que una transformació dels espais formadors de Visual i Plàstica pot afavorir la implementació d'una metodologia innovadora per reconèixer la importància de l'àrea en aquestes primeres etapes de l'educació. Si no aconseguim formar als estudiants a través d'un punt de vista capaç d'integrar els aprenentatges de l'etapa, és molt difícil que els futurs docents estiguin ben preparats per aplicar els aprenentatges artístics des d'una perspectiva interdisciplinària. Per desenvolupar la investigació hem seguit les recomanacions d'Umberto Eco (2001): hem escollit un tema d'interès; hem buscat que les fonts ens fossin assequibles, física i intel·lectualment; i finalment hem cercat que la proposta metodològica s'adeqüés a la nostra formació i capacitat.

---

⁴ Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària, 2012.

2. Marc teòric o conceptual

L'estudi d'aquest apartat es fonamenta en la lectura i selecció de diversos referents teòrics que destaquen la importància que té l'espai físic a l'escola en els processos d'aprenentatge. Tots ells ens han servit de base per emmarcar i definir el projecte d'investigació. Al llarg de l'anàlisi també investiguem exemples de simbiosi entre arquitectura i pedagogia per aconseguir uns espais que afavoreixin el procés d'aprenentatge dels estudiants. Les paraules d'un paràgraf de Zabalza, director de la revista RELADEI⁵ (a Iglesias, Borghi, 2014,14) ens són útils per iniciar aquest apartat i les prenem de referència per exposar la idea d'aconseguir uns espais que tinguin un estret vincle amb una metodologia pedagògica:

Los espacios definen nuestro contexto de vida, nos vinculan a la realidad del aquí y ahora, nos permiten ser más autónomos o nos niegan esa posibilidad, nos acercan o alejan de los demás, nos excitan o nos tranquilizan. Son el fondo sobre el que todo ocurre, pero un fondo que interactúa con el resto de elementos y los condiciona.

Per centrar-nos en el tema que ens pertoca, hem organitzat el procés de recerca en quatre apartats:

- a) En el primer definim els conceptes bàsics a partir d'una reflexió introductòria general sobre la concepció dels espais educatius.
- b) En el segon fem un recorregut a través de diversos referents que relacionen els espais educatius amb unes metodologies pedagògiques innovadores.
- c) En el tercer continuem investigant entorn dels espais escolars però més vinculats al desenvolupament de l'expressió Visual i Plàstica.
- d) En el quart aportem un estudi dels espais educatius a les universitats.

2.1 A la recerca d'una definició d'espai educatiu

Iniciem aquest tema amb la voluntat de clarificar la terminologia referent a la idea d'espai que desenvolupem al llarg de l'estudi.

---

⁵ RELADEI és una revista Llatinoamericana dedicada a l'Educació Infantil. El Vol.3, núm.2 de la revista, editada el 2014 està escrita per diferents autors de referència i tracta dels espais i els temps.

2.1.1 Una aproximació al concepte

La primera accepció de la paraula **espai** al DIEC⁶ fa referència a un concepte molt global d'espai: «Extensió contínua que conté tots els objectes sensibles i dins la qual aquests poden canviar de posició». Partim d'aquesta breu i àmplia definició per aportar la idea d'un espai educatiu polivalent i amb pocs límits, entenent que aquest ha de ser capaç d'incloure els múltiples processos d'aprenentatge. Seguim indagant en les definicions del DIEC per buscar el mot **aula** i hi trobem «Sala d'un centre docent destinada a fer-hi classes». Amb aquesta idea de lloc per aprendre, ajuntem les dues definicions per aconseguir-ne una de nova: **espai-aula entesa des d'una perspectiva no limitadora, que faciliti la diversitat d'actes educatius que hi poden esdevenir**. Durant l'estudi utilitzem indiferentment ambdós vocables per fer referència a l'ambient educatiu experimental, acollidor, lúdic i desitjable que busquem.

2.1.2 L'espai educatiu com a continent i contingut de l'aprenentatge

Per centrar-nos més en el concepte d'espai, entès des d'una perspectiva de continent⁷ i contingut vinculat a una metodologia d'aprenentatge no parcel·lada i flexible, prenem la següent definició de les pedagogues Dolores Madrid i Mª José Mayorga (2012, 8):

Entendemos como espacio educativo aquel formado por una multiplicidad de escenarios y agentes que, desde distintos ámbitos, instituciones, entidades, ejercen directa o indirectamente una función educadora de muy diversa índole. Encuadramos el espacio escolar dentro de los elementos materiales, puesto que es un medio que los centros poseen. Definimos el espacio escolar, asumiendo la conceptualización que hace García (1997)⁸, como continente y contenido de las situaciones estructuradas de enseñanza/aprendizaje. Es continente porque permite que, en su interior, se lleven a cabo estas situaciones de instrucción y de formación. También es contenido, porque condiciona, en gran medida, los saberes, destrezas y actitudes que se imparten; a cada forma concreta de organizar el espacio corresponde un determinado modo de entender la educación y viceversa.

Les mateixes autores (Madrid, Mayorga, 2012) expliquen la importància que tenen els espais en l'educació i consideren que aquests s'han d'adaptar a les possibilitats, interessos i necessitats dels estudiants que els utilitzen. Per això és bàsic que els espais siguin flexibles i alhora ben estructurats. Si partim de la premissa que tots els

---

⁶ Consulta en línia al DIEC2. Segona Edició del Diccionari de la Llengua Catalana de L'Institut d'Estudis Catalans.

⁷ Utilitzem la paraula *continent* amb el sentit de cosa que en conté una altra.

⁸ Les autores Madrid i Mayorga (2012) fan referència a l'estudi: *Organización escolar y gestión de centros* educatius, inclòs en la publicació «El centro de educación infantil. Organización y gestión».

elements d'un context escolar estan relacionats, l'ambient físic és determinant per aconseguir els objectius educatius que ens proposem.

2.2 Espai i pedagogia a l'educació infantil

Cabanellas i Eslava (2013) expliquen que la pedagogia ha estat vinculada als espais escolars des dels seus orígens. Quan parlem d'espais no podem oblidar la influència que va exercir el pedagog Friedrich Fröbel⁹ (1782-1852) en el criteri de disseny intern de les escoles maternals alemanyes.

Malgrat l'històric vincle que hi ha entre pedagogia i espai, no és fins al segle XX que es començà a considerar l'estreta relació entre les metodologies pedagògiques emprades i els espais escolars; just en el mateix moment en el qual va néixer l'escola tal i com la coneixem actualment. Per indagar en els orígens de la institucionalització de l'educació infantil ens hem de remetre als canvis socials que van tenir lloc durant el s. XIX, i molt concretament a la influència determinant del desenvolupament industrial. En la història de l'educació occidental són nombrosos els pensadors i pedagogs que, des de la Grècia Clàssica fins als nostres dies, han aportat la seva idea d'educació i han estat models pel desenvolupament dels sistemes pedagògics implantats al llarg del temps¹⁰.

La influència definitiva en la creació d'uns nous espais educatius sorgirà amb les innovacions pedagògiques impulsades per *l'Escola Nova*¹¹ (Jiménez, 2009); una adequada organització de l'espai és fonamental per assolir els propòsits educatius. En aquest sentit, Pontiveros (2008) conclou el seu estudi afirmant que si cada tipologia d'entorn promou, facilita o potencia unes conductes determinades, cada educador/a ha de tenir consciència de com influencien les variables de l'entorn en els infants. El mestre organitzarà l'ambient d'acord amb la pròpia concepció educativa, fent les modificacions pertinents i utilitzant recursos en funció de les necessitats de cada grup.

Seguint la concepció de l'espai de Duarte (2013), entenem que un ambient ideal d'aprenentatge és aquell que es configura com un espai de construcció, intercanvi i reflexió per a alumnes i professors.

---

⁹ Friedrich Fröbel és el creador de l'educació preescolar i del concepte de *Kindergarten* o jardí d'infància.

¹⁰ Per aprofundir en el tema recomanem la síntesi de la història de l'educació infantil que fan Samuel Ruiz i Sonia Rebollo (p.19-32) en el llibre coordinat per Madrid i Mayorga (*Veure referències a la bibliografia*).

¹¹ *Escola Nova* és el nom que rep el moviment de renovació pedagògica que s'inicia a diversos països de l'Europa occidental a finals del segle XIX o principis del XX.

2.2.1 L'estètica de l'espai a l'escola

La bellesa de l'espai ens condiciona i ens educa per aconseguir noves mirades de l'entorn. Francesco Tonucci (Frato) deia a la conferència *L'escola del segle XXI: aquí i ara*¹² que l'escola hauria de proporcionar un entorn ric. Entrar en una escola hauria de ser un acte educatiu i els espais haurien de ser creats amb el mateix criteri que aplicaríem per decorar les pròpies llars. Els ambients han de ser càlids, amables, equilibrats i han d'expressar llibertat. L'arquitectura no pot ser rígida, monòtona i avorrida (Jiménez, 2009).

L'any 1919 Rudolf Steiner (1861-1925) va plantejar la metodologia educativa Waldorf basada en els principis de l'antroposofia¹³, que va sorgir de les idees de *L'Escola Nova* i té molt en compte l'arquitectura dels espais educatius. Seguint els principis estètics de Steiner¹⁴, les escoles Waldorf d'arreu del món atorguen molta importància a tots els entorns que acullen els infants; aquests acostumen a ser espais de bellesa, càlids, acollidors i amables, construïts amb materials naturals. Steiner considerava la presència d'unes energies etèries que es canalitzaven a través de la geometria projectiva¹⁵, com es desprèn de l'estudi sobre espais i educació de Jiménez (2009). L'arquitectura antroposòfica aplica doncs els conceptes d'arquitectura orgànica, biològica, bioconstrucció i bioclimàtica, i a nivell estètic creu que l'espai arquitectònic és fonamental perquè estimula l'ànima.

Una de les primeres pedagogues que va reflexionar sobre la importància que té l'espai en l'educació infantil va ser Maria Montessori (1870-1952), que entenia que era bàsic tenir cura de l'estètica de l'aula i de l'ordre per aconseguir un ambient adequat que afavorís l'educació i l'experimentació (Montessori, 1915). Actualment el sistema Montessori té molt en compte la disposició de les aules, que s'omplen amb materials curosament creats i distribuïts per tal que els infants els puguin escollir fàcilment, a través de prestatges baixos i oberts, taules agrupades que propicien les propostes individuals o de grup i espais amples per poder-hi interactuar. En la pedagogia

---

¹² Conferència que va fer el pensador, psicopedagog i dibuixant italià *Francesco Tonucci* (1940), el 17 d'octubre del 2014 al campus de la UIB (Universitat de les Illes Balears). <http://irie.uib.cat/index.php/es/men-irie/unitat-de-comunicacio/videos/video/latest/conferencia-tonucci>.

¹³ L'antroposofia cerca una explicació als processos espirituals que donen origen a la vida.

¹⁴ Veure el web de *Société anthroposophique en France*: <http://www.anthroposophie.fr/saf-arch.php>.

¹⁵ La geometria projectiva és una branca de la matemàtica que estudia les propietats d'incidència de les figures geomètriques.

Montessori la bellesa de l'espai educatiu és fonamental per aconseguir una atmosfera adequada als aprenentatges.

María Montessori fue una pionera de la estética del medio en la educación y notó el profundo efecto que la calidad estética y el equilibrio general del ambiente pueden tener sobre el desarrollo del niño pequeño. Propuso un enfoque ambiental indirecto a la educación estética durante los primeros años. Toda una vasta y rica gama de experiencias sensoriales (Torrence, Chattin-McNichols, 2002, 7).

El projecte d'escola Montessori de Delft realitzat per l'arquitecte holandès Herman Hertzberger¹⁶ entre 1960 i 1966 és un bon exemple d'arquitectura humanista, basada en l'observació dels infants i projectada a partir de les seves necessitats. Aquest model d'escola influirà en el tractament dels espais de les escoles de Reggio Emilia (Cabanellas, Eslava, 2013). Ens semblen una bona referència per treballar la interdisciplinarietat entre pedagogia i arquitectura alguns dels trets que segons Marin (2009) defineixen a l'escola Montessori de Delft: l'usuari és determinant per prendre les decisions arquitectòniques; el projecte és específic en funció del context urbà i la disposició geomètrica dels espais no es basa en jerarquies; cada element arquitectònic està dissenyat a l'escala de l'usuari; els components i els espais tenen múltiples funcions; s'adapten a les necessitats i a la imaginació dels infants; les formes predominen en la composició arquitectònica, faciliten la versatilitat espacial i potencien la creativitat; les sales (aules) són concebudes com a unitats autònomes, petites llars, situades en el passadís, com un carrer comunitari. La professora «mare» de cada casa decideix juntament amb els infants com serà el lloc i quina atmosfera tindrà.

El magazine virtual Kireei¹⁷ fa una reflexió sobre *l'estètica a l'escola* i inclou una aportació pràctica a través de l'exemple de l'escola *Congrés-Indians* de Barcelona. Explica que a l'escola no hi ha classes, sinó espais bonics i molt pensats, que conviden a l'exploració. Isabel Rodríguez, mestra responsable de *L'Atelier della luce* de l'esmentada escola, diu que parlar d'estètica a l'escola és incorporar un compromís ètic amb la dignitat de les persones que l'habiten¹⁸ i Abad (2012) afirma que l'espai influeix, entre d'altres aspectes, en l'aprenentatge, les conductes, les accions, les relacions i les sensacions dels infants. Per tant, per transformar els espais ens cal començar a canviar les idees.

---

¹⁶ Herman Hertzberger va néixer el 1932 a Amsterdam. Va estudiar arquitectura a la Universitat Tècnica de Delft, on va exercir de professor de 1970 a 1999. Ha construït diversos projectes relacionats amb l'arquitectura escolar.

¹⁷ Web: <http://www.kireei.com/la-estetica-en-la-escuela/>

¹⁸ Reflexió que fa Isabel Rodríguez al web del Magazine Kireei: <http://www.kireei.com/la-estetica-en-la-escuela/>.

Cal destacar també el capítol *L'espai en l'educació estètica de l'infant*, del llibre «Educació i Experiència Estètica» on Collelledmont (2002, 68) parla de la dimensió pedagògica i afirma que:

Només es tracta que l'infant o l'adult aprenent aprengui a identificar –això és, a donar identitat a– l'entorn amb els seus senyals. Que en el seu ambient hi deixi les seves empremtes i que les empremtes li parlin i ens parlin d'ell, ja que només ocupant estèticament l'espai hom podrà experimentar-lo vivencialment.

A Barcelona podem trobar projectes molt interessants que investiguen l'estreta relació que hi ha entre arquitectura, disseny i pedagogia. En aquest sentit destaquem les propostes de *diip, design infancia innovación proyectos*¹⁹, que plantegen una nova manera d'entendre els espais per a la infància i promouen el desenvolupament d'una cultura estètica centrada en la qualitat dels ambients.

2.2.2 Els espais escolars a Malaguzzi i els ambients pedagògics

Loris Malaguzzi (1920-1994) i les metodologies pedagògiques aplicades a les escoles de Reggio Emilia²⁰ i Pistoia²¹ es consideren models de referència en el tractament dels espais escolars. Les aportacions del conegut pedagog i les metodologies del sistema educatiu implantat a aquestes ciutats del nord d'Itàlia han estat pioneres en la creació d'uns ambients amables per facilitar els aprenentatges dels nens i nenes. La seva herència ha estat definitiva per a les tendències que consideren que l'ambient participa del projecte pedagògic.

La filosofia de Reggio Emilia consisteix en una experiència educativa que va fundar Loris Malaguzzi l'any 1945. Tant ell com els educadors que l'han seguit han sabut nodrir-se de les idees de destacats pensadors com John Dewey (1859-1952), Jean Piaget (1896-1980), Lev Vygotsky (1896-1934), David Hawkins (1913-2002), Jerome Bruner (1915) i Howard Gardner (1943), per portar-les a la pràctica en el terreny educatiu. En relació al tractament de l'espai, la filosofia Reggiana considera que és essencial en el procés d'aprenentatge. Tant és així que fins i tot s'anomena «El tercer

---

¹⁹ Per a més informació: www.diip.es.

²⁰ Reggio Emilia és una ciutat del nord d'Itàlia on a finals de la Segona Guerra Mundial s'hi va originar un sistema educatiu a càrrec de la ciutat, amb escoles creades i construïdes pels propis pares i mares dels nens i nenes. Aquestes escoles són municipals.

²¹ Pistoia és una ciutat del nord d'Itàlia on a l'any 1965 s'hi va iniciar una xarxa important de serveis educatius.

mestre²²», en el sentit que el disseny i l'ús de l'espai promouen relacions, comunicacions i encontres (Gandini, 1993).

L'objectiu de Malaguzzi (2001) és arribar a crear una escola on es visqui i no on únicament es prepari els infants per a la vida; aquesta idea és fonamental per entendre la importància de construir uns espais escolars habitables per a tots. A les escoles municipals de Reggio Emilia l'espai és un element inherent a la filosofia educativa. El diàleg que s'estableix entre arquitectura, disseny i pedagogia aconseguix com a resultat uns ambients suggeridors i plens de possibilitats (Abad, 2011).

Quan parla del paper de l'espai, Gandini (1993) fa referència al concepte d'escoles amables. Explica que els centres escolars transmeten molts missatges i el més immediat que rebem és: *aquest és un lloc on els adults han pensat en la qualitat i el poder educatiu de l'espai* (ídem, 1993, 6). Un bon model a seguir com a referent d'espais educatius ben plantejats és el que s'ha portat a terme a la ciutat italiana de Pistoia. En aquest sentit, Sonia Lozzelli, directora del Servei Educatiu, explica que:

Se ha reflexionado y se ha trabajado en torno al significado del *espacio bueno* con el que Bruno Bettelheim²³ expresa la necesidad de unos ambientes educativos agradables y atentos, pero también de una vida de relación cargada de afectividad, de confianza y de respeto recíproco (a Bernal, Vila, 2010, 59).

És essencial el rol que assumeixen els adults en les propostes centrades en la infància i per això és necessari invertir en una formació professional permanent. Aquest aspecte queda ben explicat en l'entrevista que fa Maite Pujol²⁴ a Anna Lia Galardini,²⁵ directora dels Serveis per a la infància de Pistoia, recollida en l'article coordinat per Bernal i Vila (2010, 61-64). Les aportacions d'aquest intercanvi comunicatiu ens parlen de la formació i suport professional que han rebut els educadors i les educadores de la ciutat per portar a terme les propostes pedagògiques, en les quals cada escola ha desenvolupat unes característiques pròpies que la defineixen. Transcrivim alguns fragments de l'entrevista, ja que resumeixen molt bé el vincle inherent entre l'espai i la pedagogia:

(...) Las escuelas son, por tanto, lugares de pertenencia, espacios capaces de comunicar la peculiaridad del grupo concreto de personas que los habitan y de crear ambientes

---

²² Es considera que «El tercer mestre» és l'espai, ja que a les escoles de Reggio Emilia d'educació infantil sempre hi ha dues mestres en una aula.

²³ B. Bettelheim (1903-1990), psicoanalista i psicòleg austríac, especialitzat en la infància.

²⁴ Maite Pujol és Mestra d'Educació Infantil, Pedagogia i Professora de la Universitat de Vic.

²⁵ Anna Lia Galardini és un referent de la pedagogia de la ciutat de Pistoia des de l'any 1972, en que va assumir la direcció dels Serveis per a la Infància de la ciutat.

personalizados, alejados de un modelo institucional que hace anónimos e iguales a todas las escuelas. (...) Pero el aprendizaje debe entenderse como construcción de actitudes capaces de inducir en los niños y las niñas el placer de conocer, el gusto por la innovación, la posibilidad de enfrentarse a las dificultades y de organizar las propias acciones. Por eso, el aprendizaje no es algo que vaya del adulto al niño, sino algo que el niño construye directamente en interacción con el ambiente que lo rodea. Yo creo que a los educadores hay que pedirles, ante todo, que sean capaces de organizar en torno a los niños y niñas un ambiente que facilite una actitud hacia el descubrimiento y la reflexión, un ambiente que, mediante materiales, instrumentos y ocasiones, estimule su hacer. Los espacios hablan, tienen un lenguaje silencioso pero eficaz que comunica las ideas y los valores de quienes los han preparado (...) La calidad de los espacios tiene una estrecha relación con el proyecto educativo (...) La inversión en espacios ha sido un elemento peculiar de la identidad pedagógica (...) Hemos querido garantizar el derecho a vivir en lugares bellos que sepan promover una sensibilidad estética, mediante la calidad de los materiales que ponemos a su disposición y a través de la atención a diversos factores que califican el espacio, como los colores, la luz, el mobiliario, el cuidado de los detalles (...).

2.2.3 El tractament de l'espai en estudis sobre l'educació infantil

Actualment són nombrosos els estudis que esmenten el protagonisme de l'espai escolar i de l'organització de l'aula en l'etapa d'educació infantil. Molts d'ells han rebut la influència de les pedagogies aplicades a Reggio Emilia i Pistoia que hem tractat en el punt anterior. En destaquem alguns dels que hem escollit com a constructors de la nostra investigació: *El espacio como elemento facilitador del aprendizaje. Una experiencia en la formación inicial del profesorado* (Laorden, Pérez, 2002); *Territorios de la infancia* (Cabanelles, Eslava, 2005); *Niños, espacios, relaciones. Metaproyecto de ambiente para la infancia* (Ceppi, Zini, 2009); *La organización de los espacios y del tiempo. Criterios para una adecuada distribución y organización espacial y temporal. Ritmos y rutinas cotidianas. La evaluación de los espacios y del tiempo* (Pontiveros, 2011); *La organización del espacio en el aula infantil* (Madrid, Mayorga, 2012) i *Espacios y tiempos en educación infantil* (Iglesias, Borghi, 2014).

Seguint a Laorden i Pérez (2002), entenem que l'aula s'ha d'estructurar per ser un suggeridor de possibilitats d'aprenentatge i ha de formar part de l'activitat docent ja que l'ambient de l'aula és bàsic per rebre adequadament els aprenentatges:

Hay una posibilidad de proyectar los espacios de manera alternativa a la tradicional: menos rígida, más soft, más abierta a la indeterminación de la experiencia. Consiste en pensar el ambiente no como un espacio monológico, estructurado según un marco formal y un orden funcional, sino como un lugar donde pueden convivir varias dimensiones incluso contrarias, un ambiente híbrido donde las relaciones que se intuyen le dan forma e identidad. Un espacio que por lo tanto no se construye a través de la selección y la simplificación de los elementos, sino a través de la fusión de polaridades diferentes (dentro y fuera, formalidad y

flexibilidad, materialidad e inmaterialidad) dando vida a condiciones de gran riqueza y complejidad (Ceppi, Zini, 2009,10).

L'espai de l'aula ha de ser capaç de provocar unes relacions qualitatives, que no depenguin exclusivament de teories pedagògiques aplicades únicament des de l'intel·lecte. Seguint aquest punt de vista, contemplem la riquesa perceptiva tal i com ho expressen Ceppi i Zini (2009,17):

La calidad de un ambiente es el resultado de una multiplicidad de factores: influye la forma de los espacios, la organización funcional, el conjunto de las percepciones sensoriales (luz, color, régimen acústico y microclimático, sugerencias táctiles). La lógica que regula tales percepciones no es unívoca. Las preferencias cromáticas, táctiles, olfativas y de luz mutan de individuo en individuo y están muy influenciadas por las diferencias subjetivas, no referibles a valores estándar comunes a todos. El ambiente se debe concebir como un espacio polisensorial, no tanto en cuanto a que debe ser rico en estímulos, sino que debe estar acompañado de valores sensoriales diferentes, para que cada uno se pueda sintonizar según las propias características de recepción individual. O sea que no se pueden concebir soluciones estándar unívocas para todos.

L'espai que busquem és aquell que permeti ser personalitzat fàcilment, que es pugui transformar i que possibiliti diferents maneres d'habitar-lo i usar-lo en el transcurs de la jornada o amb el pas del temps (ídem, 2009). Tal i com expressa Brullet (1998), quan es té en compte la forma, els materials, el color, la llum i d'altres aspectes essencials, els espais es personalitzen i possibiliten que cada usuari hi trobi el seu lloc. En aquest sentit, l'autor esmenta que els edificis estructurats a partir d'aules tancades, totes iguals i uniformes no conviden a l'apropiació de l'espai.

2.3 Espais escolars d'Educació Visual i Plàstica vinculats a l'etapa

Els estudis adreçats exclusivament a espais escolars d'Educació Visual i Plàstica són menys freqüents que aquells que investiguen la influència de l'espai des d'un punt de vista més global. Aquest fet és del tot comprensible tenint en compte el plantejament integrador de l'etapa, però també pot fer referència al poc valor que l'ensenyament convencional dóna a l'expressió artística. En aquest apartat exposem exemples que fomenten la imaginació, la fantasia, la raó, el coneixement i la sensibilitat des d'un punt de vista integrador per a l'etapa d'educació infantil i a través d'unes metodologies estretament vinculades als espais d'expressió artística.

2.3.1 Vea Vecchi i la idea d'espai-taller a Reggio Emilia

En la recent publicació *Arte y creatividad*, Vea Vecchi (2014), ens convida a participar en l'aventura dels tallers escolars des d'una perspectiva enginyosa i tenint molt en

compte els múltiples llenguatges infantils. L'estudi és un bon reflex de la seva llarga experiència com a *tallerista*²⁶ de la *scuola comunale dell'infanzia Diana de Reggio Emilia*; l'autora atorga molta importància a tot l'ambient físic de l'escola per diferents motius:

- Per la contribució a l'aprenentatge.
- Per l'aportació al benestar.
- Per l'experiència estètica que ofereix.
- Per la capacitat d'expressar valors, idees, imatges i emocions.
- Per permetre, estimular i «educar maneres de veure, exploració i sensibilitat».

Vecchi és una activa defensora de la importància que té la bellesa en l'espai:

Estamos convencidas del derecho a la belleza en una relación psicológica sana con el ambiente (Ídem, 2014, 48).

La sensibilització per l'estètica dels espais és un dels aspectes que considerem més bàsics per desenvolupar amb els estudiants del Grau en Mestre d'Educació Infantil des de l'Àrea d'Expressió Visual i Plàstica. Participem completament de la idea d'espai-taller com a lloc d'encontres que propicia una direcció en el pensament educatiu i que, a través de la dimensió estètica, incideix en la pedagogia i en la cultura. Sovint els educadors consideren superficial el sentit estètic perquè no han tingut l'oportunitat de conèixer la importància que aquest té en tots els àmbits de la vida.

La dimensió estètica té un paper important en la pedagogia de Reggio; les *talleristes* tenen molta cura d'aconseguir uns ambients que mostrin la qualitat i la bellesa dels processos i produccions. Més enllà de l'aparença, l'estètica denota una manera determinada d'aprendre:

Si la estética promueve la sensibilidad y la capacidad de conectar cosas muy alejadas entre sí y si el aprendizaje tiene lugar a través de nuevas conexiones entre elementos muy diferentes, la estética puede considerarse como un importante activador del aprendizaje (ídem, 2014, 62).

A Reggio Emilia els tallers es conceben com a espais d'oportunitats. Així ho expressa Vecchi (2014, 56):

El taller debe ser suficientemente amplio como para que haya varios niños y actividades y que éstos y éstas estén conectados, visualmente o de otra manera con el resto de la

---

²⁶ Loris Malaguzzi va introduir la figura dels *talleristes* a les escoles de Reggio Emilia. Aquestes són persones especialitzades en les arts visuals que treballen al costat dels infants i els equips pedagògics de les escoles de 3 a 6 anys.

escuela. Ha de estar adecuadamente equipado: mesas, caballetes para pintar, superfícies para treballar amb argila, un forn per al treball ceràmic, un magnetòfon, un microscopi i altres equipaments, depenent dels fons disponibles. Juntament amb el material digital, hi haurà gran quantitat de materials tradicionals: diferents tipus de colors per pintar i dibuixar de distintes consistències i matices; argila negra, blanca i roja, òxids de diferents colors, pintures per als treballs de ceràmica; alambres de diferents gruixos, cúteres, materials reciclats i desechados...i molt més. eines i materials que fan possible que els nens tinguin experiències en les que el seu pensament adopti diferents formes (visual, musical, dansa, verbal).

El paràgraf anterior recull algunes de les idees d'aula d'educació Visual i Plàstica que ens agradaria implementar a les universitats. Si volem desenvolupar la sensibilitat dels infants és essencial crear espais de formació que la fomentin en els adults, per tant, prenent com a referent les nocions expressades per Loris Malaguzzi (1975) en relació a les característiques de les escoles infantils de Reggio Emilia, el model d'aula d'educació Visual i Plàstica ha de ser com un gran taller estètic, en el sentit que faciliti l'experimentació i sigui un espai que convidi a fer activitats amb l'objectiu que la diversitat d'objectes, materials i parets parlin i comuniquin sense necessitat de paraules (Hoyuelos, 2005).

2.3.2 L'espai d'art a l'Area Blu

L'Area Blu és un espai del Servei municipal de Pistoia pensat perquè infants de 3 a 6 anys participin en activitats per connectar amb els llenguatges artístics contemporanis; així, a través de llums, colors, mobles i materials s'aconsegueix un ambient acollidor que afavoreix el seu sentit estètic, estimula la imaginació i la creativitat (Bernal, Vila, 2010).

La responsable de l'Area Blu, Angela Palandri, exposa en l'article de Bernal i Vila (2010) els trets que defineixen aquest espai. Els explicitem tot seguit perquè considerem que són perfectament aplicables a la proposta d'espai que presentem per a les facultats d'educació:

- Està pensat amb cura i sensibilitat estètica.
- L'espai s'organitza a través de diferents centres d'interès.
- Compta amb materials, instruments i petits dispositius per observar i crear imatges.
- S'ofereix un context adequat per desvetllar la curiositat, les emocions i els pensaments.
- És un espai per crear i reflexionar.

- Fomenta la motivació i l'estímul en un context de benestar.
- És un lloc ric en idees i suggeriments.
- Hi ha propostes de joc i activitats que permeten emprendre itineraris personals i originals d'investigació expressiva.
- Es pren contacte amb els materials i iniciatives dels llenguatges artístics contemporanis.
- Es donen oportunitats per connectar amb l'art.
- Es té en compte el desenvolupament de la sensibilitat estètica.
- Es potencia la participació empàtica amb el món per proporcionar plaer i generar força cognitiva.
- La sorpresa és un factor important.
- Té una gran prestatgeria plena de materials.
- Els materials es guarden en contenidors transparents.
- Hi ha un espai per exposar les realitzacions.

L'espai està organitzat en dues plantes: la planta baixa està formada per diversos ambients²⁷, compta amb una àmplia varietat de materials i mitjans expressius i també mobiliari, retroprojector, pantalla d'ombres i d'altres instruments; tot està dispostat per facilitar l'autonomia dels infants. La planta superior, anomenada pels nens «estança de les idees», s'utilitza com a biblioteca i conté molts llibres i catàlegs d'art; és un lloc acollidor i càlid, amb mobles de fusta i petits sofàs. A més, està il·luminat per uns vitralls de l'artista Umberto Buscioni²⁸ que aporten llums de múltiples colors a l'estança.

En paraules d'Angela Palandri (a Bernal, Vila, 2010, 69):

Es importante que los niños tengan a su disposición lugares bellos, no banales; los espacios en los que el arte está presente en diversas formas y que combinan una sabia selección y disposición de luces, colores, muebles y materiales contribuyen a crear un ambiente estimulante y evocador, que desarrolla su sentido estético y estimula su imaginación y creatividad.

---

²⁷ En una consulta feta a la Dra. Maica Bernal (professora de la Uvic), explica que s'utilitzen diferents termes per referir-se als ambients: Maria Montessori fa referència a *Ambient preparat*, a Reggio Emilia parlen de *Contextos* i a Pistoia d'*Espais*. L'ús de la paraula *Racó*, malgrat encara s'utilitza, ha quedat obsoleta.

²⁸ Umberto Buscioni (1931) és un artista de Pistoia que fa propostes vinculades als llenguatges artístics contemporanis.

Els tallers de les escoles de *Reggio Emilia* i l'*Area Blu* són dos models de referència a tenir en compte a l'hora de pensar en uns espais de Visual i Plàstica a les universitats que siguin un exemple per als futurs mestres d'educació infantil:

Expresar la dimensión estética como cualidad esencial del aprender, del conocer y de la relación. El placer, la dimensión lúdica y la estética son esenciales en cada acto de aprendizaje y de conocimiento. Lo que aprendemos debe gustarnos y ante todo seducirnos y divertirnos. La dimensión estética se convierte en cualidad pedagógica del espacio escolar y educativo (Ceppi, Zini, 2009, 115).

2.4 Els espais en les aules de les facultats d'educació

Molt menys freqüents són les investigacions que incideixen sobre els espais a les universitats i concretament a les facultats d'educació. Sovint trobem unes aules uniformitzades que no faciliten les metodologies d'aprenentatges que volem transmetre als estudiants. Entenem que l'organització de l'espai és important en la tasca pedagògica i considerem fonamental traslladar aquesta pràctica educativa a les aules universitàries, per tal d'aconseguir espais que siguin coherents amb les teories pedagògiques que volem transmetre. Hem de poder viure les experiències des de la pròpia pell per poder portar-les a terme; allò que no vivim difícilment ho podem incorporar. A través d'uns espais idonis busquem un model d'aprenentatge universitari no parcel·lat en disciplines i més integrador.

Uns dels pocs estudis que fan referència a la importància de l'espai en les aules universitàries són aquells realitzats per Reboloso, Fernández, Cantón (2002) i per Matas (2003). En el primer es presenta una investigació sobre la qualitat ambiental de les aules universitàries convencionals a través d'instruments d'anàlisi adreçats a la importància de l'espai en el context de la Universitat d'Almeria. El treball de Matas (2003) investiga sobre la qualitat percebuda en les aules universitàries a partir d'un qüestionari que es va oferir concretament als estudiants de la Facultat de Ciències de l'Educació de Sevilla²⁹. Esmenta la manca d'investigacions en relació als espais universitaris, en treu algunes conclusions i fa qüestionar als estudiants aspectes bàsics en relació a la importància que té l'espai en el seu procés educatiu. Malgrat els resultats que n'obté, acaba explicitant que el factor arquitectònic no és el més important i que l'educació no exigeix cap entorn concret per portar-se a terme. Tot seguit diu que no podem menystenir la influència de l'espai en aspectes específics com el rendiment o la satisfacció i conclou afirmant que és un tema interessant, possiblement secundari però que té certa importància.

---

²⁹ La mostra es va dur a terme amb 385 estudiants.

2.4.1 Espais educatius com a motor dels aprenentatges

Prenem com a referent actual de propostes reivindicatives entorn de les aules universitàries, les reflexions de María Acaso, professora d'Educació Artística de la *Universidad Complutense de Madrid* i membre del col·lectiu *Pedagogías Invisibles*. L'autora (Acaso, 2013) explica que la preocupació per les condicions físiques en espais educatius és d'actualitat en el món de la investigació, el disseny i l'arquitectura. En aquest sentit assenyala diferents propostes: l'estudi realitzat a l'any 2012 per investigadors de la Universitat de Salford (Gran Bretanya), en el qual s'arriba a la conclusió que els espais pedagògics en què es té en compte el disseny milloren l'aprenentatge en un 25%; la publicació del llibre *El tercer professor*³⁰, que parla dels disseny com a element clau; i el desenvolupament del projecte *Habitació (2012)*³¹, del col·lectiu *Pedagogías invisibles*, que és una reflexió sobre l'espai en que intervenen esdeveniments pedagògics. Traduint les paraules d'Acaso (2013, 107): *és important aconseguir que les aules siguin espais amb els que ens hi puguem identificar, amb els que hi puguem establir una emoció, una sensació de pertinença, un territori vinculat amb els usuaris, en que el vincle possibilitarà l'aprenentatge.*

2.4.2 La gestió de l'espai en el procés d'aprenentatge dels estudiants del Grau en Mestre d' Educació Infantil

L'estudi dels espais desperta actualment interès en diferents àmbits professionals però acostumem a trobar poques aplicacions pràctiques. Una formació del professorat que incideixi en el tema possibilitarà un canvi positiu en aquest aspecte. En aquest sentit, Laorden i Pérez (2002) expliquen que l'espai s'ha de considerar un element més de l'activitat docent i que l'ambient que trobem en un centre i en una aula és bàsic per a l'aprenentatge; per aquest motiu els mestres haurien de ser capaços de fer-hi reflexions i aportacions. Les autores consideren que malgrat la importància que té l'espai escolar per a la formació inicial del professorat, sovint no rep l'atenció que es mereix i relaten una experiència didàctica relacionada amb la gestió de l'espai portada a terme amb un grup d'alumnes de Magisteri de l'especialitat d'Educació Infantil; per fer-la possible van haver de transformar un espai en una *aula laboratori d'infantil*, equipant-la amb mobiliari i diversos recursos didàctics. Així, els estudiants van poder organitzar l'espai i experimentar a la pràctica les opcions metodològiques.

Seguint la línia d'innovació pedagògica vinculada al tema, la UVic-UCC compta amb dos espais de referència: *l'Aula Teresa Buscart*, creada l'any 2012 per iniciativa de les

---

³⁰ <thethirdteacherplus.com>.

³¹ <pedagogiasinvisibles.blogspot.com.es>.

professores M.Carme Bernal i Berta Vila i el *Laboratori de Didàctica de les Ciències*, impulsat l'any 2014 pel professor Jordi Martí³². Ambdues aules s'han treballat conjuntament amb l'Àrea d'infraestructures i Serveis Generals de la UVic-UCC i constitueixen un bon exemple d'espais de formació, que faciliten el coneixement de metodologies d'aplicació pràctica als estudiants. La Universitat compta també amb una aula organitzada per a un aprenentatge vivencial adreçada a estudiants que fan el Màster Universitari en Pedagogia Montessori (0-6 anys)³³.

L'aula Teresa Buscart, en paraules de Berta Vila³⁴, és un espai de formació inicial i permanent, de reflexió teòrica i de pràctica pedagògica, de recerca, innovació i experimentació. Un referent en els estudis d'Educació Infantil. És per als estudiants i està concebuda com un *Laboratori* que els facilita uns aprenentatges teòrics i pràctics basats en l'experimentació. S'utilitza una metodologia de simulació relacionada amb els plantejaments de John Dewey³⁵ (1859-1952).

A nivell d'aplicació d'aprenentatges a l'aula amb els estudiants és enriquidor conèixer les aportacions de Pujol (1994), que considera que els mateixos infants a partir de 4 i 5 anys han de portar a terme la distribució de l'espai a l'aula. Es planteja fer-la a l'inici del curs escolar la qual cosa facilitarà que l'aula sigui un lloc de pertinença del grup que l'habita. L'estudiant del Grau ha de conèixer doncs les diferents possibilitats de crear espais i ser capaç d'aplicar-les, algunes vegades intervenint directament i d'altres propiciant que siguin els infants els que protagonitzin aquesta distribució del propi espai.

2.4.3 La formació dels futurs i futures mestres a través dels espais de Visual i Plàstica

Tenint en compte la implantació dels models d'aules innovadores a les facultats d'educació, volem fer una revisió dels espais dedicats a les propostes de Didàctica de les Arts per a estudiants de mestres. Tot i que tradicionalment les aules de Visual i Plàstica acostumen a ser uns dels espais menys uniformitzats i més agraïts de les facultats d'educació, considerem que si replantegem alguns aspectes contribuirem a

---

³² Jordi Martí és el Cap del Departament de Didàctica de les Arts i les Ciències de la UVic.

³³ La Universitat de Vic, en col·laboració amb el *Montessori Institute of San Diego* (MISD), coordina el Màster, reconegut i validat per l'*Association Montessori Internationale* (AMI).

³⁴ Berta Vila és la coordinadora del Grau en Mestre d'Educació Infantil i la responsable de l'Aula Teresa Buscart. Les entrevistes es poden veure a:

<http://www.youtube.com/watch?v=oPuStegNtVg&feature=youtu.be>

http://www.ara.cat/especials/uvic/DEL-GRAU-MESTRE-DEDUCACIO-INFANTIL_0_1148885134.html

³⁵ John Dewey, pedagog, filòsof i psicòleg Nord-Americà, va ser un dels fundadors de la filosofia del pragmatisme i un dels pedagogs progressistes més significatius del s.XX.

millorar les seves prestacions. Proposem uns espais universitaris que facilitin unes condicions d'aprenentatge als estudiants en la línia que apunta Hoyuelos (2011,10):

La docente no es algú que ensenya; es una mediadora que organitza i coordina les propostes, i que accepta les invitacions que li arriben dels nens. Hay que tener en cuenta que el objetivo de la enseñanza no es producir aprendizaje, sino producir condiciones de aprendizaje. De esta manera cambia, sustancialmente, el estilo de educar.

Tal i com diu Giráldez (2009), sovint els/les mestres han tingut una formació inicial molt limitada a poques hores de plàstica impartides a les facultats d'educació i no sempre amb criteris adequats. Acostumen a ser freqüents els casos de mestres que es troben molt desorientats quan volen integrar els llenguatges artístics a l'aula; per això caldria contemplar la possibilitat que els docents poguessin conèixer des de la pròpia experiència adulta els diferents llenguatges artístics, participant directament en propostes enriquidores i formant-se els propis criteris estètics. Defensem que unes aules d'Educació Visual i Plàstica que propiciïn l'experimentació i el desenvolupament del gust estètic, introduirien canvis significatius en els estudiants i futurs docents.

Una reflexió sobre com és l'espai de Visual i Plàstica on ensenyem als estudiants contribuiria a una formació més integral. Díaz (2007) recull bé l'opinió generalitzada de molts professors de l'àrea que expliquen que sovint els alumnes de les titulacions de mestre tenen una concepció errònia respecte les Arts Plàstiques i Visuals. Caldria trobar metodologies per aconseguir eliminar els prejudicis per tal que quan exerceixin la professió de mestres siguin capaços de transmetre als seus alumnes els autèntics valors de l'educació artística. Exemplifiquem una manera de portar-ho a terme a través d'un exercici pràctic: a l'assignatura optativa de *Propostes Didàctiques Innovadores d'Educació Artística* adreçada a estudiants dels Graus d'Educació Infantil i Primària, impartida per les professores Montserrat Rierola i Assumpta Cirera de la UVic, els estudiants porten a terme un projecte de realització de possibles espais d'Educació Visual i Plàstica per a les escoles. La proposta està plantejada des d'un punt de vista interdisciplinari i permet als estudiants aprofundir en aspectes bàsics del disseny, l'estètica i la funcionalitat dels espais. Durant aquest curs 2014-2015 els estudiants han realitzat petites maquetes a dins d'unes caixes estandarditzades (17x10x4cm.) per exemplificar cada projecte³⁶.

---

³⁶ Veure l'annex A: Espais d'art per a l'educació infantil.

Al llarg de l'anàlisi exposat hem vist la prominència que té l'espai en el procés d'aprenentatge. Si l'espai és un factor determinant, ens plantegem incorporar-lo definitivament com a un «tercer professor» en les facultats d'educació perquè a través de les pròpies vivències i dels processos d'experimentació, els estudiants i futurs mestres puguin formar-se adequadament per aplicar els seus coneixements a les aules de l'etapa. A l'hora de definir l'educació estètica, Collelldemont (2002) diu que hi intervenen dos processos d'aprenentatge: l'educació de la sensibilitat i l'experimentació estètica del món. Defensem la idea d'aconseguir unes aules d'Educació Visual i Plàstica, transformades en espais capaços d'integrar totes les àrees de coneixement de l'etapa i prou flexibles per incorporar experiències de taller, laboratori, espais i ambients amb una estètica apropiada.

Si volem aportar noves mirades i aconseguir uns espais més propicis per a nens i nenes ens caldrà aprendre a fer-ho. Uns llocs de formació inicial com són les facultats d'educació poden esdevenir uns espais d'aprenentatges transformadors que facilitin la connexió dels estudiants adults amb el propi nen que tots portem a dins i per extensió, amb els infants. Molt d'acord amb la filosofia de Nielsen (1968, 201) es fa necessari un canvi en la manera de pensar dels adults per propiciar un canvi en els infants:

Y ahora, cuando vemos jugar a los niños, queremos brindarles todas las posibilidades que necesitan para poder jugar como niños, y experimentamos la misma sensación de entonces. Entonces queríamos experimentar un día el hecho de ser, de poseer una existencia, de un modo cualitativo. Pero ahora sabemos que tendremos que transformarnos nosotros y nuestra actitud con la sociedad y con las personas que conocemos. Y al mismo tiempo dar a los niños las posibilidades que como seres humanos necesitan. Después ellos también jugarán a hacer lo que nosotros. Ese es el modelo para una sociedad cualitativa.

3. Plantejament de la recerca, preguntes d'investigació i objectius

Ens proposem aproximar els aprenentatges desenvolupats en les assignatures d'expressió artística del Grau en Mestre d'Educació Infantil amb els continguts que s'imparteixen a l'etapa escolar d'educació infantil. Entenem que l'experiència obtinguda durant els estudis universitaris ha de propiciar la immersió professional en la docència des d'un punt de vista integrador. Des d'aquesta perspectiva, ens plantegem portar a terme una *investigació aplicada* des de l'exploració i descripció de dades a partir d'una avaluació diagnòstica, mitjançant una reflexió sobre els espais i una transformació de les aules que serveixi com a model d'una metodologia innovadora d'aprenentatge a través de les arts.

Els aprenentatges artístics, concretament aquells vinculats a l'Expressió Visual i Plàstica, són un vehicle fonamental per desenvolupar els continguts interdisciplinaris que han d'adquirir els estudiants del Grau de Mestre d'Educació Infantil. Una bona manera de relacionar la teoria i la praxi és a través de l'adequació dels espais pel desenvolupament dels aprenentatges. Proposem habitar un espai amb unes característiques determinades per afavorir la transmissió d'una metodologia que propiciï les competències que ha d'assolir un mestre a través, també, de l'enriquiment del criteri estètic.

Se suposa que certes característiques dels espais com, per exemple, l'estètica, la il·luminació, la distribució dels materials, la polivalència i l'ambientació, podrien potenciar l'interès dels estudiants del Grau d'Educació Infantil cap a les arts i així contribuir al desenvolupament de l'educació artística.

3.1. Plantejament de la recerca i preguntes d'investigació

3.1.1. Què volem investigar?

Pel desenvolupament de la investigació partim de les premisses següents:

- Les aules (espais) d'Educació Visual i Plàstica de les facultats d'educació no són les més adequades per transmetre els aprenentatges que necessiten rebre els estudiants del Grau en Mestre d'Educació Infantil 0-6 anys.
- L'organització de l'espai determina la metodologia educativa del docent i sovint es presenten contradiccions entre el què es fa a les facultats i el què es diu que

han de fer els futurs mestres a les aules d'educació infantil. Si la majoria d'estudis destaquen la importància de l'espai a les aules de 0-6 anys és lògic que la Universitat també ho faci.

- Les assignatures de Visual i Plàstica són fonamentals per transmetre coneixements estètics i espacials als futurs mestres. Mentre els infants no saben llegir i escriure, ni sumar i restar, una bona part dels aprenentatges els fan a través de l'expressió Visual i Plàstica. És bàsic que els estudiants de mestre de l'etapa 0-6 anys aprenguin a la universitat com transmetre aquests aprenentatges d'una manera adequada.
- Unes aules de Visual i Plàstica equipades adientment poden contribuir a que el docent transmeti els aprenentatges amb molta més coherència. Ens proposem millorar, des de l'àrea, els resultats qualitius a partir d'una organització exemplar de l'espai que influeixi en l'aprenentatge.

Des d'aquest punt de partida volem investigar:

- La influència dels espais a l'hora de rebre els aprenentatges.
- Com a través de l'espai podem formar als estudiants perquè puguin aportar els coneixements adquirits a les escoles.
- Com organitzar un espai per activitats, ambients i tallers de Visual i Plàstica.

Ens qüestionem que si l'espai és tan important en les aules de 0-6 anys, també ha de ser-ho en les aules universitàries on s'imparteix el Grau de Mestre d'Educació Infantil.

Es planteja la necessitat d'analitzar aquestes aules a través d'una avaluació diagnòstica i constatar la necessitat d'una proposta de millora.

3.1.2. Preguntes d'investigació

Des d'aquesta perspectiva, plantegem les següents preguntes d'investigació:

- És necessària una remodelació de les aules especials d'expressió plàstica a les universitats que imparteixen el Grau de Mestre d'Educació Infantil?
- Quins són els paràmetres que determinen la necessitat d'aquesta remodelació?

- Com es concretaria un proposta de millora?

Aquestes preguntes d'investigació ens determinen tot una sèrie d'objectius generals vinculats a d'altres més específics.

3.2. Objectius

- Investigar teories de diferents pedagogs i experiències entorn la importància que té l'espai en la transmissió dels aprenentatges.
- Observar i analitzar les aules d'Educació Visual i Plàstica de les facultats d'educació de quatre universitats catalanes: UVic-UCC, UB, UAB i Blanquerna.
- Entrevistar a alguns professionals, coneixedors del tema, per obtenir diferents punts de vista.
- Establir nexes entre els espais d'expressió de les aules d'educació Infantil i les aules especials universitàries.
- Proposar un model d'aula de Visual i Plàstica a les Universitats que serveixi de referència.
- Aconseguir la transformació física i real de l'aula d'Educació Visual i Plàstica B-003 de la UVic-UCC.

4. Metodologia: Definició, tècniques i instruments

Emmarquem la investigació dins d'un paradigma qualitatiu, on a partir d'un estudi de casos múltiple es realitza una primera fase d'avaluació diagnòstica que se centra en l'adequació pedagògica dels espais de les aules de Visual i Plàstica de les universitats on s'imparteixen els estudis del Grau en Mestre d'Educació Infantil, en el marc geogràfic de la província de Barcelona. Concretament estudiem les aules de les facultats d'educació de la Universitat de Vic (UVic-UCC), la Universitat de Barcelona (UB), la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i Blanquerna (Universitat Ramon Llull).

Ens aproximem al tema des d'una perspectiva *particularista, descriptiva, heurística i inductiva*³⁷ que ens permet interpretar els espais educatius a través d'una investigació pròpia, fent una immersió global en els llocs d'estudi. En aquest aspecte tindrem en compte que el resultat obtingut es basa en la probabilitat i no en la certesa. El procés científic sorgeix de la necessitat d'investigar les possibles mancances pedagògiques relacionades amb l'espai que presenten les aules de Visual i Plàstica de les citades facultats d'educació a l'hora de transmetre coherentment els aprenentatges integradors de l'etapa. A partir d'una acurada observació hem buscat característiques comunes i hem aconseguit una informació que ens ha possibilitat aventurar-nos en aquest estudi.

Partint de la base que els estudiants del Grau en Mestre d'Educació Infantil són els futurs mestres d'aquesta etapa, ens qüestionem la incidència de l'espai en el model educatiu d'aprenentatges artístics que reben i si aquest és el més adequat per traslladar a les aules. Per a l'elaboració de l'estudi hem fet recerca, consulta, classificació i extracció de dades de fonts de documentació primàries i secundàries.

Hem obtingut i analitzat la informació a partir de tècniques i d'instruments que són habituals en la investigació educativa i que, de manera focalitzada i adequada a l'estudi, ens han permès extreure dades significatives per avaluar la situació. Així, hem estructurat la recollida de dades amb una exploració exhaustiva de la recerca bibliogràfica i documental de referents teòrics i coneixements referits al tema; d'una anàlisi dels *plans docents* de les assignatures obligatòries de Visual i Plàstica de quatre facultats d'educació (UVic-UCC, UB, UAB i Blanquerna); del disseny d'un

---

³⁷ El raonament inductiu consisteix en obtenir conclusions generals a partir de premisses que contenen dades particulars.

instrument en l'observació de les aules de Visual i Plàstica de les quatre facultats; de la realització d'entrevistes a diferents professionals i de la informació obtinguda en una sessió de *Focus Grup* feta amb alguns dels membres d'una Comissió Participativa³⁸.

En el següent apartat descrivim, analitzem i desenvolupem cadascun d'aquests processos metodològics fent una combinació dels mètodes intuïtiu i racional³⁹.

---

³⁸ Per portar a terme el projecte de remodelació de l'Aula de Plàstica B003 de la Facultat d'Educació de la UVic es va crear una Comissió Participativa amb 15 persones de la UVic de diferents formacions i perfils.

³⁹ Seguint els plantejaments d' Umberto Eco (2001).

5. Estudi de les dades, anàlisi, presentació i discussió dels resultats

Partim dels diferents supòsits expressats en l'apartat de *Metodologia* per aportar les dades obtingudes en la investigació a través dels diferents instruments o eines d'investigació que hem utilitzat. Per augmentar la validesa i qualitat de les dades hem fet ús de la triangulació⁴⁰ i així cada eina ens ha possibilitat fer una immersió en aspectes bàsics i ens ha guiat cap al següent instrument.

5.1 Recerca documental i bibliogràfica: referents teòrics

Ha estat el punt de partida per iniciar tota la investigació. Mitjançant alguns referents pedagògics i les primeres lectures de llibres i articles hem començat a construir els fonaments teòrics de l'estudi. Conèixer l'estat de la qüestió ens ha permès aventurar-nos en la hipòtesi exposada i escollir quina és la documentació més adequada per poder-la defensar. L'experiència personal també ens ha fet de guia en la selecció d'uns autors de referència per elaborar, a través d'ells, un discurs propi.

En les primeres sessions de tutoria hem traçat les línies teòriques de la investigació, delimitant els constructors que la configuren d'acord amb els estudis més afins. La consulta a professionals d'educació infantil també ha nodrit el cos teòric amb noves aportacions i referents més recents. Finalment, la selecció, l'organització i els resultats exposats en l'apartat corresponent, han estat la base per començar tota la investigació. La informació obtinguda queda palesa en l'apartat del *Marc teòric o conceptual*.

5.1.1 Resultats obtinguts

La lectura i selecció dels diversos referents teòrics ens ha possibilitat prendre consciència de la importància que té l'espai en el procés d'aprenentatge. Aquest està estretament vinculat a una metodologia pedagògica no limitadora, participativa i flexible. Considerem que l'ambient ideal d'aprenentatge s'aconsegueix a través d'un espai de construcció comú entre professors i alumnes (Duarte, 2013).

Són nombrosos els estudis i les experiències que destaquen la importància que té l'espai en l'educació infantil. Des d'aquest punt de vista, ens atrevim a reafirmar la

---

⁴⁰ Informació extreta de la revista *Métodos en investigación cualitativa: triangulación*. Per a més informació cal consultar la bibliografia.

hipòtesi inicial d'oferir uns nous espais universitaris que permetin als estudiants del Grau d'Educació Infantil adquirir la formació adequada per experimentar i integrar els coneixements necessaris per a la creació i construcció d'entorns estimulants.

5.2 Anàlisi de plans docents

Els dissenys curriculars d'algunes de les assignatures d'Expressió Artística: *Didàctica Artística I* (UVic), *Didàctica Artística II* (UVic), *Naturalesa del Coneixement Artístic* (UVic), *Educació de les arts visuals en educació infantil I* (UAB), *Educació de les arts visuals en educació infantil II* (UAB), *Didàctica de l'Educació Visual i Plàstica* (UB) i *Música i Expressió Plàstica* (Blanquerna) ens han possibilitat extreure dades per analitzar la conveniència de proposar una reforma de les aules on s'imparteixen⁴¹.

Per analitzar els aspectes més destacables que tenen relació amb la investigació, hem extret els resultats d'aprenentatge relacionats amb els espais de l'aula que hem constatat que es tenen en compte en els diferents plans docents de les assignatures de l'àrea especificada en el paràgraf anterior:

- Organitzar els espais educatius per fomentar la creativitat i l'expressió a través de l'art.
- Utilitzar diferents recursos artístics en el disseny d'intervencions a l'aula.
- Aplicar estratègies i recursos metodològics per treballar els diferents llenguatges artístics a l'aula.
- Organitzar amb eficàcia i rendibilitat la part autònoma de l'aprenentatge de l'àmbit de Visual i Plàstica.
- Ser capaços d'utilitzar llenguatges expressius de caire artístic amb finalitats educatives.
- Tenir recursos per a promoure la sensibilitat i creativitat artística.
- Estar capacitats per a promoure l'autonomia i la singularitat de cada infant, a partir de l'educació Visual i Plàstica.
- Reflexionar a partir de l'observació sobre les pràctiques d'aula per innovar i millorar la tasca docent.
- Establir situacions d'ensenyament-aprenentatge per tal de desenvolupar les competències pròpies de l'àrea.

---

⁴¹ Veure l'annex B: plans docents.

Degut a la diversitat de plantejaments dels plans docents, hem considerat convenient expressar els resultats d'aprenentatge de forma general i no especificar a quina assignatura i universitat s'inclou cada resultat. Alguns no concreten els resultats d'aprenentatge, però analitzant les competències, els objectius i els continguts, podem constatar que molts dels resultats d'aprenentatge mostrats, formen part de les assignatures de les quatre universitats representades.

5.2.1 Resultats obtinguts

Els resultats d'aprenentatge de les assignatures comuns de l'àrea de Visual i Plàstica de diferents facultats d'educació ens han possibilitat constatar l'estret vincle que hi ha entre aprenentatges i espais adequats per poder-los portar a terme. També deixen constància de la coherència que té aplicar els coneixements integradors de l'etapa a través dels aprenentatges artístics. En aquest sentit reafirmem allò que inicialment volem demostrar: que les assignatures vinculades a l'Educació Visual i Plàstica són essencials per transmetre els coneixements estètics i espacials als futurs mestres d'educació infantil.

5.3 Anàlisi i observació d'aules de Visual i Plàstica

Prenem com a referència els ítems de l'àrea *d'Espai i mobiliari* desenvolupada en l'Escala ECERS_R⁴² per crear un instrument que ens possibilita determinar unes pautes d'observació dels diferents espais investigats.

Per obtenir les dades ha estat necessària una bona planificació i hem hagut de clarificar i sintetitzar molt bé tots els aspectes que volíem observar. A partir de les aportacions dels diferents referents teòrics en relació als espais, hem elaborat uns paràmetres de valoració d'acord amb vint-i-vuit aspectes que ens fossin útils per observar les aules. Tot seguit adjuntem el model de graella que hem utilitzat per realitzar l'estudi de l'espai a les aules d'Educació Visual i Plàstica de les facultats d'educació de les universitats UVic-UCC, UB, UAB i Blanquerna.

---

⁴² Versió espanyola de María José Lera i Ruth Oliver, 2002 d'Early Childhood Environment Rating Scale- Revised Edition, publicada el 1998 per Teacher College Press.

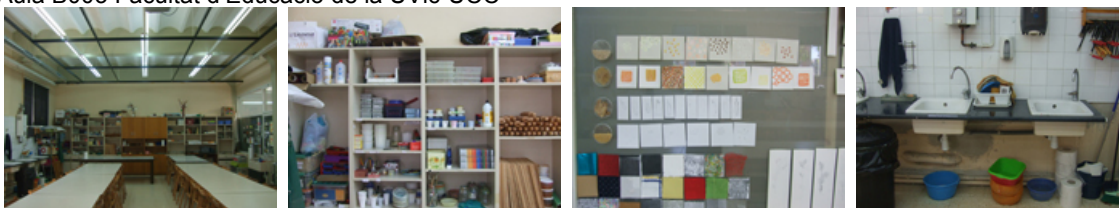
Graella per a l'observació de les Aules d'Educació Visual i Plàstica a les universitats que imparteixen el Grau en Mestre d' Educació Infantil

Nom de la universitat:

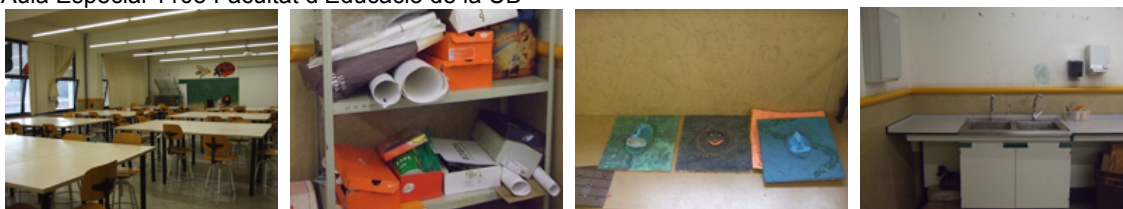
Ítems de valoració	Inadequada	Mínima	Bona	Excel·lent
1. La Facultat disposa d'una aula pròpia per impartir els aprenentatges del Grau en Mestre d'Educació Infantil.				
2. És polivalent, fàcilment transformable i possibilita múltiples escenaris.				
3. S'hi imparteix formació continua i permanent.				
4. Té en compte la dimensió estètica.				
5. És suggeridora i convida a fer-hi propostes creatives.				
6. Facilita l'autonomia dels usuaris.				
7. És una aula amable, càlida i acollidora.				
8. És adequada per fer-hi puntualment propostes amb la participació d'infants.				
9. Està vinculada als llenguatges artístics contemporanis.				
10. És adequada per investigar, experimentar, manipular i crear.				
11. Té llum natural.				
12. Les taules i les cadires es poden moure i apartar fàcilment.				
13. Està equipada amb tipologies diverses de llums per crear activitats i recrear ambients.				
14. Els materials disponibles es poden veure bé perquè s'usen contenidors transparents.				
15. Disposa de zones que faciliten la lliure creació d'ambients i racons.				
16. Disposa d'una gran prestatgeria amb materials naturals i artificials, ordenats, diversos i a l'abast.				
17. Disposa d'un espai de consulta amb materials de referència d'educació de l'art (llibres, àlbums, jocs...).				
18. Disposa d'un espai expositiu per mostrar propostes bidimensionals i tridimensionals fetes pels estudiants.				
19. Disposa de diverses piques d'aigua.				
20. Disposa de calaixos grans per guardar-hi materials de mides no estandarditzades.				
21. Disposa d'un espai per guardar-hi els processos de treball bidimensionals i tridimensionals.				
22. Disposa d'espai suficient per fer propostes en diferents plans.				
23. Disposa d'un espai per documentar els processos i mostrar-los.				
24. Disposa de pissarra convencional.				
25. Disposa de pissarra magnètica				
26. Disposa de pantalla per fer-hi projeccions				
27. Disposa d'ordinador i canó de projecció				
28. Disposa d'un armari per guardar-hi els estris de neteja.				

Tal i com ja s'ha citat anteriorment, hem escollit les aules de quatre universitats per portar a terme l'estudi: UVic-UCC, UB, UAB i Blanquerna. La tria de dues universitats públiques (UB i UAB) i de dues universitats privades (UVic-UCC i Blanquerna) ens ha semblat adequada per obtenir uns resultats significatius que puguin servir d'exemple per a d'altres facultats de tipologies similars. Iniciem aquest apartat amb una mostra gràfica dels espais observats per evidenciar l'anàlisi de les dades.

Aula B003 Facultat d'Educació de la UVic-UCC

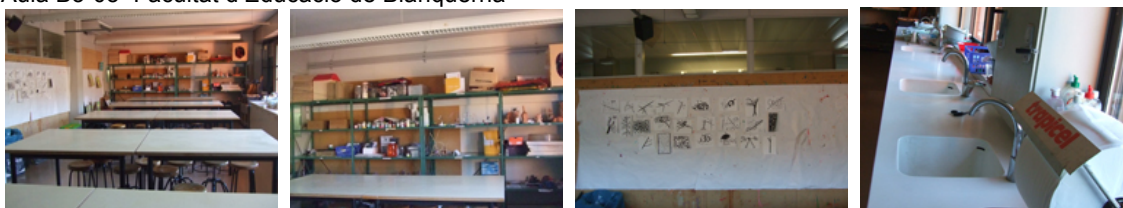
Aula Especial 1103 Facultat d'Educació de la UB

Aula Taller 2 Facultat d'Educació de la UAB

Aula B3-05 Facultat d'Educació de Blanquerna

A través de les fotografies podem constatar les semblances que hi ha entre totes les aules. Per analitzar-les estructuradament ho fem a través dels ítems que hem utilitzat en la graella d'observació i que prenem de referència per proposar una millora i adequació d'aquests espais tenint en compte els aprenentatges que han de rebre els estudiants del Grau en Mestre d'Educació Infantil.

Tot seguit presentem una valoració general dels resultats obtinguts a partir de les graelles d'observació⁴³. Ho fem seguint els ítems observats que s'expressen en relació a unes condicions: inadequades o mínimes i bones o excel·lents.

Inadequades o mínimes

*Les facultats disposen d'una aula pròpia per impartir els aprenentatges del Grau en Mestre d'Educació Infantil (1)*⁴⁴:

Entre inadequades i mínimes. Totes les facultats utilitzen indistintament les aules d'Educació Visual i Plàstica per acollir estudiants dels Graus en Mestre d'Infantil, Primària i doble Grau si s'escau. La UVic-UCC compta amb dues aules d'Educació Visual i Plàstica i sempre que els horaris ho permeten es dona preferència als estudiants del Grau d'Infantil per habitar l'aula B003. Sensibilitzat per les necessitats específiques de l'etapa, el professorat té cura d'organitzar l'espai incorporant materials i recursos més adequats al Grau. La UAB té dues aules, La UB disposa de tres aules i Blanquerna d'una aula.

Les aules són polivalents, fàcilment transformables i possibiliten múltiples escenaris (2). Inadequades. Cap de les aules observades reuneix característiques de polivalència. No permeten crear-hi múltiples escenaris. Malgrat les dificultats per moure el mobiliari, les dues aules de la UVic i de la UAB es comuniquen a través d'uns panells que es separen fàcilment per poder obtenir un únic espai més gran sempre que sigui necessari.

S'hi imparteix formació continua i permanent (3).

Entre inadequades i mínimes. Durant el curs escolar s'acostuma a preveure l'ús de les aules únicament per als estudiants de les facultats. Puntualment s'hi pot fer algun curs de formació permanent en totes les aules de les facultats i sobretot durant l'estiu, concretament dins dels cursos de formació per a mestres de les escoles d'estiu. En general, però, no es plantegen com a espais per fer-hi una formació continua durant el curs escolar.

Tenen en compte la dimensió estètica (4).

Mínimes. Totes elles tenen poca consideració a la dimensió estètica de l'espai. Les taules i cadires ocupen una part important de les aules. Les prestatgeries estan plenes

---

⁴³ Veure els resultats a l'annex C: Graelles d'observació de les aules.

⁴⁴ La numeració entre parèntesi indica l'ordre de les preguntes a les graelles d'observació.

de materials i objectes sense una classificació organitzada. Els processos i resultats de les propostes tridimensionals dels estudiants es guarden en prestatgeries sovint de metall i sense seguir un criteri estructurat. Les propostes bidimensionals s'acostumen a penjar en plafons de suro a les parets i moltes vegades sense seguir cap criteri estètic. El pas dels dies deixa veure fulls que cauen al terra o que s'aguanten al plafó de qualsevol manera. En totes elles hi ha una saturació visual de resultats i sovint també s'ocupen totes les parets sense deixar cap respir visual. A la part superior de les prestatgeries s'hi acumulen materials de tot tipus. A sobre i a sota de les piques hi ha nombrosos objectes. La UB i Blanquerna disposen d'armaris a sota les piques que s'utilitzen per emmagatzemar materials.

Són suggeridores i conviden a fer-hi propostes creatives (5).

Mínimes. Totes elles tenen un caire molt similar al que podria ser un «taller d'artista» però d'ús comunitari. Considerem que els estudiants han d'aprendre a desenvolupar recursos i possibilitats per transmetre més tard als infants de 0 a 6 anys. Els espais són poc suggeridors.

Faciliten l'autonomia dels usuaris (6).

Entre inadequades i mínimes. És difícil saber on són les eines i trobar els materials desitjats. La manca de classificació no hi ajuda. Els materials més petits es guarden en armaris tancats amb clau o en magatzems externs a l'aula que impliquen la dependència de l'estudiant amb el professorat.

Són unes aules amables, càlides i acollidores (7).

Entre inadequades i mínimes. Tot i que acostumen a ser les més poc uniformes de les Facultats, no són massa amables ni acollidores. Presenten un cert aspecte de desordre.

Són adequades per fer-hi puntualment propostes amb la participació d'infants (8).

Inadequades. Tenen les taules i les cadires molt altes i són de difícil mobilitat. No hi ha cap espai adequat per proposar que els infants hi participin.

Estan vinculades als llenguatges artístics contemporanis (9).

Entre inadequades i mínimes. Tot i que en els plans de treball es fa esment als llenguatges artístics contemporanis, aquests acostumen a mostrar-se a través d'algunes de les propostes exposades. Una mirada externa a les aules no denota que estiguin vinculades a llenguatges artístics contemporanis.

Són adequades per investigar, experimentar, manipular i crear (10).

Mínimes. Tal i com s'ha expressat anteriorment tenen característiques de *tallers d'artistes* però d'ús comunitari. En totes elles s'hi pot investigar, experimentar, manipular i crear, tot i que la seva estructura no facilita la distribució dels espais.

Les taules i les cadires es poden moure i apartar fàcilment (12).

Inadequades. Totes les aules observades estan equipades amb taules grans i estàtiques que costen de moure. Les cadires i els tamborets pesen i difícilment es poden apilar, exceptuant les cadires de fusta plegables i de poc pes de les aules de la UVic-UCC.

Estan equipades amb tipologies diverses de llums per crear activitats i recrear ambients (13).

Inadequades. La il·luminació és molt general i de llums fluorescents. És una llum freda i poc càlida.

Els materials disponibles es poden veure bé perquè s'usen contenidors transparents (14).

Entre inadequades i mínimes. Tot i que hi ha aules que tenen alguns dels materials guardats en contenidors transparents, no és fa seguint un criteri unificador que faci fàcil trobar els materials.

Disposen de zones que faciliten la lliure creació d'ambients i espais. (15).

Inadequades. En cap cas es tenen en compte.

Disposen d'una gran prestatgeria amb materials naturals i artificials, ordenats, diversos i a l'abast (16).

Entre inadequades i mínimes. La UVic, la UAB i Blanquerna disposen de grans prestatgeries, tot i que els materials no estan organitzats adequadament. La UB disposa de petites prestatgeries repartides per l'aula.

Disposen d'un espai de consulta amb materials de referència d'educació de l'art (llibres, àlbums, jocs...)(17).

Inadequades. No estan a l'abast dels estudiants. Hi ha aules que disposen d'alguns llibres, àlbums i jocs en armaris tancats.

Disposen d'un espai expositiu per mostrar propostes bidimensionals i tridimensionals fetes pels estudiants (18).

Entre inadequades i mínimes. En totes les aules s'han buscat llocs per poder-ho fer, però cap d'elles considera un espai específic dins de l'aula amb les condicions idònies perquè els estudiants aprenguin a exposar els resultats adequadament. Sovint s'exposen els resultats bidimensionals en murals a la paret o en fils de penjar. Els resultats tridimensionals s'acostumen a exposar en les prestatgeries o penjats del sostre. En el cas de Blanquerna i de la UB s'ha optat per exposar al passadís. La UB disposa d'unes parets del passadís pintades amb pintura especial per mostrar les propostes que fan els estudiants.

Disposen de calaixos grans per guardar-hi materials de mides no estandarditzades (20).

Inadequades. No es contempla. Únicament a la UAB hi ha un moble amb calaixos grans.

Disposen d'un espai per guardar-hi els processos de treball bidimensionals i tridimensionals (21).

Entre inadequades i mínimes. S'acostumen a guardar en prestatgeries on també hi ha d'altres materials o bé en el magatzem.

Disposen d'espai suficient per fer propostes en diferents plans (vertical, horitzontal) (22).

Entre Inadequades i mínimes. Les aules estan molt preparades per realitzar propostes a sobre les taules. No es contempla poder realitzar propostes a les parets o bé al terra.

Disposen d'un espai per documentar els processos i mostrar-los (23).

Inadequades. No es contempla un espai específic per a documentació en cap aula.

Disposen de pissarra magnètica (25).

Inadequades. Excepte en l'aula de la UVic que compta amb una pissarra de doble ús convencional i magnètica.

Disposen d'un armari per guardar-hi els estris de neteja (28).

Entre inadequades i mínimes. Els estris de neteja estan repartits per llocs diferents en la majoria d'espais. L'escombra, el recollidor i la galleda acostumen a estar a la vista.

En alguns casos es disposa d'armaris diversos per guardar-hi galledes, fregalls, draps, etc.

Bones o excel·lents

Tenen llum natural (11).

Entre excel·lents i bones. Aquest factor està ben pensat en totes les aules. La llum natural aporta calidesa als espais i permet treballar-hi a gust. Per desenvolupar moltes de les propostes, la llum és un factor essencial.

Disposen de diverses piques d'aigua (19).

Excel·lents. És un factor essencial i es té en compte en totes les aules. El nombre de piques varia d'una aula a l'altra.

Disposen de pissarra convencional (24).

Excel·lents. Totes les aules disposen d'una pissarra convencional.

Disposen de pantalla per fer-hi projeccions (26).

Excel·lents. En disposen totes les aules.

Disposen d'ordinador i canó de projecció (27).

Excel·lents. En disposen totes les aules.

5.3.1 Resultats obtinguts

El coneixement, observació i anàlisi de les aules de Visual i Plàstica de les quatre universitats (UVic-UCC, UB, UAB i Blanquerna) ens ha apropat a la situació real que presenten els espais. Totes les aules són el fruit d'una manera molt similar d'entendre l'educació artística que es va expandir per Catalunya durant els anys 80 i 90 del segle XX. Sense desmerèixer en absolut la concepció d'aules-taller que totes elles mostren, volem fer un pas més enllà i transformar-les en espais que siguin un bon exemple d'una metodologia d'aprenentatge.

Amb aquesta investigació demostrem que les aules d'Educació Visual i Plàstica de les facultats d'educació de les universitats catalanes no són les més adequades per transmetre els aprenentatges als estudiants del Grau en Mestre d' Educació infantil (0-6 anys). Per aquest motiu proposem una transformació o adequació dels espais que permeti als estudiants habitar les aules com a protagonistes dels aprenentatges. Possiblement l'adaptació d'aquests espais a les necessitats dels estudiants de mestre propiciarà la merescuda dignificació dels llenguatges artístics en l'àmbit educatiu.

5.4 Entrevistes a professionals

La recollida de dades s'ha basat també en les entrevistes a professionals de l'art i l'educació de perfils diversos, tots ells interessats en el tractament dels espais pedagògics. Les dades obtingudes del qüestionari que hem elaborat ens ha permès obtenir més informació per a la investigació. Les qüestions que han respòs les diferents persones entrevistades són les següents:

1. Quina importància creus que té l'espai en el procés educatiu?
2. Et sembla convenient que la universitat disposi d'una aula d'Educació Visual i Plàstica equipada per atendre les necessitats del Grau en Mestre d'Educació Infantil? Argumenta la teva resposta.
3. Què creus que pot aportar, a nivell pedagògic, la transformació de l'aula als estudiants que l'habitin?
4. Com pot influir la transformació de l'espai en la metodologia aplicada pels docents?
5. De quina manera un espai pot aconseguir que la dimensió estètica es tradueixi en qualitat pedagògica?
6. Quins consideres que són els aprenentatges del Grau en Mestre d'Educació Infantil més vinculats als espais que es poden oferir a través de les assignatures de Visual i Plàstica?
7. Com es pot aconseguir que un espai parli i expliqui? Es a dir, com es relaciona la pedagogia amb la metodologia a través de l'espai?
8. Quins creus que són els coneixements que un estudiant del Grau pot adquirir a través d'una aula vinculada als llenguatges artístics contemporanis?
9. Quines qualitats creus que ha de tenir una aula universitària d'Educació Visual i Plàstica que contribueixi al desenvolupament de la sensibilitat estètica dels estudiants?
10. Com pot incidir l'espai de l'aula en el desenvolupament dels llenguatges expressius de les tres àrees de l'etapa? (àrea de descoberta d'un mateix i del altres, àrea de descoberta de l'entorn i àrea de comunicació i llenguatges).

Tot seguit definim el perfil professional dels entrevistats i presentem la recopilació de les respostes obtingudes:

*Ingrid Bresser (IB)*⁴⁵ i *Ruth Caro (RC)*. Ambdues estudiants del Grau en Mestre d'Educació infantil a la UVic seguint la Menció d'Art (estudis finalitzats l'any 2014). El TFG (Treball de Final de Grau), realitzar conjuntament, va girar entorn a les

---

⁴⁵ Les inicials del nom i cognom indiquen la persona que ha respost el qüestionari.

característiques que haurien de tenir l'organització d'espais, ambients i els tipus de material les escoles 2-6 per garantir una qualitat educativa.

Francesca Davoli (FD). Pedagoga i traductora, des del 2010 és professora d'Educació Infantil i coordinadora del Programa de Mobilitat a Itàlia per la FETCH a la UVic. D'origen italià, llicenciada en Pedagogia per la Facultat de Ciències de la Formació de la *Università degli Studi di Bologna*, on es va especialitzar en el funcionament de les escoles de Reggio Emilia.

Jordi Lafon (JL). Artista i professor col·laborador de la UVic. Llicenciat en Belles Arts. El seu treball visual s'inscriu en un context de paisatge variable, entès com a escenari de relats i accions possibles. Els dibuixos, pintures, objectes, fotografies, vídeos i projectes que realitza estableixen una relació entre les persones i el seu entorn.

Maite Pujol (MP). És mestra d'Educació Infantil a l'escola Les Pinediques de Taradell des de 1983 i llicenciada en psicopedagogia. És professora associada de la Universitat de Vic des de l'any 1992. Ha impartit cursos de formació arreu de l'estat espanyol i a Itàlia. Ha publicat articles, material didàctic i diversos llibres. L'any 2007 va guanyar el premi de pedagogia *Joan Profitós* amb la recerca *Interaccions en l'art a l'educació infantil*, fruit d'una llicència d'estudis concedida pel Departament d'Ensenyament el curs anterior. Actualment la seva pràctica educativa a l'escola es centra en els tallers com a estratègia per repensar els espais, els materials i els temps, en un context en el qual tots els infants hi puguin trobar oportunitats de joc i de descoberta diferents i complementàries i on l'espiral observació-projectació-documentació-interpretació sigui el centre de la pràctica educativa quotidiana.

Montserrat Rierola (MR) Artista i professora del Departament de Didàctica de les Arts i les Ciències Humanes de la FETCH de la UVic-UCC. Està fent el doctorat *Goula: Art, Joc i Memòria. D'una aventura industrial a una experiència artística*. Màster en Producció Artística i Recerca. Llicenciada a la Facultat de Belles Arts de la UB. Diplomada en Educació Infantil a la UVIC-UCC i Graduada a l'Escola d'Arts i Superior de Disseny de Vic.

Exposem literalment les respostes obtingudes. Ho fem a través d'un buidatge de cada entrevista i exposant juntes les respostes diverses a una mateixa pregunta⁴⁶.

---

⁴⁶ Cal tenir en compte que no totes les qüestions han estat respostes pels entrevistats.

1. *Quina importància creus que té l'espai en el procés educatiu?*

. L'espai forma part de manera directa i indirecta del procés d'aprenentatge; l'espai pot atraure els educands i fomentar les seves ganes d'aprendre alhora que es desenvolupa el sentit estètic mitjançant l'organització i les característiques del mateix espai (IB).

. Després de la meua experiència personal com a alumne i del meu treball i coneixement sobre aquest aspecte envers l'educació, considero que principalment l'espai ofereix un reflex de la identitat global i personal de les persones que l'habiten. Dóna informació i proporciona sensacions a tot aquell que el visita. L'espai és un agent educador que promou relacions, interessos, coneixements... Però més important encara, l'espai determina, en gran part, el comportament i l'ambient que es crea en el mateix. La distribució i decoració de l'espai crea sensacions en l'individu, els dóna una identitat (col·lectiva i individual) necessària per al grup i per a la societat. L'espai ha de ser pensat i modificat tenint en compte tot allò que succeeix dins d'aquest, tant en la dimensió estètica, relacional com cognitiva. Per això és tan important tenir cura d'aquest aspecte educatiu perquè influeix en gran part en la seguretat, motivació, sensibilitat i els coneixements de les persones que hi intervenen (RC).

. Crec que és un dels trets fonamentals per sentir-se bé i poder actuar de forma lliure (FD).

. Molta. És cabdal la seva repercussió en nosaltres i les nostres capacitats. L'espai és el lloc on existim, on som, on ens desenvolupem. Quan és agradable, acollidor i suggeridor, millor serà per fer qualsevol activitat que tingui a veure amb la recerca i l'aprenentatge, doncs pot afavorir que les percepcions generals aflorin amb més intensitat (JL).

. Tal i com ja ens va deixar dit Loris Malaguzzi, l'espai és el tercer agent educador. A través de l'organització i planificació de l'espai, l'adult, intervé, proposa i transmet missatges i informacions. És, per tant, un element imprescindible tant per a les accions individuals com per a les interaccions socials. L'espai ens parla de les possibilitats i competències dels qui l'habiten. Per poder-nos-els fer nostre, hem de tenir la possibilitat d'experimentar que l'espai es correspon amb les funcions per les quals ha estat dissenyat, però que també es pot adaptar a les noves exigències segons les activitats que s'hi desenvolupen. Podem apropiarnos d'un espai quan hi reconeixem les traces dels nostres recorreguts, de la nostra manera de viure i de fer juntament amb els altres. L'espai no és només el contenidor dels esdeveniments educatius, sinó que forma part del fer educatiu en sí (MP).

. L'espai forma part del procés educatiu, és un element més. Configura la manera de fer. L'organització de l'espai et dóna pistes (estratègies, recursos) per poder elaborar i repensar cada una de les propostes. L'espai t'ha de fer sentir còmoda. Et dóna l'opció de ser autònom, si tens el material a l'abast. T'estimula per crear projectes, et pot fer sorgir una nova idea. Et pot donar la necessitat de manipular, d'experimentar per provar i veure què passa en el procés, cap a on ens porta. Un espai et pot motivar les ganes de saber més. Si està dividit per zones té la possibilitat de treballar en petits grups per poder compartir projectes. Una imatge, un objecte, una paraula, un material que veus a l'espai pot provocar una nova manera de fer i de replantejar-se com podem aprendre i ensenyar. Et pot donar l'oportunitat de focalitzar un tema i treballar amb ell a través de l'experimentació de diferents materials per trobar múltiples recursos i en aquest procés de recerca (assaig error) sorprendre't del propi aprenentatge, de cada una de les descobertes, de la diversificació o infinitats de possibilitats d'aquell tema (MR).

2. *Et sembla convenient que la universitat disposi d'una aula d'Educació Visual i Plàstica equipada per atendre les necessitats del Grau en Mestre d'Educació Infantil? Argumenta la teva resposta.*

. Els espais haurien d'adaptar-se a les necessitats dels educands, així doncs, com que no tenen les mateixes necessitats, els infants que acompanyaran en un futur els alumnes dels diferents Graus aquests haurien de poder experimentar i treballar en aules que cobrissin les necessitats de cada "especialitat". Les aules destinades a infants d'educació infantil i les aules dels infants de primària per tant no haurien de ser iguals encara que es seguís una mateixa línia pedagògica (IB).

. És totalment necessària. A la Universitat es promouen metodologies on l'educand ha d'esser un subjecte actiu, ha d'actuar segons interessos, amb una certa llibertat...i on el paper del mestre ha de ser de guia i promoure l'adquisició de coneixements creant situacions d'interès per a l'alumne i materials de qualitat per poder avançar i adquirir coneixements de manera més efectiva i real possible. Tenint en compte aquests aspectes (mencionats a *grosso modo*) considero que la vivència i l'experimentació són dos eines i fonts de coneixement bàsiques i significatives per a les persones. Per tot això crec que aquest tipus d'aula oferirà experiències als alumnes que els permetran comprendre el paper d'ambdós subjectes educatius (mestre i alumne) i adquirir més eines per portar a terme l'acció educativa amb metodologies més innovadores (RC).

. Trobo imprescindible que hi hagin aquests dos espais de creació on l'alumnat pugui expressar-se i viure unes vivències que segon quin espais no serà possible

experimentar. Si penso a les aules, penso a tot el material que conforma i dona vida i sentit als dos tallers per MEI i MEP (FD).

. Em sembla bé, sempre i quan, es justifiqui tècnicament les diferències de l'equipament d'una aula i l'altra (JL).

. Des del meu punt de vista, no cal que hi hagi dues aules diferenciades. Representaria una limitació. Els recursos poden ser els mateixos i donar-los utilitats diferents, en funció de l'usuari, del moment creatiu, de les edats i de les propostes i projectes. Així mateix, és interessant i enriquidor que uns estudiants i altres es trobin amb tots els elements dels quals es pot disposar i puguin anar descobrint les possibilitats i poders de tots i cadascun dels recursos. Recordem que en alguns països nòrdics, on es dóna molta importància als "handicraft", ja des de molt petits, els infants tenen a disposició eines que aquí considerem inadequades per a les primeres edats (MP).

. Em sembla adequat per: poder fer un canvi de metodologia; mostrar l'organització d'una aula; donar diferents propostes; distribuir l'espai i els materials en cada sessió; perquè l'estudiant tingui l'oportunitat de sentir-se protagonista del seu propi aprenentatge; per sentir-se actiu dins l'aula; per escollir en cada moment què es vol projectar; per tenir un criteri d'organització d'aula i del seu material (MR).

3. *Què creus que pot aportar, a nivell pedagògic, la transformació de l'aula als estudiants que l'habitin?*

. Pot aportar un aprenentatge indirecte de valors estètics, de característiques que s'haurien de tenir en compte respecte a l'organització de l'espai i la disposició dels materials per als seus educands i una metodologia. Mitjançant el treball dins d'aquestes, els educands es van impregnant de com haurien de ser les aules per poder seguir una línia pedagògica innovadora, seguint la línia o el model que es vol oferir des de la universitat (IB).

. La transformació de les aules també transformarà els coneixements, oferint-los noves oportunitats, noves experiències, coneixent noves estratègies,... Tots aquests canvis faran que en futures pràctiques docents els alumnes que algun dia seran mestres, tindran alternatives i altres estratègies que els ajudaran per portar a terme una tasca educativa seguint una línia educativa més oberta i ajustada al corrent pedagògic actual (RC).

. A nivell pedagògic, crec que pot aportar una visió diferent de l'aprenentatge i a viure en un espai «pensat» i construït expressament per a ells/elles, on poder utilitzar altres dinàmiques de relació, més lliures, més enriquidores (FD).

. Tot allò que es diu en la primera qüestió, però s'ha de saber contrastar amb la visió d'altres llocs, espais diferents que existeixen on també viu i treballa la gent (JL).

. Facilitarà i mantindrà la curiositat, l'exploració, la cooperació i la col·laboració dels estudiants i dels professors. Moure's i actuar en un context ric, veure'n i viure'n les seves possibilitats, sentir-se a gust, en definitiva, treballar en un ambient potent i harmònic, afavorirà la imatge d'infant competent, imprescindible per formar-se com a adult capaç d'acollir-lo, respectar-lo i acompanyar-lo en el seu creixement personal i social (MP).

. Pot aportar: una didàctica diferent; treballar en petits grups i en diferents ambients; un espai comú per compartir amb els companys; saber organitzar una aula; ser respectuós amb el continent i el contingut; la possibilitat de tenir tot el material a mà; tenir més diversitat de material amb l'ajuda dels estudiants; la innovació amb el material educatiu; desenvolupar la creativitat; ajudar a trencar prejudicis; donar la possibilitat de parlar de les pors i desitjos; no sentir-te observada ni jutjada (MR).

4. *Com pot influir la transformació de l'espai en la metodologia aplicada pels docents?*

. L'organització de l'espai transmet la metodologia que s'aplica per part dels docents. Si la universitat ofereix la transformació d'aquestes aules es mostrarà una coherència entre la teòrica i aquests espais, l'alumnat visualitzarà de quina manera es fa possible el tipus de treball que es vol portar cap a les escoles. El treballar d'una manera innovadora, que fomenti la creativitat, la llibertat d'expressió, deixant de banda els estereotips; una línia allunyada de les pràctiques educatives que es porten a terme a l'escola tradicional. Tanmateix, si es disposa d'un espai organitzat per treballar d'una determinada manera aquest permetrà assolir la pròpia metodologia que es vol seguir, si sempre, per seguir una determinada línia s'han d'anar fent variacions, només s'assolirà l'objectiu de treballar d'una determinada manera quan es disposi de temps, incapacitant així que sorgeixi una metodologia innovadora (flexible, lliure...) de manera espontània (IB).

. Crec que podrà afavorir el treball per a petit grups a l'hora i l'ús de diferents espais i materials de forma més autònoma (FD).

. Si es fa bé, en eficiència, és a dir; repercuteix a tots els nivells que permeten afrontar les classes diàries amb més èxit i alegria (JL).

. La centralització que s'ha atribuït a la figura del professor en el procés educatiu ha fet que s'oblidés, massa sovint, la cura del context, perquè s'atribuïa al mestre o mestra, al professor o professora un rol basat, eminentment, en la transmissió de

coneixements. Si creiem fermament que s'educa també quan no s'actua directament, sinó i, sobretot, creant contextos que afavoreixin l'aprenentatge, l'espai és metodologia (MP).

. Pot influir de diverses maneres: sentint-se còmodes amb l'espai; podent organitzar l'espai en funció del treball que es vol portar a terme; tenir el mobiliari àgil per poder transformar l'espai amb facilitat; transformar l'espai en ambients; sabent on tens cada un dels materials; fent canvis en la dinàmica del grup-classe; podent treballar en petits grups; fomentant l'autonomia de l'estudiant; partint de l'interès de l'alumnat; donant l'oportunitat d'escollir en quin espai de l'aula es vol treballar depenen del tema o el material; desenvolupar els seus propis projectes; provant i comprovant quin material educatiu pot ser més adequat depenent de l'edat escolar; sabent adaptar les activitats plàstiques a l'aula d'educació infantil; aprendre a avaluar el propi treball i el dels altres; innovant en les activitats artístiques d'educació infantil (MR).

5. *De quina manera un espai pot aconseguir que la dimensió estètica es tradueixi en qualitat pedagògica?*

. La dimensió estètica pren un paper important en el procés d'aprenentatge. L'ésser humà per naturalesa és atret per les coses boniques, així doncs, si aconseguim oferir un espai o ambient estèticament atractiu ja estarem fomentant les ganes d'aprendre. Si anem en la recerca de les coses maques també ens sentim més a gust en espais que ho siguin, per tant, treballarem i les nostres capacitats es desenvoluparan millor en espais que tinguin una cura estètica, que siguin atractius. A més a més, vivint aquets espais anem realitzant una educació transversal del bon gust (IB).

. Pensant, reflexionant i adequant tots els materials, mobiliari i espais a les persones que han de viure i conviure dins d'aquest espai. Sense oblidar quina és la finalitat pedagògica i els aprenentatges que es pretenen desenvolupar dins de l'esmentat espai (RC).

. Amb una mirada oberta però també conscient que la dimensió estètica és una de les formes que promou l'aprenentatge (FD).

. L'espai pot ser suggeridor, però necessita de la voluntat i l'experiència humana per assolir qualitat estètica. Un bon equipament ajuda, però no farà la feina de l'educador, ni de l'alumne. Allò més important és tenir una actitud positiva davant d'allò que cal fer (JL).

. La cura de l'estètica és ja, en si, una acció pedagògica perquè crea un ambient de benestar que promou comportaments positius i influencia en el clima social perquè promociona el respecte envers les coses i envers els altres. Els mobles, els

objectes, els materials, les imatges i les paraules que trobem a l'espai afavoreixen les experiències que impliquen tots els sentits, que sol·liciten la imaginació i que generen entusiasme. En conseqüència, tenir en compte la dimensió estètica és un factor indispensable per a la qualitat pedagògica (MP).

. Per la informació que tenim a l'espai; per la documentació exposada; per la manera de distribuir els materials a l'aula; per l'organització dels elements a l'espai; per la llum de l'espai; per la calidesa del color; per la comoditat del mobiliari; per tenir cura amb els treballs realitzats a través de petites mostres del procés i del resultat (MR).

6. *Quins consideres que són els aprenentatges del Grau en Mestre d'Educació Infantil més vinculats als espais que es poden oferir a través de les assignatures de Visual i Plàstica?*

. La majoria d'assignatures del Grau es realitzen en aules estàndards (taules individuals i cadires mirant a la taula del professor/a per fer classes magistrals) la assignatura de Visual i Plàstica pot oferir models d'organització d'espais i ambients per treballar amb els infants, maneres i materials per mostrar els treballs dels infants i realitzar una bona exposició documental (IB).

. Sensibilitat estètica, consciència crítica i practica reflexiva, capacitat de pensar de forma lliure (FD).

. Els resumiria en un que, des del meu punt de vista, inclou i integra tots els aprenentatges més vinculats als espais: la necessitat dels infants d'empoderar-se de l'espai per conèixer-ne les seves possibilitats. On s'hi puguin viure experiències que desvetllin la imaginació i la fantasia i on s'ofereixi la possibilitat de comunicar a través dels diferents llenguatges expressius perquè es reconeix la potència creativa dels infants, els quals es comuniquen bàsicament a través de metàfores, imatges i relacions (MP).

. Els aprenentatges es podran fer a través de l'organització de cada ambient i s'hi podran treballar tots els continguts relacionats amb l'educació artística⁴⁷ (MR).

7. *Com es pot aconseguir que un espai parli i expliqui? Es a dir, com es relaciona la pedagogia amb la metodologia a través de l'espai?*

. Un espai sempre parla i explica, mai es indiferent. Observant un espai es pot intuir de quina manera es treballa en ell, de quina manera s'hi viu (IB).

---

⁴⁷ Hem fet un resum expressat en continguts artístics per no incloure tots els aspectes plantejats en la resposta.

. Creant, modificant, intervenint, exposant, preparant... Donant l'oportunitat a tot aquell que intervingui i visqui en aquest espai de moure's lliurement i treballar lliurement en aquest (RC).

. Potser amb un esforç per part de tothom per voler comunicar allò que passa dins de l'aula a través de la documentació visual i/o digital que reculli les vivències, individuals però també de grup (FD).

. La dimensió d'un espai en aquest sentit es podria equiparar al cos humà. Penso que com ens vestim, com ens movem, com ens expressem parla més de nosaltres que les pròpies paraules. Als espais els hi passa el mateix, s'impregnen d'una experiència viscuda, en forma de treballs, objectes i colors, alhora que tenen una base primigènia, que vindria a ser com ha estat decorat per ser viscut (JL).

. Lluny d'un espai cristal·litzat, perquè parli i s'expliqui i ens expliqui, un espai s'ha de mantenir viu, que creixi, que s'enriqueixi i es transformi al ritme dels qui l'habiten i es nodreixi cada dia de nous significats. Aleshores, l'espai esdevé un lloc. El lloc de trobada, d'aprenentatges compartits, de relacions i de memòria que ens permet apropiari-nos de la realitat per anar més enllà i descobrir nous llocs juntament amb els altres (MP).

. Tenint un espai sempre viu, canviant, versàtil. Ensenyant tot allò que està passant en el moment. Documentant les idees inicials, el procés i el resultat final de les estudiants. Fent adonar que en l'acció i la reflexió és on hi ha l'aprenentatge. Coneixent les accions dels infants amb el material. Mostrant experiències fetes des de les escoles. Exposant el treball dels infants (MR).

8. *Quins creus que són els coneixements que un estudiant del Grau pot adquirir a través d'una aula vinculada als llenguatges artístics contemporanis?*

. A partir de l'art es poden adquirir coneixements referents a qualsevol matèria, tot dependrà de l'enfocament i l'objectiu de cadascú. Des de llenguatge, expressió oral, treball en equip, valorar-se un mateix i als altres i estimar el que es fa, matemàtiques, disseny d'elements relacionats amb els recursos informàtics, amb diferents tipus de materials, sostenibilitat, reciclatge, coneixements sobre natura, ciències... penso que és important que els mestres siguin capaços de poder desenvolupar a partir de l'art, en aquest cas, qualsevol projecte que englobi un desenvolupament integral dels infants. Cada grup d'infants de l'escola és caracteritzarà per estar format per nens i nenes amb diferents tipus d'intel·ligència i d'interessos, així doncs, formar bons mestres significa entre d'altres, capacitar-los per a poder respondre aquests aspectes, i garantir així una qualitat educativa a nivell holístic dels infants (IB).

. Conèixer noves formes d'expressar-se, ajudar a canalitzar emocions i sensacions als infants, oferir oportunitats per expressar-se i conèixer noves tendències i moviments artístics que no deixen de ser un reflexa de necessitats personals i socials de representar el món en que vivim (RC).

. Tècniques expressives, riquesa i oportunitat de diàleg amb/entre les diferents disciplines artístiques (FD).

. Uns de molt importants que tenen a veure amb un canvi de mirada del seu entorn, és a dir; poden desenvolupar estratègies creatives de percepció de tot allò que els envolta per aprendre a gaudir de la bellesa i gestionar el conflicte allà on aparegui (JL).

. Fonamentalment que l'espai no és només el contenidor dels esdeveniments educatius, sinó que, tal i com ja he dit abans, forma part del fet educatiu. De la mateixa manera, una aula vinculada als llenguatges artístics és, en si, una proposta artística, una instal·lació contemporània on s'hi desenvolupen accions i s'hi produeixen esdeveniments artístics contemporanis (MP).

. Utilitzar altres maneres de treballar l'art. Entendre la relació entre l'art i la societat. Buscar altres maneres de veure el món. Tenir curiositat per les experiències artístiques de col·laboració per conèixer altres maneres de treballar. Aprendre que l'art és inclusiu. Conèixer els artistes que poden ser interessants per treballar dins l'aula d'educació infantil. Fer adonar que alguns artistes no han deixat de jugar. Aprendre dels artistes. Saber buscar artistes que poden anar bé per treballar temes concrets. Recórrer als artistes contemporanis per poder treballar amb ells dins les aules. Mantenir el contacte amb artistes contemporanis per poder fer una visita al taller. Invitar als artistes perquè ens expliquin la seva experiència, la seva manera d'entendre l'art i el seu procés de treball. Tenir iniciativa sense prejudicis (MR).

9. *Quines qualitats creus que ha de tenir una aula universitària d'Educació Visual i Plàstica que contribueixi al desenvolupament de la sensibilitat estètica dels estudiants?*

. Hauria de ser acollidora, bonica, flexible, ben organitzada, amb els materials ben disposats i ordenats però alhora a la vista i a l'abast dels alumnes i, sens dubte, una aula que permetés la modificació per part dels mateixos estudiants, una aula viva (IB).

. Cura de l'entorn, bona distribució de l'espai, poder transitar d'un llenguatge a l'altre, trobar riquesa en quant a materials per poder expressar-se (FD).

. Ha de ser un espai que inviti a treballar amb harmonia, amb bona llum i ben equipat de material i eines per entomar amb bones condicions els projectes, sense oblidar que a tot arreu hi ha limitacions amb les que hem d'aprendre a gaudir igualment. En la pràctica artística, així com en la majoria de disciplines, les mancances que trobem ens ajuden a superar els entrebancs i ens fan millors (JL).

. Ha de ser rica, versàtil, atractiva, accessible i seductora. Amb espais que permetin als estudiants la capacitat d'organitzar-se en petit-grup però també d'estar en solitud; on hi puguin conuiuere diferents accions simultànies; que provoquin la curiositat i les ganes de crear; evocadors d'altres mons i que permetin la trobada amb allò imprevist; per fantasiejar i donar pas a les emocions; que donin visibilitat als processos i a les produccions individuals i col·lectives; que ofereixin la possibilitat de deixar constància de moltes de les coses que els estudiants fan i poden passar desapercebudes als ulls del professor/a; per documentar el plaer dels aprenentatges compartits; rics de materials, naturals o artificials, per utilitzar, manipular, i transformar, i que donin vida a moments inesperats i a descobertes per compartir (MP).

. L'organització; que sigui un espai net; la calidesa de la llum; l'ordre dels elements; que a través de la mirada puguem ubicar cada un dels espais; la comoditat; la tranquil·litat; donar temps; l'ambient de treball (MR).

10. Com pot incidir l'espai de l'aula en el desenvolupament dels llenguatges expressius de les tres àrees de l'etapa? (àrea de descoberta d'un mateix i del altres, àrea de descoberta de l'entorn i àrea de comunicació i llenguatges).

. Un espai que tingui diferents possibilitats, de treball individual, de treball en gran grup i en petit grup, un espai que transmeti una osmosi entre el dins i el fora, que disposi d'elements, informació o successos de l'entorn relacionat amb la vida de la mateixa aula, en el que tota forma d'expressió sigui possible deixant volar la imaginació, i on aparegui alguna documentació dels processos dels alumnes (ja sigui per mostrar la mateixa vida de l'aula a altres alumnes com per aprendre a crear una bona documentació per a la futura professió) (IB).

. Pot aportar una diferent visió, més harmònica i global de les tres àrees que de fet estan interrelacionades entre elles i oferir una forma de treballar amb diversos materials i idees les tres. Potser, caldria pensar també als llenguatges digitals per a un us creatius per mestres e infants (futures mestres) (FD).

. Amb una adequada distribució de l'espai i els elements que conformen l'equipament de l'aula per tal de poder-se adequar a les activitats que es proposen

amb la intenció d'assolir els objectius. Això és possible, si abans hi ha un projecte de l'espai i l'equipament de l'aula que preveu aquesta mobilitat (JL).

. En un sentit integrador i globalitzador incidirà a explorar i trobar noves possibilitats dels llenguatges expressius, ampliant els diferents estils d'aprendre i de comunicar-se, a través de la construcció, més que no pas a través de la reproducció del coneixement (MP).

. Incideix en el desenvolupament integral de tots els llenguatges (MR).⁴⁸

5.4.1 Resultats obtinguts

Les entrevistes a diferents professionals ens confirmen la importància que té l'organització de l'espai en la metodologia educativa. Amb les respostes podem constatar la influència de referents teòrics de primer ordre com Loris Malaguzzi (2001) i la important referència implícita de les escoles d'educació infantil de Reggio Emilia.

A les respostes també trobem referències a la importància de l'espai com a agent educador, com a desenvolupador del sentit estètic, com a lloc on existim, com a marc de possibilitats, com a opció per gaudir d'autonomia, etc.

En relació a la conveniència de disposar d'una aula per atendre les necessitats del Grau en Mestre d'Educació Infantil, constatem la necessitat d'aules adaptables a les vivències experimentals dels educands. Pensem que la transformació de les aules actuals possibilitarà noves oportunitats d'aprenentatge ajustades a corrents pedagògics més innovadors i mostrarà més coherència entre la teoria i la pràctica aplicada.

---

⁴⁸ En la resposta s'expressa el concepte a través de diferents continguts. Els hem resumit amb una sola frase que ens ha semblat adequada perquè ja engloba tot allò que es diu.

5.5 Focus Grup i document d'intervenció

Per tal de debatre el tractament de l'espai a l'aula d'Educació Visual i Plàstica vàrem convocar a les persones que formen part de la *Comissió Participativa* que es va crear durant el mes de novembre del 2014 per incentivar la remodelació de les aules de Visual i Plàstica de la UVic i en motiu de la realització d'aquest TFM.

La sessió de *Focus Grup*⁴⁹ es va portar a terme el dia 14 de gener de 2015 a l'aula B003 de la Facultat d'Educació de la UVic en format de debat-berenar. Va ser enregistrada en vídeo per poder transcriure la informació i aportar les dades obtingudes.

Sessió del Focus Grup realitzat el 14 de gener de 2015. D'esquerra a dreta: Ruth Caro, Assumpta Cirera, Ingrid Bresser, Montserrat Rierola i Francesca Davoli (Arnau Vernis estava absent en el moment de fer la fotografia i Jordi Lafon feia el reportatge gràfic). Imatge cedida per Jordi Lafon.

Des de l'Àrea de Didàctica de les Arts Visuals i amb la col·laboració de diversos professionals, proposem un projecte de remodelació de les aules (tallers) B002 i B003. Ens sembla interessant que l'aula B002 es reformi tenint en compte les necessitats de l'àrea en relació al Grau d'Educació Primària i que l'aula B003 s'adapti a les necessitats artístiques del Grau d'Educació Infantil. Ambdues, però, s'equiparan per ser polivalents i podran acollir a estudiants dels dos Graus i evidentment també del doble Grau MEI-MEP.

La transformació d'aquestes dues aules es vol sumar a les intervencions de treball amb simulació de diferents propostes artístiques, que serveixen de model per incidir en la implantació de noves metodologies pedagògiques. Prenem com a referència *l'Aula Teresa Buscart* (impulsada per les professores Berta Vila i M. Carme Bernal) i el *Laboratori de Didàctica de les Ciències* (impulsat pel professor Jordi Martí). Ambdós espais s'han treballat conjuntament amb l'Àrea d'Infraestructures i Serveis Generals de la UVic-UCC. Volem traspassar el concepte d'aula-taller per incidir en la construcció

---

⁴⁹ Un Focus Grup és una tècnica de recollida de dades molt utilitzada pels investigadors que permet obtenir informació a través de les opinions dels participants.

d'espais que vagin més enllà d'unes aules convencionals, per esdevenir llocs de formació inicial i permanent que facilitin el coneixement de metodologies d'aplicació pràctica i raonada de la pedagogia de les arts. Ens afegim a la proposta de disposar d'aules específiques que siguin un referent d'innovació universitària i de formació de docents, característiques que donen solidesa, transcendència i valor al reconeixement pedagògic de la UVic-UCC. Entenem que l'espai ha de ser un element més de l'activitat docent i per aquest motiu és necessari aconseguir una bona proposta que tingui en compte totes les necessitats pedagògiques i que, per sobre de tot, faciliti el desenvolupament estètic i creatiu integral dels estudiants. Per portar-ho a terme es tenen en compte models de referència com per exemple *l'Àrea Blue de Pistoia*⁵⁰ i els espais creatius de *Reggio Emilia*⁵¹. L'organització dels espais de les aules determina una metodologia de treball docent i és en aquesta línia amb la que ens disposem a incidir. Una bona formació reverteix en l'educació i en les futures intervencions professionals.

Per a la remodelació de les dues aules vam crear una *Comissió Participativa*, formada per professionals de perfils diversos vinculats al tema dels espais de la UVic, que es reuneix periòdicament per prendre les decisions pertinents i participar en l'elaboració del projecte tècnic. Ens sembla interessant que aquesta comissió estigui formada per totes les persones que vulguin fer aportacions a la proposta.

Amb el *Focus Grup* vàrem debatre els fonaments d'un projecte d'intervenció per a la remodelació de l'espai de l'aula d'Educació Visual i Plàstica B003 de la UVic-UCC - independentment de les tasques portades a terme en relació a les dues aules- i la seva posterior adaptació a les necessitats educatives dels estudiants del Grau en Mestre d'Educació Infantil. Durant el mes de gener es va convocar la sessió d'intercanvi d'impressions en la que hi van participar set de les persones de la Comissió: Ingrid Bresser, Ruth Caro, Assumpta Cirera, Francesca Davoli, Jordi Lafon, Montserrat Rierola i Arnau Vernis⁵². Es deixa constància de la sessió a la transcripció que es troba a l'annex D. Tot seguit mostrem el document que vam utilitzar com a guia

---

⁵⁰ Espai d'Art per a l'Educació Infantil de la ciutat italiana de Pistoia. Per a més informació buscar referència a l'apartat corresponent al *Marc teòric* d'aquesta investigació.

⁵¹ Ciutat del Nord d'Itàlia que ha implantat un model d'educació que té molt en compte l'espai. Per a més informació buscar referència a l'apartat corresponent al *Marc teòric* d'aquesta investigació.

⁵² Els perfils professionals dels components del Focus Grup, excepte el d'Assumpta Cirera i Arnau Vernis (ambdós professors d'Educació Visual i Plàstica de la UVic) es troben a les entrevistes a professionals.

per centrar el tema a debatre, amb les intervencions del grup incloses. Per acabar, especifiquem els resultats obtinguts amb la sessió del *Focus Grup*.

5.5.1 Document de remodelació de l'aula B003

El present document es va fer amb les aportacions de la Comissió de remodelació de l'aula B003. Per portar a terme la tasca es va facilitar un esquema de base a tots els membres elaborat amb elements de referència pedagògica i els requeriments que Arnau Bardolet (director de l'Àrea d'Infraestructures i Manteniment de la UVic) va fer a partir de les necessitats expressades pels professors de l'Àrea de Visual i Plàstica de la UVic.

Els membres de la *Comissió*, *Montserrat Rierola*, *Arnau Vernis*, *Francesca Davoli*, *Berta Vila*, *M. Carme Bernal*, *Anna M. Vallbona*, *Maite Pujol*, *Jordi Lafon*, *Ruth Caro*, *Ingrid Bresser* i *Assumpta Cirera*, hi estan implicats de diferents maneres (totes les aportacions i formes de participar-hi són vàlides i s'han tingut en compte).

La *Comissió* va ser convocada el dia 14 de gener de 2015 per tal de debatre els aspectes plantejats en el *Focus Grup* i així poder iniciar el projecte tècnic. Hi van participar presencialment Ruth Caro, Ingrid Bresser, Montserrat Rierola, Jordi Lafon, Francesca Davoli, Arnau Vernis i Assumpta Cirera. Van excusar la seva assistència M. Carme Bernal, Maite Pujol i Berta Vila. La sessió es va gravar amb la col·laboració de Jordi Lafon per tal de poder extreure informació pel Treball Final de Màster.

Tot seguit identifiquem els elements més importants a l'hora de construir un espai de Visual i Plàstica a la UVic-UCC que faciliti els aprenentatges dels estudiants del Grau en Mestre d'Educació Infantil:

1. Que esdevingui una aula de formació continua i permanent.
2. Que en puguin fer ús alumnes i professors de la UVic-UCC en diferents ocasions.
3. Que puntualment s'obri a infants per crear i investigar.
4. Que disposi d'una Il·luminació natural i artificial que pugui ser controlada (persianes ajustables, cortines).
5. Que sigui una aula amable, càlida i acollidora, de pertinença per a docents i estudiants.
6. Que en aquesta aula la dimensió estètica es tradueixi en qualitat pedagògica.
7. Que sigui flexible, polivalent, transformable i híbrida. Un espai amb múltiples escenaris possibles.
8. Que faciliti l'autonomia i fomenti el respecte als diferents ritmes d'aprenentatge dels usuaris.

9. Que s'hi pugui investigar, experimentar i manipular.
10. Que ajudi a desenvolupar la sensibilitat estètica.
11. Que sigui un espai suggeridor i que convidi a fer-hi treballs de creació.
12. Que l'espai estigui equipat amb elements que fomentin els llenguatges artístics contemporanis.

Tenint en compte els elements pedagògics assenyalats, vam decidir especificar les necessitats concretes de l'aula per a la realització del projecte tècnic. A continuació es detallen les propostes de remodelació específiques per a l'aula B003, espai adreçat preferentment al Grau d'Educació Infantil i al doble Grau en Mestre d'Educació Infantil i Primària:

Nota: Tots els projectes que es fan a la UVic es basen en el *Pla d'Espais i el Projecte Ecocampus*. El primer, marca la tendència i la imatge dels espais (flexibilitat, polivalència, criteris de manteniment, imatge corporativa, etc.). El segon, fa referència a temes de sostenibilitat, eficiència, residus, automatitzacions, etc.

Pintat general dels sostres i parets, seguint el Manual de Pintura:

- Proposem que l'espai i tot el mobiliari es pinti d'un color blanc càlid (es demana veure el Manual de Pintura abans de pintar).

Flexibilitat i polivalència del mobiliari:

- Disposar de rodes a les taules. Necessitat de 6 unitats de taules de 2x1m.
- Tenir cadires còmodes i plegables (tipus gimnàs i polivalent).
- Col·locar una gran prestatgeria amb materials naturals i artificials ordenats, diversos i a l'abast. També amb materials reciclats portats i ordenats pels mateixos estudiants. Seria interessant pensar en una prestatgeria de diferents mòduls amb rodes per poder crear espais diferents (han de ser útils per crear-hi ambients, contextos, etc.). Demanda de màxima mobilitat.
- Disposar de contenidors transparents que permetin veure bé els materials que contenen.
- Conservar el "banc de fuster"? Es poden posar els papers de mides grans en una part d'aquest moble?
- Renovar els armaris perquè siguin tots iguals (es proposen armaris tipus vitrina i no tancats).
- Tenir armaris per guardar-hi els estris de neteja (escobres, fregalls, etc. La part de baix dels armaris d'1,10m. d'alçada).
- Disposar d'un lloc per guardar-hi els processos de treball dels estudiants (pla, volum).
- Col·locar el moble audiovisual, que ara està de cara a la paret, a 90° (cal concretar aquest aspecte).
- Fer armaris sota les piques per tema residus (entre altres coses com per exemple: per

guardar els projectors de llum, les guillotines, la màquina d'enquadernació, etc.

- Disposar d'instal·lacions flexibles pel sostre (cal concretar de què es tracta. Es necessita una instal·lació elèctrica per poder endollar llums puntuals i ordinadors).
- Substituir l'escalfador d'aigua de gas per un elèctric i certificat amb A+++ (aquest punt ja s'ha fet). Aquest estiu s'ha instal·lat un acumulador d'aigua calenta centralitzat, que agafa els 2 tallers, el laboratori del gust i el laboratori de teràpia ocupacional a través d'un acumulador de aerotèrmica, reforçat amb una plaça solar. Té un rendiment molt alt i és molt eficient.
- Tema renovació aire, està automatitzat? *aclimate*? La instal·lació ja està feta però s'ha d'automatitzar.

Diferents tipologies de llums per crear i recrear ambients i activitats:

- Fluorescents que combinin la llum càlida i la freda. Protocol de llums per intensitat.
- Focus de colors
- Llums tipus "flexos" per a il·luminació concreta.
- Cortinatges automàtics a totes les finestres interiors i exteriors (ens plantejem si cal que siguin automàtiques).

Espais expositius:

- Per mostrar propostes (obres, creacions) bidimensionals i tridimensionals fetes pels estudiants.
- Una zona (paret, panell) per documentar gràficament processos i resultats. També per mostrar experiències d'escoles.
- Un bon espai expositiu pot ser l'adequació de la zona de vidres tapats que fa costat amb l'espai expositiu Josep Vernis.

Zones que facilitin la lliure creació d'espais i ambients:

- Espai de consulta amb llibres i catàlegs de propostes vinculades a l'educació de l'art, àlbums il·lustrats, referències d'artistes, imatges (en relació a l'etapa de cada aula) i 2 ordinadors per fer recerca.
- La major part del temps la gran porta que separa les dues aules actua com a paret per les dues bandes; es proposa pintar-la del color de les parets amb material fèrric, pintura que possibilita enganxar petits imants, la qual cosa permetrà tenir dues parets lliures.

5.5.2 Resultats obtinguts

La realització del *Focus grup* per debatre la remodelació de l'aula B003 ha aportat una riquesa qualitativa a la investigació. El recull subjectiu de les creences, opinions, percepcions i interpretacions dels participants aporta valor a la idea d'oferir uns espais diferents d'Educació Visual i Plàstica a les facultats d'educació. Cal aclarir que dels set

participants, sis han utilitzat sovint l'aula en el rols de professors o alumnes i un dels participants hi ha fet ocasionalment col·laboracions externes.

Tot i que és difícil que el text escrit expressi exactament allò que es mostra visualment en la gravació de vídeo, hem intentat deixar constància escrita que sigui fidel al que cadascun dels participants va voler manifestar. La transcripció de les paraules ha possibilitat una bona tasca de reflexió, anàlisi i interpretació de tota la informació. Tot seguit formalitzem els aspectes que hem tractat durant les dues hores de la sessió. El document de remodelació de l'aula B003, que s'ha facilitat anteriorment, ha servit de punt de partida per debatre els diferents aspectes entorn de l'espai. Destaquem els punts més rellevants que s'han tractat, exposant-los resumidament i per ordre de tractament durant el temps de debat.⁵³

S'ha iniciat el debat parlant de la Importància de la llum en l'espai: l'aula ha de disposar d'una bona il·luminació natural i artificial, que es pugui controlar; ambdues haurien d'estar relacionades per tal d'aconseguir una bona combinació entre la llum càlida i freda. Es valora poder comptar amb tipologies diverses de llums que possibilitin portar a terme variades propostes. Estem d'acord en que l'aspecte visual és bàsic en una aula d'expressió artística i que n'hem de tenir cura en la realització del projecte tècnic.

Hem dedicat una bona part de la sessió a debatre el punt número 12 que inicialment era «Que l'espai estigui vinculat als llenguatges artístics contemporanis». Aquest punt no quedava del tot clar i ha estat interessant analitzar acuradament el seu significat per concretar-lo millor. Hem pogut debatre sobre allò que es considera contemporani i també sobre l'ús de les paraules, la precisió i la confusió que de vegades comporten. No tothom considera adequat utilitzar la paraula «contemporani» perquè es pot associar fàcilment a un gust o moda del moment i es prefereix parlar d'un espai neutre. Es precisa i es donen voltes entorn el tema ja que no tots pensen el mateix. Un altra punt de vista associa més l'espai amb llenguatges artístics contemporanis per donar més amplitud i no limitar. Es parla d'una estètica de l'espai que expressi sense massa paraules. Si aconseguim uns espais flexibles, polivalents i transformables ja estem parlant d'espais vinculats a una estètica contemporània. Després d'expressar llargament la importància d'utilitzar correctament les paraules, decidim canviar la frase

---

⁵³ Per obtenir una informació més detallada de tots els aspectes desenvolupats adreceu-vos l'annex D: Transcripció del Focus Grup.

per «Que l'espai estigui equipat amb elements que fomentin els llenguatges artístics contemporanis».

A continuació es planteja un interessant debat sobre la creativitat, vinculat amb el punt 11 que parla de «Que sigui un espai suggeridor i que convidi a crear». Per a algun dels participants la paraula «creació» no és gaire adequada i es prefereix utilitzar la paraula «treball». La iniciativa genera punts de vista diferents i entrem en un debat ampli que possibilitaria l'exclusivitat de tema i es podria tractar en algun altre *Focus Grup*. Per resumir allò tractat i amb el consens de tots els membres decidim canviar la frase del punt 11 per «Que siguin espais suggeridors i que convidin a fer-hi treballs de creació».

Surt un aspecte que és bàsic en tota la investigació: la idea de presentar un espai d'educació artística a la Facultat que serveixi d'exemple per portar a terme a les aules d'educació infantil. Aconseguir un model que faciliti el naixement de propostes útils per traspasar a les escoles. L'espai entès com a potenciador d'una metodologia. Es debat sobre l'espai vinculat a un ambient. L'espai buit, ple, amable, càlid i acollidor. Si volem connectar més amb les necessitats reals entre universitat i escola cal anar un pas més enllà i oferir models aplicables. Pel que fa a l'educació, la Visual i Plàstica és molt més que allò que s'aplica tècnicament en un taller.

Per acabar desenvolupem els aspectes vinculats a les necessitats específiques de l'aula i entre tot el que ja hi ha detallat debatem:

- El color de les parets, mobiliari i fusteria. Acordem que ha de ser unificat i d'un blanc càlid, que contribueixi a fer amable l'espai.
- La importància de treure dues taules per disposar de més espai i posar rodes a les sis que hi ha a l'aula per poder apartar-les fàcilment.
- Considerem que les cadires de fusta plegables generen un bon intercanvi de punts de vista. Es valora que no pesin, que es puguin apilar, que no ocupin massa lloc, però també es té en compte que són incòmodes, poc segures i no adequades per a algunes persones de més volum. Decidim tenir-ho present i valorar el tema amb els tècnics.
- Parlem de la necessitat de fer armaris a sota de les piques perquè no es vegi tot allò que s'hi guarda. Qüestionem les avantatges i els inconvenients.
- Plantegem que tot sigui molt modular per aconseguir fàcilment ambients diversos.

Els diàlegs que hem generat compartint els diferents punts de vista han estat útils per ajudar a definir la tipologia d'espai que busquem.

5.6 Proposta tècnica

Les aportacions de la *Comissió Participativa* i el debat generat amb el *Focus Grup* han servit per fer la petició de l'espai desitjable a l'Arnau Bardolet, director de l'*Àrea d'Infraestructures i Serveis Generals* de la UVic-UCC. Les converses mantingudes en diferents reunions i la documentació que hem aportat, han possibilitat l'elaboració d'una primera proposta de reestructuració dels espais.

Ja que la proposta tècnica presentada es basa en la transformació de les dues aules de Visual i Plàstica B002 i B003, en aquest apartat ens referirem a tots dos espais. Tot seguit concretem l'actuació que es pretén aconseguir; en funció del pressupost es prioritzaran els elements fonamentals per portar-los a terme en una primera fase i durant les vacances d'estiu d'aquest curs. Amb la idea d'aconseguir implementar tota la proposta, si es considera necessari, s'aplaçaran algunes de les millores no essencials per desenvolupar-les més endavant i en fases posteriors.

5.6.1 Presentació de la proposta de reestructuració

La proposta l'ha presentat Arnau Bardolet el 19 de maig de 2015 en una reunió a la que assisteixen en representació de la *Comissió Participativa* Montserrat Rierola i Assumpta Cirera. En aquest apartat reproduïm els aspectes desenvolupats i que es mostren en el document que adjuntem a l'Annex E. Decidim presentar la proposta a tots els membres de la *Comissió Participativa* i seguir intervenint amb aportacions diverses fins a concloure tot el projecte.

Explicada molt breument, la intervenció consisteix en deixar els espais centrals de les aules buits i diàfans per facilitar les possibles actuacions dels estudiants i professors. Aquests espais s'aconsegueixen amb una intervenció que integra els diferents elements i amb el disseny d'uns mòduls que es poden transformar en taules, prestatgeries i espais expositius (s'ha fet una simulació dels mòduls en el plànol que presentem al final del treball). Les cadires seran plegables. Cada aula disposarà d'una gran prestatgeria a la paret final amb espais per emmagatzemar els mòduls i tots els materials necessaris. A les parets laterals hi haurà d'elements plegables per acollir-hi dos ordinadors. Finalment i també en els laterals es disposarà de diferents estructures expositives. Els panells separadors existents entre ambdues aules s'integraran a l'entorn i s'adaptaran per esdevenir pissarra i elements de treball.

Tot seguim especifiquem la proposta d'actuació que es planteja:

Actuacions generals

- Pintat de tot l'espai de color blanc, diferenciant elements estructurals, fusteria, etc.
- Pintat de l'estructura metàl·lica del sostre de color gris
- Instal·lació d'endolls a l'estructura superior
- Substitució d'escalfador aigua més eficient (actuació ja feta)
- Automatització instal·lació renovació aire
- Sectorització del sistema de calefacció
- Compra d'un nou carro amb cadires plegables i mòbils

Panells separadors existents

- Integració en l'entorn (color)
- Possibilitat de pissarra i imant
- Element expositiu i de treball

Àrea principal de magatzem

- Taules plegables a la part inferior
- Moble audiovisual (PC i pantalla)
- Possibilitat superfície pissarra i imant
- Part vista (caixes de plàstic) i part oculta
- Espai per elements de neteja
- Alguns espais configurables en alçada
- Carros amb llibres i materials mòbils
- Aprofitar els carros i taules mòbils per elements expositius

Cortines automàtiques (a totes les finestres)

- Enfosquidores 100%
- Decoratives screen blanques

Nous mobles sota pica per magatzem i residus

Nou frontal per amagar vidres per exposició (pissarra i imant)

Il·luminació

- Línia llums 1 existent
- Línia llums 2 indirectes
- Llums puntuals estructura sostre

Banc de fuster

Reorganització espai (rajoles, sobre, etc.)

5.6.2 Resultats obtinguts

La proposta presentada és molt coherent amb tot allò que hem volgut aconseguir des del principi. L'espai es tracta des d'un punt de vista interdisciplinari i polivalent. Les dues aules disposen d'espais amplis que conviden a la intervenció. Podem afirmar que la concreció tècnica del projecte és el resultat d'una bona comunicació entre estudiants, professors, artistes, pedagogs i tècnics d'infraestructures. Les aportacions de totes les persones d'àmbits i formacions diferents han estat fonamentals per donar forma al projecte. Hem aconseguit poder veure representades les idees inicials en un plànol que permet donar forma a la construcció real del projecte.

6. Conclusions

El procés de treball per elaborar la investigació ens ha possibilitat fer una immersió en profunditat en els aspectes que inicialment intuïem. El recorregut metodològic ens ha servit per respondre a les preguntes d'investigació que apuntàvem al començament de l'estudi i també per reflexionar i incorporar noves possibilitats en relació als propòsits que ens havíem plantejat. La trama s'ha anat teixint per deixar constància que els resultats obtinguts en aquest treball no haurien estat possibles sense totes i cadascuna de les estratègies d'investigació utilitzades: recerca de referents teòrics; anàlisi de plans docents; anàlisi i observació d'aules de Visual i Plàstica; entrevistes a professionals i, per acabar, les aportacions de la *Comissió Participativa* i del *Focus Grup*, que han propiciat la realització del projecte tècnic. Amb la triangulació de les dades hem visualitzat el problema des de diferents angles i així hem pogut augmentar la validesa dels resultats. A continuació exposem detalladament el resultat del treball que hem dut a terme per concloure la investigació.

Les lectures de referència, de les que hem deixat constància en el *Marc teòric o conceptual*, ens han permès consolidar la importància que té l'espai en el procés educatiu. Són nombrosos els pedagogs que destaquen el paper que té l'espai en la metodologia d'aprenentatge impartida pel docent a l'educació infantil. En l'estudi mostrem una relació d'autors de referència que sens dubte es podria ampliar en investigacions posteriors. Menys freqüents són els estudis que fan referència als espais d'aprenentatge universitaris dels futurs docents. Considerem que seria interessant obrir noves línies d'investigació focalitzades en els espais de les facultats d'educació i més concretament que fessin referència als espais adequats per aprendre, a través de l'expressió artística, els continguts integradors de l'etapa d'educació infantil. Des de la perspectiva d'entendre l'espai com un agent educador més, vinculat a una metodologia pedagògica, confirmem la necessitat d'introduir aprenentatges més vivencials entorn dels espais en la formació dels estudiants del Grau en Mestre d'Educació Infantil. Ens afegim a les noves tendències de formació pedagògica reivindicant uns nous espais d'aprenentatge a les facultats d'educació que propiciïn un canvi en relació a les estructures d'aules universitaris actuals, sovint massa estàtiques, passives i convencionals⁵⁴.

---

⁵⁴ Veure les referències d'estudis, experiències i autors a l'apartat del Marc teòric *Els espais en les aules de les Facultats d'Educació* (p.24-28).

Amb l'anàlisi dels plans docents d'assignatures comuns vinculades a l'àrea de Visual i Plàstica del Grau en Mestre d'Educació Infantil de la UVic-UCC (Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya), UB (Universitat de Barcelona), UAB (Universitat Autònoma de Barcelona) i Blanquerna (Ramon Llull), hem pogut fer un estudi comparatiu dels aprenentatges que han d'obtenir els estudiants. Malgrat cada assignatura compta amb un pla docent molt concret hem pogut extreure elements comuns que ens permeten confirmar la importància que s'atorga globalment a l'espai. Concretament, ho hem trobat implícit en els objectius, competències, resultats d'aprenentatge i continguts expressats en les diferents assignatures de l'àrea. L'anàlisi d'aquests plans docents ha esdevingut, doncs, una bona oportunitat per reflexionar sobre la pràctica docent i aprofundir-hi. Per tant, i tenint en compte la influència que té l'organització de l'espai en l'àrea i en l'etapa, confirmem la conveniència de modificar les aules especials d'Expressió Plàstica de les facultats d'educació per tal d'afavorir els aprenentatge. Considerem que s'ha d'oferir als estudiants unes aules-espais que facilitin la simulació i l'experimentació des d'una vessant on la pràctica aplicada sigui un bon reflex dels aprenentatges obtinguts.

Centrant-nos en els espais de les aules d'Educació Visual i Plàstica de les facultats d'educació de la província de Barcelona, creiem que ha estat molt interessant conèixer de primera mà els ambients físics en els quals s'imparteixen les assignatures de didàctica i educació artística de les quatre facultats de Formació del Professorat citades al llarg de la investigació. Ens va semblar interessant seleccionar tipologies diferents d'universitats privades, semi-privades i públiques per tal d'obtenir uns resultats més plurals. L'observació i anàlisi de les aules ens ha permès afirmar que totes elles són d'una tendència i tipologia molt similar, estan concebudes com a aules-taller i trenquen l'estandardització establerta en la majoria d'aules tradicionals on s'imparteixen les altres assignatures universitàries. Els estudiants acostumen a agrair trobar-se en un marc diferent i valoren la possibilitat d'ocupar l'espai amb d'altres possibles perspectives⁵⁵.

Tot i constatar que les aules de Visual i Plàstica solen ser uns dels espais més agraïts i poc uniformitzats de les facultats d'educació, proposem anar un pas més enllà per aconseguir que esdevinguin llocs de formació interdisciplinària i que possibilitin

---

⁵⁵ Afirmació que fem després de recollir l'experiència de diferents estudiants. Quan parlem «d'altres possibles perspectives» ens referim a: taules llargues i altes, tamborets, cadires plegables, prestatgeries, finestres grans i sobretot no estar asseguts totes les hores de classes en unes mateixes cadires i poder fer propostes en diversos llocs de l'espai.

integrar els aprenentatges de l'etapa d'educació infantil a través de les arts. Les aules analitzades de les quatre facultats estan concebudes com a tallers per aprendre a fer-hi propostes artístiques, totes elles tenen certes semblances amb el que podria ser un taller d'artista, però d'ús comunitari. També compten amb d'altres elements que són d'ús freqüent a les aules tradicionals, com per exemple taules, cadires o tamborets, pissarra, pantalla i canó de projeccions.

Amb l'experiència docent hem comprovat que els pocs estudiants que han adquirit certes habilitats en expressió artística, prèvies a iniciar estudis universitaris, acostumen a sentir-se molt còmodes en espais concebuts com a tallers per executar-hi propostes artístiques, però no ho viuen així aquells estudiants que no han gaudit d'una formació artística anterior. Les aules-taller, enteses des d'aquest punt de vista, conviden massa sovint a la realització d'unes propostes manufacturades en les que es valora excessivament aspectes dignes d'una formació artística, similar a la que reben els estudiants de les facultats de Belles Arts. Entenem que la formació artística que han d'obtenir els futurs docents ha de defugir d'aquest patró i ha d'esdevenir molt més àmplia i integradora. Ricard Huerta (1995, 110) expressa molt bé en aquest paràgraf la idea que volem transmetre:

Un mestre o una mestra no tenen perquè ser pintors o escultors. No cal. Ara bé, aquests professionals de l'educació si que estan en condicions d'erigir-se en fruïdors entusiastes de l'art. Això serà possible si s'acosten sense cap temor al fet artístic, a l'obra d'art i al gaudi estètic.

Entenent la importància que té l'espai en el procés formatiu, proposem un canvi que esdevingui exemple i model de diverses oportunitats formatives. En aquesta investigació reivindicuem uns espais que tinguin en compte la dimensió estètica, siguin suggeridors, polivalents i transformables. Uns llocs que possibilitin experimentar, manipular i descobrir. Que provoquin els aprenentatges autònoms per aconseguir que els estudiants siguin els veritables artífexs del seu desenvolupament. Busquem uns espais amables per a professors i alumnes, que propiciïn una metodologia més integradora del procés formatiu. Pensem que la transformació de l'espai ajudarà a dignificar els ensenyaments d'arts a les facultats d'educació, amb unes aules que serveixin de model als futurs mestres per aportar experiències viscudes a l'educació infantil. Entenem que el cicle educatiu s'ha d'acabar a la universitat amb l'adquisició d'experiències innovadores per introduir a les aules de les escoles.

Les aportacions de diferents professionals -estudiants, mestres, professors, psicopedagogs i artistes- a través de les respostes del qüestionari que hem elaborat, ens han servit per validar la hipòtesi d'aquesta investigació. La seva experiència i punt de vista corroboren els aspectes exposats al llarg de l'estudi. Tots ells deixen constància de la importància que té l'espai en el procés formatiu. Les diferents estratègies, apreses i aplicades durant el Grau en Mestre d'Educació Infantil a les aules-espais d'Educació Visual i Plàstica de les facultats d'educació, han de tenir una incidència directa en les intervencions sobre la millora del espai a les escoles. De la riquesa dels diversos punts de vista aportats volem destacar la importància que s'atorga a la dimensió estètica com a factor inherent a la qualitat pedagògica. Parlem d'un ambient viu, canviant i versàtil que s'enriqueix i es transforma en funció de les persones que l'habiten i que incideix en el desenvolupament integrador dels llenguatges expressius.

L'apartat final de la investigació es concreta en un document que té com a objectiu impulsar la transformació real de l'espai on s'imparteixen les assignatures d'Educació Visual i Plàstica. Conjuntament amb totes les persones que ens hem adherit al projecte i amb l'Àrea d'Infraestructures i Serveis Generals de la UVic-UCC estem impulsant la realització física a partir de totes les dades aportades. La *Comissió de Seguiment* que s'ha format per a la remodelació hi segueix treballant amb la idea d'iniciar el curs 2015-2016 amb una nova aula-espai per a estudiants universitaris. Així, ens sumem a les intervencions de treball amb simulació de diferents propostes artístiques, que han de servir de model per incidir en la implantació de noves metodologies pedagògiques. Considerem que la sessió del *Focus Grup*, formada per professionals vinculats a la UVic-UCC ha estat essencial per debatre les dades específiques i donar forma al projecte d'intervenció de l'aula B003.

Al llarg de l'estudi hem fet servir diverses eines d'investigació científica per conèixer en profunditat l'estat de la qüestió i poder portar a terme els aprenentatges obtinguts amb la proposta de realització d'un projecte real de transformació de l'aula-taller d'Educació Visual i Plàstica B003 de la UVic-UCC. Tal i com hem esmentat a l'inici d'aquest treball, volem exemplificar un model d'integració entre la teoria i la praxi que serveixi per implementar un nou paradigma d'educació interdisciplinària a través de les arts. La investigació ens ha servit per corroborar la influència que tenen els espais en els aprenentatges i esperem que en un futur pròxim s'obrin noves línies d'investigació que apuntin en aquest sentit.

7. Bibliografia de referència

Abad, J. (2011). «La escuela como ámbito estético según la pedagogía reggiana» *Artículo de las III Jornadas Pedagógicas*. Ayuntamiento de Vitoria-Gasteiz.

Acaso, M. (2013). *Reduolution*. Barcelona: Paidós.

Ara.Cat. [en línia] *El laboratori és l'escenari ideal per relacionar elements teòrics i pràctics. Entrevista a Berta Vila Saborit, coordinadora del Grau en Mestre d'Educació Infantil* <http://www.ara.cat/especials/uvic/DEL-GRAU-MESTRE-DEDUCACIO-INFANTIL_0_1148885134.html> [Consulta: desembre 2014].

Arnal, J.; Del Rincón, D.; Latorre, A. (2005). *Bases metodològiques de la investigació educativa*. Barcelona: Experiencia.

Aula Teresa Buscart. Laboratori de Formació i Recerca en educació infantil de la UVic. [en línia] <<http://www.youtube.com/watch?v=oPuStegNtVg&feature=youtu.be>>. [Consulta: desembre 2014].

Bernal, M. C; Vila, B. (Coord.) (2010) «Las escuelas infantiles de Pistoia» *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 397, p.56-79.

Borghi, B.Q. (2005). *Los talleres en educación infantil. Espacios de crecimiento*. Barcelona: Graó.

Brullet, M. (1998). «L'arquitectura dels espais educatius» *Temps d'Educació*, núm. 19, p.23-32.

Burset, S. (2006). «La didàctica de l'educació visual i plàstica, entre el discurs visual i el discurs estètic. La perversió del model». *Temps d'Educació*, núm.30, p.273-293.

Cabanellas, I.; Eslava, C.; et al. [2005] (2013). *Territorios de la infancia*. Barcelona: Graó.

Ceppi, G i Zini, M. et al. [1998] (2009). *Niños, espacios, relaciones. Metaproyecto de ambiente para la infancia*. Buenos Aires: Red Solare.

Colleldemont, E. (2001). *Educació i experiència estètica*. Vic: Eumo.

Díaz, M.D. (2007). «Los alumnos de Bellas Artes y Magisterio ante las artes plásticas: intereses y concepciones». *Espacio y Tiempo*, núm. 21, p. 147-154.

DIEC. Institut d'Estudis Catalans. [en línia] <<http://dlc.iec.cat/results.asp?txtEntrada=espai&operEntrada>> [Consulta: gener 2015].

Diip, Design infancia innovación proyectos. [en línia] <<http://www.diip.es/>> [Consulta: abril 2015].

Duarte, D.J. (2003). «Ambientes de aprendizaje: una aproximación conceptual». *Estudios pedagógicos*, núm. 29, p. 97-113.

Eco, U. (2001). *Cómo se hace una tesis*. Barcelona: Gedisa.

- Gandini, L. (1993) «Principios básicos de la propuesta de Reggio Emilia para la educación preescolar». *Young Children*, núm.49 (1), p. 4-8.
- Giráldez, A. (2009). «Reflexiones en torno al lugar de las artes en la Educación Infantil». *Tribuna Abierta. CEE Participación Educativa*, núm.12, p.100-109.
- Hoyuelos, A. (2006). *La estética en el pensamiento y obra pedagógica de Loris Malaguzzi*. Barcelona: Octaedro/ Rosa Sensat.
- Hoyuelos, A. (2011). «Educación infantil: una canción a varias voces». *Tarbiya*, núm. 42.
- Huerta, R. (1995). *Art i Educació*. València: Universitat de València.
- Iglesias, L; Borghi, Q. (Coord.) (2014). «Espacios y tiempos en educación infantil». *Reladei. Revista Latinoamericana de Educación Infantil*, Vol. 3, núm. 2, ILAdEI. Instituto Latinoamericano de Estudios sobre la Infancia.
- Jiménez, A.M. (2009). «La escuela nueva y los espacios para educar». *Revista Educación y Pedagogía*, vol. 21, núm. 54.p.103-125.
- Kireei. «La estética en la escuela» [en línea] <<http://www.kireei.com/la-estetica-en-la-escuela/>>. [Consulta: octubre 2014].
- Laorden, C.; Pérez, C. (2002) «El espacio como elemento facilitador del aprendizaje. Una experiencia en la formación inicial del profesorado». *Pulso*, núm.25. p.133-146.
- Lera, M.J, Oliver, R. (2002). *Escala de Evaluación de Contextos Educativos Infantiles*. Sevilla: Universidad.
- Madrid, D; Mayorga, M.J. (coord.) (2012). *La organización del espacio en el aula infantil*. Barcelona: Octaedro.
- Majem, T. i Òdena, P. (1994). *Educación de 0 a 6 años. El juego de la descubierta*. Barcelona: A.M. Rosa Sensat. *In-fàn-ci-a*.
- Malaguzzi, L. (1975). «Spazi per l'infanzia». *Riforma della scuola*, núm.6/7, p. 48-49.
- Malaguzzi, L. (2005). *Els cent llenguatges dels infants*. Barcelona: Rosa Sensat.
- Malaguzzi, L. [1995] (2001). *La educación infantil en Reggio Emilia*. Barcelona: Rosa Sensat-Octaedro.
- Master Universitari Educació Interdisciplinària de les Arts. [en línea] <<http://www.ub.edu/masteroficial/eia/>> [Consulta: gener 2015].
- Matas, A. (2003). «Calidad percibida de las aulas universitarias: un instrumento para su valoración» *Agora Digital*, núm.6.
- Montessori, M. [1901] (1915). *El método de la pedagogía científica aplicado a la educación de la infancia en las «Case dei Bambini»*. Barcelona: Araluce.
- Marín, A; Flor, I. (2009) «La arquitectura escolar del estructuralismo holandés en la obra de Herman Hertzberger y Aldo van Eyck». *Educación y Pedagogía*, vol. 21, núm. 54. p.67-79.

Morales, M. (1998). «Espai arquitectònic i educació» *Temps d'Educació*, núm.19, p.35-48.

Nielsen, P. [1968] (2010). *El model. Un model per a una sociedad cualitativa*. Barcelona: MACBA.

Okuda, M; Gómez-restrepo, C. (2005). «Métodos en investigación cualitativa: triangulación» *Revista Colombiana de Psiquiatría*, vol. XXXIV, núm. 1, p. 118-124.

Pedagogias Invisibles. [en línia] <pedagogiasinvisibles.blogspot.com.es>. [Consulta: octubre 2014].

Pontiveros, R. (2011). «La organización de los espacios y del tiempo. Criterios para una adecuada distribución y organización espacial y temporal. Ritmos y rutinas cotidianas. la evaluación de los espacios y del tiempo» *Revista digital Innovación y experiencias educativas*. Granada, núm. 38.

Pujol, M. (1994). «Habitar el aula» *Revista Cuadernos de Pedagogía*, núm. 226. p. 12-21.

Reboloso, E; Fernández, B; Cantón, P. (2002). «Criterios de calidad ambiental para la evaluación de aulas universitarias». *Medio Ambiente y Compartamiento Humano*, 3 (1) p. 35-62.

Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària *Currículum i orientacions d'Educació Infantil* (2012). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament.

Société anthroposophique en France: [en línia] <<http://www.anthroposophie.fr/saf-arch.php>>. [Consulta: gener 2015].

The Third Teacher. [en línia] <thethirdteacherplus.com>. [Consulta: octubre 2014].

Tonucci, F. «L'escola del segle XXI: aquí i ara». Conferència. [en línia] <<http://irie.uib.cat/index.php/es/men-irie/unitat-de-comunicacio/videos/video/latest/conferencia-tonucci>> [Consulta: gener 2015].

Torrence, M; Chattin-McNichols, J. (2002). «Las ideas educativas de Montessori. El sistema Montessori en la actualidad en Seminario de Temas Selectos de Historia de la Pedagogía y de la Educación.SEP». *e-Educa, Cibercultura para la Educación AC México*, p.341-378.

Vecchi, V. (2013). *Arte y creatividad en Reggio Emilia*. Madrid: Morata.

Xarxa Territorial d'Educació Infantil a Catalunya. (2009). *Documentar, una mirada nova d'infància educar de 0 a 6 anys*. Barcelona: A.M. Rosa Sensat.

ANNEXOS

Annex A: Espais d'art per a l'educació infantil

Propostes Didàctiques Innovadores d'Educació Artística. És una Assignatura optativa de la Menció d'Art de la UVic. Les maquetes construïdes en caixes mostren alguns dels resultats de les propostes fetes per estudiants del 4t curs del Grau en Mestre d'Educació Infantil a partir de la idea de crear uns espais per a les escoles vinculats a l'Expressió Visual i Plàstica. L'exercici l'han proposat les professores Montserrat Rierola i Assumpta Cirera, del Departament de Didàctica de les Arts i les Ciències de la Facultat d'Educació Traducció i Ciències Humanes. S'ha portat a terme durant el curs 2014-2015.

Hi han participat: Laura Barceló, Anna Boixades, Mariona Colomer, Gemma Deseura, Carla Domínguez, Sarai Febrer, Dámaris Fernández, Raquel Ges, Natàlia Gonzalo, Marta Guillamet, Anna Maria Martín, Maria Pagespetit, Sílvia Pou, Gemma Ros, Ariadna Silvestre, Cristina Soler, Magda Terrades, Lúcia Torres i Jaume Vendrell.

Amb les imatges que mostrem tot seguit es poden veure algunes de les propostes plantejades.

Annex B: Plans docents

Mostrem els continguts parcials analitzats de les assignatures obligatòries dels *Plans docents* del Grau en Mestre d'Educació Infantil de la UVic-UCC, UB, UAB i Blanquerna, en funció de la informació que hem abstrert per la nostra investigació.

Didàctica Artística I (UVic-UCC)

L'assignatura és una introducció a la didàctica artística. El seu plantejament és teòric i pràctic i vol dotar l'alumnat de coneixements, estratègies i recursos per treballar l'educació artística a les aules de l'etapa d'educació infantil.

Objectius:

1. Donar a conèixer els codis, els procediments teòrics bàsics i estratègics que permetin als futurs mestres incorporar l'expressió plàstica al procés d'ensenyament-aprenentatge a l'etapa d'educació infantil.
2. Veure l'educació artística com un aprenentatge significatiu pel desenvolupament del nen.
3. Veure l'educació artística com una pràctica transversal i inclusiva. Treballar la relació entre art i societat, entorn des de l'escola.

Tipus: Obligatòria / Crèdits: 3.00 / Semestre: Primer o segon / Tipus d'oferta: Presencial

Competències:

Genèriques

- Conèixer i respectar la diversitat i multiculturalitat, i apreciar els seus valors.
- Desenvolupar una actitud receptiva i empàtica.
- Preocupar-se per l'actualització dels coneixements professionals i assumir la necessitat de la formació permanent.
- Preocupar-se per la qualitat professional.
- Saber argumentar i justificar les decisions pròpies.
- Saber establir relacions sistèmiques entre diferents àmbits del coneixement.
- Ser capaç d'adaptar-se a situacions noves.
- Tenir capacitat d'anàlisi i síntesi.
- Tenir capacitat d'organitzar i planificar.
- Tenir capacitat per aprendre.
- Tenir creativitat (generar noves idees i trobar solucions originals als problemes).
- Tenir curiositat intel·lectual.
- Tenir habilitat per treballar amb autonomia.
- Tenir habilitat per treballar i comunicar-se en un equip interdisciplinari.
- Tenir habilitats per a la crítica autocrítica.
- Tenir iniciativa i esperit emprenedor.

Específiques

- Abordar anàlisi de camp mitjançant metodologia observacional utilitzant tecnologies de la informació, documentació i els audiovisuals i saber analitzar les dades obtingudes i comprendre críticament la realitat per elaborar un informe de conclusions.
- Analitzar i incorporar de manera crítica les qüestions més rellevants de la societat actual que afecten l'educació familiar i escolar: impacte social i educatiu dels llenguatges audiovisuals i de les pantalles, canvis en les relacions de gènere i intergeneracionals; multiculturalitat i interculturalitat; discriminació i inclusió social i desenvolupament sostenible.
- Comprendre i dominar les tècniques d'observació sistemàtica i registre com a instrument bàsic per poder reflexionar sobre la pràctica i realitat, així com per contribuir a la innovació i a la millora en educació infantil.

- Conèixer els fonaments musicals, plàstics i d'expressió corporal del currículum d'aquesta etapa i les teories sobre l'adquisició i el desenvolupament dels aprenentatges corresponents.
- Conèixer els objectius continguts curriculars i criteris d'avaluació de l'educació infantil. Reconèixer la primera infància com una etapa de desenvolupament bàsic amb un valor educatiu propi.
- Conèixer les característiques epistemològiques i de construcció social del coneixement artístic, així com la seva evolució històrica.
- Dur a terme processos de creació i adaptació de material educatiu.
- Elaborar propostes didàctiques que fomentin la vivència, percepció, representació i expressió musical, artística i plàstica, les habilitats motrius, el dibuix i la creativitat.
- Participar en l'elaboració i el seguiment de projectes educatius d'educació infantil en el marc de projectes de centre i en col·laboració amb el territori, altres professionals i agents socials.
- Promoure l'interès i el respecte pel medi natural, social i cultural a través de projectes didàctics adequats.
- Promoure la sensibilitat relativa a l'expressió plàstica, musical, corporal i la creació artística.
- Saber utilitzar el joc com a recurs didàctic, així com dissenyar activitats d'aprenentatge basades en ell i en principis lúdics.
- Situar l'escola infantil en el sistema educatiu espanyol, context europeu i internacional. Conèixer experiències internacionals i exemples de pràctiques innovadores en educació infantil.

Bàsiques

- Ser capaç de transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic especialitzat i no especialitzat.

Resultats d'aprenentatge

- Mostra sensibilitat per l'expressió en els diferents llenguatges plàstics.
- Aplica correctament les diferents tècniques plàstiques
- Utilitza diferents recursos plàstics per la seva aplicació a l'aula.
- Comunica de manera clara coneixements, metodologies, idees, problemes i solucions en l'àmbit de l'educació infantil
- Assumeix diferents responsabilitats en el treball individual i col·lectiu i avalua els resultats obtinguts

Continguts

1. La plàstica com a llenguatge

- 1.1. El punt i la línia
- 1.2. La forma i la composició
- 1.3. El collage i la textura
- 1.4. El color

2. La didàctica de l'expressió plàstica i els recursos metodològics:

- 2.1. Experiències artístiques a l'escola
- 2.2. Experiències didàctiques en els centres culturals
- 2.3. Visita a una escola d'arts plàstiques
- 2.4. Visita a una sala d'exposicions

3. Producció de material didàctic per a l'aula

- 3.1. El tema com a treball didàctic i artístic
- 3.2. La recerca d'informació del tema
- 3.3. El procés de treball com a terreny d'experimentació, joc i descoberta
- 3.4. La producció: correcció formal i conceptual
- 3.5. La presentació

Didàctica Artística II (UVic)

En aquestes classes de Didàctica Artística es prepararà els estudiants d'Educació Infantil donant-los informació teòrica perquè coneguin les característiques dels nens i nenes de 0 a 6 anys i les propostes didàctiques més adequades per poder-hi treballar i enriquir el seu desenvolupament d'aprenentatge. Durant les classes pràctiques es faran propostes per conèixer el procés de treball; aquestes classes ajudaran els i les futures mestres a transmetre nous coneixements dins l'aula perquè els aprenentatges siguin significatius a les diferents etapes dels infants.

Objectius:

- Aprendre que l'expressió plàstica és un llenguatge de comunicació.
- Conèixer quin és el treball d'expressió plàstica que es porta a terme a les escoles.
- Saber treballar a partir d'un tema, a través d'un procés d'experimentació i d'observació per extreure un resultat final d'aprenentatge.
- Preparar activitats educatives d'expressió plàstica amb materials i tècniques adequats a les edats dels infants.
- Ser conscient del desenvolupament gràfic del nen i la nena de 0 a 6 anys i de les seves representacions per poder entendre i ajudar en el seu aprenentatge.
- Visitar les sales d'exposicions i conèixer les activitats educatives que es porten a terme al museu.

Tipus: Obligatòria / Crèdits: 6.00 / Semestre: Primer o segon

Competències:

Genèriques

- Desenvolupar una actitud receptiva i empàtica.
- Posseir habilitats per al treball en equip.
- Saber aplicar els coneixements teòrics a la pràctica.
- Ser capaç d'adaptar-se a situacions noves.
- Ser capaç de reflexionar i avaluar els propis processos d'aprenentatge i la pròpia pràctica.
- Tenir capacitat d'organitzar i planificar.
- Tenir creativitat (generar noves idees i trobar solucions originals als problemes).
- Tenir habilitat per treballar amb autonomia.
- Tenir iniciativa i esperit emprenedor.

Específiques

- Adquirir un coneixement pràctic de l'aula i gestió de la mateixa.
- Comprendre i dominar les tècniques d'observació sistemàtica i registre com a instrument bàsic per poder reflexionar sobre la pràctica i realitat, així com per contribuir a la innovació i a la millora en educació infantil.
- Conèixer els fonaments musicals, plàstics i d'expressió corporal del currículum d'aquesta etapa i les teories sobre l'adquisició i el desenvolupament dels aprenentatges corresponents.
- Conèixer els objectius continguts curriculars i criteris d'avaluació de l'educació infantil. Reconèixer la primera infància com una etapa de desenvolupament bàsic amb un valor educatiu propi.
- Controlar i fer el seguiment del procés educatiu (ensenyament i aprenentatge) mitjançant el domini de tècniques i estratègies adequades.
- Dur a terme processos de creació i adaptació de material educatiu.
- Elaborar propostes didàctiques que fomentin la vivència, percepció, representació i expressió musical, artística i plàstica, les habilitats motrius, el dibuix i la creativitat.
- Participar en l'activitat docent i aprendre a saber fer, actuant i reflexionant des de la pràctica i sobre la pròpia pràctica.
- Promoure i facilitar els aprenentatges en la primera infància, des d'una perspectiva globalitzadora i integradora de les diferents dimensions cognitiva, emocional, psicomotriu, moral i volitiva.

- Promoure l'interès i el respecte pel medi natural, social i cultural a través de projectes didàctics adequats.
- Promoure la sensibilitat relativa a l'expressió plàstica, musical, corporal i la creació artística.
- Saber planificar les seqüències d'aprenentatge i l'organització de les situacions de treball a l'aula i en l'espai de joc, identificant les peculiaritats del període 0-3 i del període 3-6.
- Saber utilitzar el joc com a recurs didàctic, així com dissenyar activitats d'aprenentatge basades en ell i en principis lúdics.

Bàsiques

- Ser capaç de transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic especialitzat i no especialitzat.

Resultats d'aprenentatge

- Coneix els diferents elements del currículum de l'educació artística per la planificació, avaluació i el desenvolupament d'aquest llenguatge plàstic en l'etapa d'educació infantil.
- Utilitza diferents recursos plàstics per la seva aplicació a l'aula.
- Organitza els espais educatius per fomentar la creativitat i l'expressió a través de l'art.
- Documenta de manera clara un procés d'aprenentatge.
- Assumeix diferents responsabilitats en el treball individual i col·lectiu i avalua els resultats obtinguts

Continguts

1. La teòrica de l'expressió plàstica:

- 1.1 El currículum d'educació infantil: l'expressió plàstica
- 1.2 El desenvolupament gràfic a l'etapa d'educació infantil
- 1.3 Les obres dels artistes i la seva aplicació didàctica

2. La pràctica i la seva didàctica:

- 2.1 Les percepcions sensorials: l'oïda, el tacte, la vista, l'olfacte i el gust
- 2.2 Activitats bidimensionals i tridimensionals
- 2.3 El procés de treball: la idea, l'experimentació i el resultat final
- 2.4 Realització d'activitats didàctiques a l'etapa d'educació infantil

3. El taller d'expressió plàstica:

- 3.1 Tenir cura de l'estètica de l'aula.
- 3.2 Organització del taller
- 3.3 Materials i tècniques a l'etapa d'educació infantil

4. Visites a experiències artístiques i educatives:

- 4.1 Les activitats educatives dins de museus
- 4.2 Les obres d'art a la sala d'exposició
- 4.3 Projectes d'expressió plàstica a l'escola
- 4.4 Visita a un taller

Naturalesa del Coneixement Artístic i Literari (UVic)

L'assignatura és una introducció a les bases teòriques i conceptuals de l'educació artística i de la didàctica de la llengua i de la literatura a l'educació infantil. El seu plantejament teoricopràctic permet vincular-la amb altres assignatures afins del Grau, en la mesura que dota l'alumnat de coneixements, estratègies i recursos per al treball d'educació artística i de llengua i literatura a l'aula d'educació infantil.

Objectius:

- Introduir els estudiants en el treball de llengua, comunicació i literatura oral a l'escola, en general i en l'etapa d'educació infantil, en particular.
- Dotar l'alumnat dels elements teòrics mínims que li permetin entendre i prendre consciència de la complexitat de les habilitats lingüístiques i del sistema de la llengua.
- Proporcionar als estudiants estratègies adequades per a l'ensenyament-aprenentatge de la llengua i la literatura a l'etapa d'educació infantil.
- Introduir els estudiants en els conceptes fonamentals de la història i la teoria artístics.
- Dotar els estudiants d'una base conceptual i històrica que fonamenti el currículum d'educació artística al Grau d'Educació Infantil.
- Proporcionar estratègies i recursos metodològics per a treballar els diferents llenguatges artístics a l'aula.

Tipus: Formació Bàsica / Crèdits: 9.00 / Semestre: Primer o segon

Competències:

Genèriques

- Comunicar-se de forma oral i escrita adequadament en les llengües oficials de la Comunitat Autònoma.
- Saber aplicar els coneixements teòrics a la pràctica.
- Tenir curiositat intel·lectual.
- Tenir habilitats per a la crítica autocrítica.

Específiques

- Afrontar situacions d'aprenentatge de llengües en contextos multilingües i plurilingües.
- Comprendre el pas de l'oralitat a l'escriptura i conèixer els diferents registres i usos de la llengua.
- Conèixer el currículum de llengua i lectura-escriptura d'aquesta etapa, així com les teories sobre l'adquisició i desenvolupament dels aprenentatges corresponents i el procés d'aprenentatge de la lectura i escriptura i el seu ensenyament.
- Conèixer els objectius continguts curriculars i criteris d'avaluació de l'educació infantil. Reconèixer la primera infància com una etapa de desenvolupament bàsic amb un valor educatiu propi.
- Conèixer les característiques epistemològiques i de construcció social del coneixement artístic, així com la seva evolució històrica.
- Reconèixer i valorar l'ús adequat del llenguatge verbal i no verbal.

Bàsiques

- Saber aplicar els coneixements a la feina i en la vocació d'una manera professional i posseir les competències que se solen demostrar mitjançant l'elaboració i defensa d'arguments i la resolució de problemes en l'àrea d'estudi pròpia.

Resultats d'aprenentatge

- Entén i pren consciència de la complexitat de les habilitats lingüístiques i del sistema de la llengua.
- Disposa d'un repertori de recursos en l'àmbit de la literatura i la tradició oral per a la seva interpretació a l'aula.

- Utilitza diferents recursos artístics en el disseny d'intervencions a l'aula.
- Mostra interès i sensibilitat per a les diferents manifestacions artístiques i literaries.
- Aplica estratègies i recursos metodològics per a treballar els diferents llenguatges artístics a l'aula.

Continguts

Bloc 1. Naturalesa del Coneixement Artístic

L'educació artística

1. Art i educació. Les arts i el desenvolupament creatiu
2. L'educació artística en contextos formals i no formals
3. Educació artística i escola

Art i coneixement

1. Definicions i aproximacions a l'art
2. Les arts i els llenguatges artístics
3. L'experiència estètica. El concepte de bellesa. Realitat i representació
4. La figura de l'artista
5. L'expressió artística contemporània

Pedagogia a través de les arts plàstiques

1. Experiències i propostes d'educació artística
2. La descoberta de l'entorn
3. Recursos i materials didàctics

Bloc 2. Naturalesa del Coneixement Literari

La llengua i la literatura en la infància

1. La comunicació a l'aula d'EI. El mestre com a model de llengua
2. La llengua del mestre i de l'infant

Introducció a la didàctica del conte. Com explicar contes

1. Narrativa literària de tradició oral: les rondalles, les faules, les llegendes
2. Versions i adaptacions de contes
3. Veü, narració i dramatització
4. Materials didàctics

Introducció a la didàctica de la poesia. Saber dir la poesia

1. Tipus i models de poesia
2. Veü, dicció i fonètica en la recitació
3. Materials didàctics

Didàctica de l'Educació Visual i Plàstica (UB)

Nom de l'assignatura: Didàctica de l'Educació Visual i Plàstica

Curs acadèmic: 2014-2015

Departament: Dept. Didàctica de l'Educació Visual i Plàstica

Crèdits: 9

Transversals de la titulació

- Capacitat creativa i emprenedora. Formular, dissenyar i gestionar projectes innovadors per donar resposta a les necessitats detectades. Buscar i integrar nous coneixements i actituds a experiències tant internacionals com del territori propi a fi d'emprendre canvis de manera creativa en les pràctiques professionals.
- Treball en equip. Col·laborar amb els altres per construir un projecte comú. Ser capaç de col·laborar en equips interdisciplinaris, d'assumir diferents rols en les dinàmiques dels equips de treball i de liderar-los si es dóna el cas.
- Ús de les tecnologies de la informació i de la comunicació. Comprendre i valorar les funcions de les tecnologies de la informació i de la comunicació cada vegada més diversificades i saber-les usar adequadament en la vida quotidiana.

Específiques de la titulació

- Reconèixer les implicacions educatives de les tecnologies de la informació i la comunicació i, en particular, de la PD:Didàctica de l'Educació Visual i Plàstica [http://grad.ub.edu/grad/plae/detallAssignatura.do?accioPDF=PDFPublicacio&param=2014%2326358%23CAT\[05/12/2014 17:27:29\]](http://grad.ub.edu/grad/plae/detallAssignatura.do?accioPDF=PDFPublicacio&param=2014%2326358%23CAT[05/12/2014 17:27:29]) televisió en la primera infantesa.
- Observar sistemàticament en contextos propis de l'educació infantil ambients d'aprenentatge i de convivència, interpretar les pràctiques educatives segons els marcs teòrics de referència, reflexionar sobre aquests i actuar en conseqüència.
- Assumir que l'exercici de la funció docent s'ha d'anar perfeccionant i adaptant els canvis científics, pedagògics, tecnològics, socials i culturals al llarg de la vida.
- Promoure i facilitar els aprenentatges en la primera infantesa, des d'una perspectiva globalitzadora i integradora de les diferents dimensions cognitiva, lingüística, emocional, motriu, social, filosòfica, cultural i volitiva.
- Potenciar l'evolució dels diferents llenguatges de l'educació infantil, identificar possibles disfuncions i vetllar per la seva evolució correcta. Afavorir el desenvolupament de les habilitats comunicatives.

Referits a coneixements

- Identificar, establir i relacionar els nuclis conceptuals que defineixen la didàctica de l'àrea.
- Experimentar, analitzar i interpretar les aplicacions expressives i didàctiques de l'educació visual i plàstica.

Referits a habilitats, destreses

- Exercitar-se en algunes de les tècniques i eines pròpies de l'àrea.
- Establir situacions d'ensenyament-aprenentatge per tal de desenvolupar les competències pròpies de l'àrea.

Referits a actituds, valors i normes

- Crear hàbits de recerca i anàlisi individual o grupal.
- Fer servir l'experimentació com a font d'investigació artística i pedagògica.
- Assumir la pluralitat com a font de riquesa estètica des del respecte envers l'entorn natural i social.

1. Percepció, expressió i llenguatge visual

1.1. El sentit de la vista: percebre, veure, observar i conèixer

1.2. El llenguatge visual i la seva sintaxi. Una eina d'anàlisi i experimentació

1.3. La cultura visual dels infants: una eina per a la comunicació, l'observació i la integració

2. Creativitat, expressió i comunicació artística

2.1. L'expressió: necessitat i potencial expressius dels infants

2.2. La comunicació: necessitats i potencial comunicatius dels infants

2.3. La creativitat: definició i exploració d'aquest concepte en l'àmbit de l'educació visual i plàstica

3. Experimentació sensorial i materials per a la capacitat projectiva dels infants

PD: Didàctica de l'Educació Visual i Plàstica

3.1. Dibuix i representació

3.2. Color i experimentació de la sensibilitat

3.3. Textures i materials: el sentit del tacte i l'experimentació sensorial

3.4. Espais i volums: l'exploració de l'entorn i la matèria

3.5. Eines i altres objectes d'ús o recurs

4. Pedagogia artística i aplicacions didàctiques de l'àrea

4.1. Introducció al marc epistemològic de l'assignatura. Autors de referència

4.2. L'experimentació a l'aula: un taller de formació del mestre. Metodologies didàctiques per a la formació del mestre i per a l'educació infantil

4.3. Coneixement i exploració del patrimoni artístic local i universal

4.4. Contribució de les arts plàstiques al desenvolupament sensorial, expressiu i cognitiu dels infants, a la seva integració social i a la valoració de la diversitat

Es relaciona la teoria amb la pràctica a través d'activitats i projectes d'ensenyament-aprenentatge mitjançant:

- Les intervencions expositives per part del professor a fi de centrar l'objecte d'estudi de cada tema i de veure'n o explorar-ne l'abast educatiu i cultural.
- La realització d'activitats, treballs o projectes de recerca, individuals o col·lectius.
- Els debats i diàlegs que permetin extreure conclusions des de l'observació, l'experimentació, la reflexió del propi procés de treball i la recerca bibliogràfica o documental.
- La creació de propostes curriculars pròpies de l'àrea per tal de transferir-les als entorns escolars en un proper futur professional.

Educació de les arts visuals en educació infantil I 2014/2015 (UAB)

Crèdits: 4

Objectius

Els principals objectius d'aquesta assignatura són:

- Conèixer els fonaments del llenguatge visual i plàstic.
- Usar el llenguatge visual i plàstic per a l'expressió personal i col·lectiva i la comprensió de les cultures.
- Percebre, interpretar, crear, expressar i produir amb els llenguatges visuals i plàstics.
- Aplicar didàctiques en l'àmbit de les arts plàstiques: imatge, objecte i espai.
- Els principals objectius d'aquesta assignatura són:
- Conèixer els fonaments del llenguatge visual i plàstic.
- Usar el llenguatge visual i plàstic per a l'expressió personal i col·lectiva i la comprensió de les cultures.
- Percebre, interpretar, crear, expressar i produir amb els llenguatges visuals i plàstics.
- Aplicar didàctiques en l'àmbit de les arts plàstiques: imatge, objecte i espai.

Competències

- Analitzar críticament el treball personal i utilitzar els recursos per al desenvolupament professional.
- Analitzar els llenguatges audiovisuals i les seves implicacions educatives.

- Conèixer els fonaments musicals, plàstics i d'expressió corporal del currículum d'aquesta etapa així com les teories sobre l'adquisició i desenvolupament dels aprenentatges corresponents.
- Desenvolupar estratègies d'aprenentatge autònom.
- Expressar-se i utilitzar amb finalitats educatives altres llenguatges: corporal, musical, audiovisual.
- Promoure l'autonomia i la singularitat de cada estudiant com a factors d'educació de les emocions, els sentiments i els valors en la primera infància.
- Promoure la sensibilitat relativa a l'expressió plàstica i a la creació artística.

Resultats d'aprenentatge

- Conèixer el currículum propi de les arts visuals i plàstiques de les diferents etapes de l'educació infantil.
- Conèixer els fonaments d'expressió corporal del currículum d'aquesta etapa així com les teories sobre l'adquisició i desenvolupament dels aprenentatges corresponents.
- Dominar els llenguatges audiovisuals per la seva aplicació en l'ensenyament.
- Organitzar amb eficàcia i rendibilitat la part autònoma de l'aprenentatge de l'àmbit de visual i plàstica.
- Ser capaços d'utilitzar llenguatges expressius de caire artístic amb finalitats educatives.
- Ser capaços de promoure la singularitat emocional en l'educació infantil.
- Tenir capacitat d'autocrítica en el desenvolupament de l'activitat professional.
- Tenir recursos per a promoure la sensibilitat i creativitat artística.
- Utilitzar diferents llenguatges (corporal, musical i audiovisual), per expressar els aprenentatges adquirits en l'assignatura.

Continguts

Bloc I. DIMENSIÓ CULTURAL: Art i educació: fonaments

- 1.1. L'educació artística en el desenvolupament de la persona.
- 1.2. Relacions entre art i educació.
- 1.3. Contextos històrics, socials i culturals.
  - 1.3.1. La societat audiovisual.
- 1.4. Les obres d'art com a font de coneixement: anàlisi de l'obra d'art.
  - 1.4.1. Percepció, representació i interpretació de l'art.

Bloc II. DIMENSIÓ PRODUCTIVA: Formació en la pràctica de l'art

- 2.1. El pensament visual i el desenvolupament artístic: procediments i tècniques.
- 2.2. Pràctiques i projectes relacionats amb diferents moviments artístics i contextos culturals.
- 2.3. Comprensió i experimentació de la pràctica de l'art com a procés de coneixement.

Educació de les arts visuals en educació infantil II (UAB)

Crèdits: 4

Objectius

Objectius formatius:

- Conèixer i desenvolupar el currículum d'expressió visual i plàstica per l'educació infantil.
- Adquirir criteris per l'avaluació i la comprensió de les arts i la seva aplicació didàctica en l'etapa d'educació infantil.
- Aplicar estratègies didàctiques en l'àmbit de les arts plàstiques: imatge, objecte i espai.
- Aprofundir en la naturalesa dels processos artístics i els seus recursos per a ser formalitzats.
- Produir projectes artístics.

Competències

- Conèixer els fonaments musicals, plàstics i d'expressió corporal del currículum d'aquesta etapa així com les teories sobre l'adquisició i desenvolupament dels aprenentatges corresponents.
- Demostrar que coneix i comprèn els objectius, continguts curriculars i criteris d'avaluació de l'educació infantil.
- Dissenyar i regular espais d'aprenentatge en contextos de diversitat i que atenguin a les singulars necessitats educatives dels estudiants, a la igualtat de gènere, a l'equitat i al respecte als drets humans.
- Elaborar propostes didàctiques que fomentin la percepció i expressió musicals, les habilitats motrius, el dibuix i la creativitat.
- Expressar-se i utilitzar amb finalitats educatives altres llenguatges: corporal, musical, audiovisual.
- Expressar-se i utilitzar amb finalitats educatives altres llenguatges: corporal, musical, audiovisual.
- Promoure l'autonomia i la singularitat de cada estudiant com a factors d'educació de les emocions, els sentiments i els valors en la primera infància.
- Reflexionar sobre les pràctiques d'aula per innovar i millorar la tasca docent.
- Treballar en equips i amb equips (del mateix àmbit o interdisciplinari).

Resultats d'aprenentatge

- Conèixer els fonaments d'expressió corporal del currículum d'aquesta etapa així com les teories sobre l'adquisició i desenvolupament dels aprenentatges corresponents.
- Conèixer els principis i les teories sobre l'educació musical en l'etapa d'educació infantil.
- Conèixer i produir material didàctic aplicat a l'ensenyament artístic.
- Dissenyar propostes d'intervenció educativa en contextos de diversitat que atenguin a les singulars necessitats educatives dels infants, a la igualtat de gènere, a l'equitat i el respecte als drets humans.

Dissenyar, aplicar i avaluar una seqüència d'aprenentatge que respecti la globalitat i singularitat de cada infant.

Elaborar propostes didàctiques que fomenten la percepció i expressió de les habilitats motrius i la creativitat, utilitzant altres llenguatges com el musical i el plàstic.

Estar capacitats per a promoure l'autonomia i la singularitat de cada infant, a partir de l'educació visual i plàstica, com a factors d'educació de les emocions, els sentiments i els valors en la primera infància.

Haver adquirit els coneixements curriculars, metodològics, avaluatius i competencials apropiats per a la seva aplicació professional en l'àmbit plàstic i visual.

Recollir i analitzar dades procedents de l'observació directa de l'aula per fer una proposta de seqüència d'aprenentatge adaptada a l'entorn específic i innovadora.

Reflexionar a partir de l'observació sobre les pràctiques d'aula per innovar i millorar la tasca docent.

Ser capaç de treballar en col·laboració amb altres en processos i projectes artístics.

Utilitzar diferents llenguatges (corporal, musical i audiovisual), per expressar els aprenentatges adquirits en l'assignatura.

Continguts

Bloc I. DIMENSIÓ PRODUCTIVA: Formació en la pràctica de l'art II.

- 1.1. El pensament visual i el desenvolupament artístic: procediments i tècniques.
- 1.2. Pràctiques i projectes artístics interdisciplinaris.

Bloc II. DIMENSIÓ DIDÀCTICA: La intervenció educativa a l'escola.

- 2.1. El currículum d'educació artística a l'EI: visual i plàstica.
- 2.2. Metodologies, processos i estratègies: intervencions educatives, reflexives i crítiques, en l'escola inclusiva (suports educatius per a persones amb necessitats específiques).
- 2.3. El mestre d'Art.
- 2.4. Vincles entre escoles, museus i centres culturals.
  - 2.4.1. Els departaments d'educació de les institucions artístiques.

MÚSICA i EXPRESSIÓ PLÀSTICA (Blanquerna)
EXPRESSIÓ MUSICAL I EDUCACIÓ VISUAL I PLÀSTICA

CRÈDITS ECTS: 12

COMPETÈNCIES QUE L'ESTUDIANT ADQUIREIX AMB EL MÒDUL:

ÀMBIT COMPETENCIAL	COMPETÈNCIES (segons ANECA)
Cognitiu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Conèixer els fonaments musicals i plàstics del currículum d'aquesta etapa, així com les teories sobre l'adquisició i desenvolupament dels aprenentatges corresponents. 2. Conèixer i utilitzar cançons per promoure l'educació auditiva, rítmica i vocal. 3. Comprendre la complexitat socioeducativa i la realitat cultural, econòmica i política per poder intervenir adequadament des de l'educació artística. 4. Analitzar i construir el coneixement epistemològic d'aquelles disciplines que conflueixen en l'educació del nen i la nena.
Metodològic	<ol style="list-style-type: none"> 5. Saber utilitzar el joc com a recurs didàctic, així com dissenyar activitats d'aprenentatge basades en principis lúdics. 6. Analitzar els llenguatges audiovisuals i les seves implicacions educatives. 7. Promoure la sensibilitat relativa a l'expressió plàstica i la creació artística. 8. Comunicar-se en diferents llenguatges artístics.
Individuals	<ol style="list-style-type: none"> 9. Acceptar la responsabilitat i el compromís de formar a persones des de l'educació artística.
Socials	<ol style="list-style-type: none"> 10. Saber exercir lideratge en el treball en equip en contextos artístics.
Creativitat,	<ol style="list-style-type: none"> 11. Elaborar propostes didàctiques que fomenten la percepció i expressió musicals, el dibuix i la creativitat.

CONTINGUTS D'APRENTATGE ABORDATS EN EL MÒDUL:

EXPRESSIÓ MUSICAL: (blocs temàtics de l'assignatura)

1. Explorar i percebre:
  - 1.2 El so
  - 1.3 Audició musical
  - 1.4 Cançó
  - 1.5 Material sonor i instruments musicals
  - 1.6 Educació de l'oïda
  - 1.7 Cultura musical
2. Interpretar i crear
  - 2.1 Escripció musical
  - 2.2 Creació i improvisació
  - 2.3 Cançó i dansa

EDUCACIÓ VISUAL I PLÀSTICA: (blocs temàtics de l'assignatura)

1. Concepte de Educació visual i plàstica. Evolució històrica de l'ensenyament artístic.
2. Desenvolupament de la interpretació crítica: Explorar, percebre i interpretar verbalment.
  - 2.1. La percepció visual
  - 2.2. Característiques formals del llenguatge visual i plàstic.
  - 2.3. Context de producció de l'artista plàstic.
  - 2.4. Valoració dels aspectes de la interpretació crítica.
3. Desenvolupament de la producció plàstica: Interpretar i crear

- 3.1. Utilització dels recursos formals del llenguatge visual i plàstic.
- 3.2. Procés de producció.
- 3.3. Valoració dels aspectes de la producció plàstica.
4. Paper social de la cultura visual.
5. Orientacions didàctiques per a l'educació infantil.

LES COMPETÈNCIES CRÍTiques DEL MÒDUL SÓN:

Àmbit Cognitiu:

1. Conèixer els fonaments musicals i plàstics del currículum d'aquesta etapa, així com les teories sobre l'adquisició i desenvolupament dels aprenentatges corresponents.

Àmbit Metodològic :

6. Analitzar els llenguatges audiovisuals i les seves implicacions educatives.

Àmbit individual:

9. Acceptar la responsabilitat i el compromís de formar a persones des de l'educació artística .

Àmbit social:

10. Saber exercir lideratge i treball en equip en contextos artístics.

Annex C: Graelles d'observació de les aules

Dades obtingudes a partir de l'observació de les aules d'Educació Visual i Plàstica de les facultats d'Educació: UVic-UCC, UB i UAB i Blanquerna,

Graella per a l'observació de les Aules d'Educació Visual i Plàstica de la UVIC-UCC (Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya). 27/11/2014.

Observacions: La Facultat disposa de dues aules d'Educació Visual i Plàstica: B002 (preferentment acull estudiants d'Educació Primària) i B003 (preferentment acull estudiants d'Educació Infantil). **S'observa l'aula B003.**

Ítems de valoració	Inadequada	Mínima	Bona	Excel·lent
La Facultat disposa d'una aula pròpia per impartir els aprenentatges del Grau en Mestre d'Educació Infantil.		X		
És polivalent, fàcilment transformable i possibilita múltiples escenaris.	X			
S'hi imparteix formació continua i permanent.	X			
Té en compte la dimensió estètica.		X		
És suggeridora i convida a fer-hi propostes creatives.		X		
Facilita l'autonomia dels usuaris.		X		
És una aula amable, càlida i acollidora.		X		
És adequada per fer-hi puntualment propostes amb la participació d'infants.	X			
Està vinculada als llenguatges artístics contemporanis.	X			
És adequada per investigar, experimentar, manipular i crear.		X		
Té llum natural.			X	
Les taules i les cadires es poden moure i apartar fàcilment.	X			
Està equipada amb tipologies diverses de llums per crear activitats i recrear ambients.	X			

Els materials disponibles es poden veure bé perquè s'usen contenidors transparents.	X			
Disposa de zones que faciliten la lliure creació d'ambients i espais.	X			
Disposa d'una gran prestatgeria amb materials naturals i artificials, ordenats, diversos i a l'abast.		X		
Disposa d'un espai de consulta amb materials de referència d'educació de l'art (llibres, àlbums, jocs...).	X			
Disposa d'un espai expositiu per mostrar propostes bidimensionals i tridimensionals fetes pels estudiants.	X			
Disposa de diverses piques d'aigua.				X
Disposa de calaixos grans per guardar-hi materials de mides no estandarditzades.	X			
Disposa d'un espai per guardar-hi els processos de treball bidimensionals i tridimensionals.	X			
Disposa d'espai suficient per fer propostes en diferents plans (vertical, horitzontal).	X			
Disposa d'un espai per documentar els processos i mostrar-los.	X			
Disposa de pissarra convencional .				X
Disposa de pissarra magnètica.				X
Disposa de pantalla per fer-hi projeccions.				X
Disposa d'ordinador i canó de projecció.				X
Disposa d'un armari per guardar-hi els estris de neteja.	X			

Graella per a l'observació de les Aules d'Educació Visual i Plàstica a la UB (Universitat de Barcelona. Campus Mundet) 24/11/2014

Observacions: La Facultat disposa de tres aules d'Educació Visual i Plàstica: 1101, 1102 i 1103. Els espais acullen estudiants d'Educació Infantil i Primària. Disposen d'un magatzem extern. Hi ha un espai expositiu al passadís pintat amb pintura especial per poder enganxar propostes. Els estris de neteja es guarden al magatzem extern. **S'observa l'aula 1102.**

Ítems de valoració	Inadequada	Mínima	Bona	Excel·lent
La Facultat disposa d'una aula pròpia per impartir els aprenentatges del Grau en Mestre d'Educació Infantil.	X			
És polivalent, fàcilment transformable i possibilita múltiples escenaris.	X			
S'hi imparteix formació continua i permanent.	X			
Té en compte la dimensió estètica.		X		
És suggeridora i convida a fer-hi propostes creatives.		X		
Facilita l'autonomia dels usuaris.	X			
És una aula amable, càlida i acollidora.		X		
És adequada per fer-hi puntualment propostes amb la participació d'infants.	X			
Està vinculada als llenguatges artístics contemporanis.	X			
És adequada per investigar, experimentar, manipular i crear.		X		
Té llum natural.				X
Les taules i les cadires es poden moure i apartar fàcilment.	X			
Està equipada amb tipologies diverses de llums per crear activitats i recrear ambients.	X			
Els materials disponibles es poden veure bé perquè s'usen contenidors transparents.	X			
Disposa de zones que faciliten la lliure creació d'ambients i espais.	X			
Disposa d'una gran prestatgeria amb materials naturals i artificials, ordenats, diversos i a l'abast.	X			
Disposa d'un espai de consulta amb materials de referència d'educació de l'art (llibres, àlbums, jocs...).	X			

Disposa d'un espai expositiu per mostrar propostes bidimensionals i tridimensionals fetes pels estudiants.	X			
Disposa de diverses piques d'aigua.				X
Disposa de calaixos grans per guardar-hi materials de mides no estandarditzades.	X			
Disposa d'un espai per guardar-hi els processos de treball bidimensionals i tridimensionals.		X		
Disposa d'espai suficient per fer propostes en diferents plans (vertical, horitzontal).	X			
Disposa d'un espai per documentar els processos i mostrar-los.			X	
Disposa de pissarra convencional .				X
Disposa de pissarra magnètica.	X			
Disposa de pantalla per fer-hi projeccions.				X
Disposa d'ordinador i canó de projecció.				X
Disposa d'un armari per guardar-hi els estris de neteja.		X		

Graella per a l'observació de les Aules d'Educació Visual i Plàstica a la UAB (Universitat Autònoma de Barcelona).20/11/2014.

Observacions: La Facultat disposa de dues aules d'Educació Visual i Plàstica: 1 i 2. Ambdós espais acullen estudiants d'Educació Infantil i Primària. **S'observen ambdues aules** (estan juntes i són molt similars)

Ítems de valoració	Inadequada	Mínima	Bona	Excel·lent
La Facultat disposa d'una aula pròpia per impartir els aprenentatges del Grau en Mestre d'Educació Infantil.	X			
És polivalent, fàcilment transformable i possibilita múltiples escenaris.		X		
S'hi imparteix formació continua i permanent.	X			
Té en compte la dimensió estètica.		X		
És suggeridora i convida a fer-hi propostes creatives.		X		
Facilita l'autonomia dels usuaris.	X			
És una aula amable, càlida i acollidora.		X		
És adequada per fer-hi puntualment propostes amb la participació d'infants.	X			
Està vinculada als llenguatges artístics contemporanis.		X		
És adequada per investigar, experimentar, manipular i crear.		X		
Té llum natural.			X	
Les taules i les cadires es poden moure i apartar fàcilment.	X			
Està equipada amb tipologies diverses de llums per crear activitats i recrear ambients.	X			
Els materials disponibles es poden veure bé perquè s'usen contenidors transparents.	X			
Disposa de zones que faciliten la lliure creació d'ambients i espais.	X			
Disposa d'una gran prestatgeria amb materials naturals i artificials, ordenats, diversos i a l'abast.		X		
Disposa d'un espai de consulta amb materials de referència d'educació de l'art (llibres, àlbums, jocs...).	X			

Disposa d'un espai expositiu per mostrar propostes bidimensionals i tridimensionals fetes pels estudiants.	X			
Disposa de diverses piques d'aigua.				X
Disposa de calaixos grans per guardar-hi materials de mides no estandarditzades.		X		
Disposa d'un espai per guardar-hi els processos de treball bidimensionals i tridimensionals.		X		
Disposa d'espai suficient per fer propostes en diferents plans (vertical, horitzontal).		X		
Disposa d'un espai per documentar els processos i mostrar-los.	X			
Disposa de pissarra convencional .				X
Disposa de pissarra magnètica.	X			
Disposa de pantalla per fer-hi projeccions.				X
Disposa d'ordinador i canó de projecció.				X
Disposa d'un armari per guardar-hi els estris de neteja.	X			

Graella per a l'observació de les Aules d'Educació Visual i Plàstica de Blanquerna-Ramon Llull. 23/01/2015.

Observacions: La Facultat disposa d'una aula d'Educació Visual i Plàstica: B3-05. S'utilitza per acollir estudiants d'Educació Infantil i Primària. Hi ha un passadís amb mòduls expositius i interblocs per fer instal·lacions. Puntualment s'utilitza per a l'escola d'estiu de Blanquerna.

Ítems de valoració	Inadequada	Mínima	Bona	Excel·lent
La Facultat disposa d'una aula pròpia per impartir els aprenentatges del Grau en Mestre d'Educació Infantil.		X		
És polivalent, fàcilment transformable i possibilita múltiples escenaris.	X			
S'hi imparteix formació continua i permanent.		X		
Té en compte la dimensió estètica.		X		
És suggeridora i convida a fer-hi propostes creatives.		X		
Facilita l'autonomia dels usuaris.		X		
És una aula amable, càlida i acollidora.		X		
És adequada per fer-hi puntualment propostes amb la participació d'infants.	X			
Està vinculada als llenguatges artístics contemporanis.		X		
És adequada per investigar, experimentar, manipular i crear.		X		
Té llum natural.				X
Les taules i les cadires es poden moure i apartar fàcilment.	X			
Està equipada amb tipologies diverses de llums per crear activitats i recrear ambients.	X			
Els materials disponibles es poden veure bé perquè s'usen contenidors transparents.		X		
Disposa de zones que faciliten la lliure creació d'ambients i espais.	X			
Disposa d'una gran prestatgeria amb materials naturals i artificials, ordenats, diversos i a l'abast.	X			
Disposa d'un espai de consulta amb materials de referència d'educació de l'art (llibres, àlbums, jocs...).	X			

Disposa d'un espai expositiu per mostrar propostes bidimensionals i tridimensionals fetes pels estudiants.		X		
Disposa de diverses piques d'aigua.				X
Disposa de calaixos grans per guardar-hi materials de mides no estandarditzades.	X			
Disposa d'un espai per guardar-hi els processos de treball bidimensionals i tridimensionals.		X		
Disposa d'espai suficient per fer propostes en diferents plans (vertical, horitzontal).		X		
Disposa d'un espai per documentar els processos i mostrar-los.	X			
Disposa de pissarra convencional .				X
Disposa de pissarra magnètica.	X			
Disposa de pantalla per fer-hi projeccions.				X
Disposa d'ordinador i canó de projecció.				X
Disposa d'un armari per guardar-hi els estris de neteja.		X		

Annex D: Transcripció de la gravació del Focus Grup

La transcripció és literal i es manté el llenguatge oral utilitzat per cada participant. Temps de durada: 2 hores. (Iniciem la sessió de debat sense la participació d'Ingrid Bresser i Ruth Caro que arriben més tard i s'incorporen posteriorment al *Focus Grup*).

-*Assumpta Cirera*: Benvinguts/benvingudes. Agraixo molt la vostra presència, ja que sóc conscient de que tots tenim molta feina i ens costa trobar temps extra per ampliar la dedicació. El curs passat conjuntament amb Montserrat Rierola i Francesca Davoli, vam començar a mirar els espais i a parlar-ne. Des de llavors fins ara hi ha hagut un procés personal que m'ha portat a decidir fer el Treball de Fi de Màster (TFM) vinculat a una proposta de transformació de les aules d'Educació Visual i Plàstica de les facultats d'educació. La idea és aconseguir que la feina del TFM sigui útil per portar a terme la remodelació real de les aules d'expressió artística de la UVic. Fins ara hem anat treballant molt per correus electrònics i ja sabeu que us he anat enviant tots els documents i us he explicat el procés que hem seguit amb Arnau Bardolet, director de l'Àrea d'infraestructures i Serveis Generals de la UVic. Finalment a la Comissió participativa ens vam apuntar unes quinze persones, però cadascú s'ha implicat de diferent manera. Les persones que som aquí som les que des d'un principi ens hi hem sentit més implicats. Han disculpat la seva presència Berta Vila i Maite Pujol. La idea d'aquesta sessió és trobar-nos persones de diferents formacions. Per això incloem ex estudiants de la Menció d'Art que havien conegut bé aquests espais i ens poden aportar el seu punt de vista. Va semblar interessant incloure a Maite Pujol, mestra d'Educació Infantil que imparteix assignatures a la UVic i que té una mirada molt artística de l'educació. També a Berta Vila i M. Carme Bernal, bones coneixedores dels espais d'educació infantil i que ens han aportat referències diverses. Tots els punts de vista rebuts han servit per anar configurant la investigació present. Us explico on estem en aquests moments: Tot i que la seguim complementant, hem acabat l'apartat teòric del TFM i ara estem treballant en la investigació que correspon a la *metodologia i estudi de les dades*. Anirà bé avui poder compartir els vostres punts de vista. Per iniciar la sessió hem preparat una documentació que trobareu dins les carpetes i que ens permetrà parlar del tema que ens pertoca. Si us sembla podem començar a partir dels 12 punts o apartats que es consideren els elements identificatius de l'espai.

- *Arnau Vernis*: El punt 4 parla de que les aules disposin de llum natural que pugui ser controlada i crec que caldria afegir-hi també llum artificial. Haurien d'anar relacionades.

- *Jordi Lafon*: Si, i a més tenint en compte el país on vivim.

- *Arnau Vernis*: A 2/4 de 9 del matí comencem les classes de Plàstica i la llum natural és inexistent.

- *Jordi Lafon*: S'ha de contemplar una llum artificial de qualitat.

- *Assumpta Cirera*: El tipus de llum fluorescent creieu que és adequada per fer classes?

- *Montserrat Rierola*: En Pep Vernis (professor de la UVic jubilat) això ho tenia molt controlat. El que feia era posar dos tipus de llums fluorescents. Una llum que és més blanca i l'altra més groga. Combinava una llum càlida amb una de més freda i sempre demanava que els fluorescents fossin així.

- *Jordi Lafon*: Hi ha diferents tipus d'il·luminació fluorescent. Aquí per exemple tot i ser llum de fluorescents no tens la sensació de llum freda i és perquè encara hi deu haver una barreja bastant idònia de llums fluorescents blancs i grocs.

- *Montserrat Rierola*: Caldria tornar a demanar-ho perquè tots els que posen nous són de llum freda. Gairebé no en queda cap de llum càlida.

- *Jordi Lafon*: Caldria establir un protocol sabent que si en falla un d'un tipus s'ha de substituir per un altre del mateix tipus.

- *Montserrat Rierola*: També el què és bo és que no hi hagi sempre llum de fluorescents. Que hi hagi d'altres tipologies de llums. Per exemple treballar amb «flexos» per crear ombres amb els objectes. Això ja s'ha fet algunes vegades. Permet visualitzar de manera diferent els elements. Haurien d'estar disponibles a l'aula permanentment. Ja que tenim l'estructura de ferro al sostre, que s'utilitzava abans per posar-hi focus per expressió corporal, podríem adaptar-ho per posar-hi llums puntuals que es puguin apagar i encendre. A la part de la paret també hi ha un fluorescent que servia per il·luminar les eines. Jo tot això no ho canviaria i si ho fem hi podem posar un altre tipus de llum més puntual. Ja que hi ha la instal·lació feta.

- *Assumpta Cirera*: D'acord. Insistirem amb el tema de la il·luminació perquè es tingui molt en compte.

- *Arnau Vernis*: Visualment és més freda l'aula B002 que la B003. Potser és perquè a la B003 hi ha més fusta. No ho sé però la sensació visual és diferent.

- *Jordi Lafon*: Amb la llum hi ha dues coses: una és el focus de llum que provoca i l'altra és l'entorn. Ja es diu a nivell de decoració: No podem pensar mai amb la llum fins que no hi ha el parquet posat.

- *Assumpta Cirera*: A nivell de sensacions en un espai és evident que la llum és molt important.

- *Montserrat Rierola*: És interessant poder pujar i baixar les cortines manualment. Que no s'hi gastin els diners amb les cortines. El que sí que cal tenir en compte i hi insistia en Miquel Pérez (professor de l'àrea) és pel tema de la fotografia, de tancament de l'espai.

- *Assumpta Cirera*: Vaig estar parlant amb ell i deia que ara ja no era tan necessari, però potser ho podem contemplar. Si pensem en unes aules polivalents ho podem incloure.

- *Montserrat Rierola*: En Miquel ho tenia solucionat. Treballava a l'aula B002. Li van fer unes fustes a mida per les finestres i així podia aconseguir foscor a l'espai. Jo crec que aquestes fustes hi són. Per fer fotografia és més adequada la B002 i és més fàcil de fer-la fosca.

- *Assumpta Cirera*. Un tema a debatre és si ens sembla adequat que tot i ser ambdues aules polivalents, l'aula B002 s'equipi més amb elements pensats per Educació Primària i la B003 amb elements més específics d'Educació Infantil.

- *Montserrat Rierola*: Per poder treballar les ombres a Educació Infantil també seria interessant poder aconseguir foscor a l'aula B003. Però jo no sé si cal. En una de les aules si que ho contemplaria però a totes dues no. A la B003 hem treballat les ombres i mai hem tingut problemes de llum.

- *Jordi Lafon*: En tot cas si hi ha una aula preparada ja és suficient. Tampoc parlem d'una despesa enorme. Amb cortines es pot solucionar i permeten matisar la llum. Que hi siguin no és cap nosa. Hi ha uns sistemes de cortines més opaques o menys opaques.

- *Assumpta Cirera*: A nivell d'aprenentatge que puguin fer els estudiants d'Educació Infantil, creieu que és important que es pugui fer del tot fosca?

- *Francesca Davoli*: Jo crec que no és necessari.

- *Arnau Vernis*: Aconseguir foscor absoluta a l'aula B002 és molt més fàcil.

- *Assumpta Cirera*: Us sembla bé doncs que proposem enfosquir del tot únicament l'aula B002? Penseu que nosaltres podem proposar però després també aplicaran el seu criteri els tècnics.

- *Jordi Lafon*: Potser és important centrar-nos en el què necessitem i no en el com. La normativa ja proposarà el com.

- *Assumpta Cirera*: Si us sembla podem seguir debaten els altres punts.

- *Montserrat Rierola*: Jo els he trobat molt bé. Molt adequats.

- *Jordi Lafon*: El punt número 12, perdoneu que sigui una mica "quisquillós", cal que s'aclareixi. Tot i que s'intueix molt bona voluntat, diu: "Que els espais estiguin vinculats als llenguatges artístics contemporanis", és una frase que respira molt bon rotllo però a l'hora sembla que li falti concreció, no? O sigui: Què és un espai vinculat a un llenguatge artístic contemporani? Un espai com l'aula B003 que està carregat de coses, si ens posem a ser "quisquillosos" hi haurà coses que si i haurà coses que no. I això no fa que siguin ni més ni menys contemporanis. És una frases que invita a l'engany i que caldria modelar. O no cal, o si cal s'hauria de posar quina necessitat hi ha de que l'espai sigui contemporani. A més a més és una idea canviant perquè el paradigma canvia. No podem canviar cada sis mesos l'aula. Si volem fer un projecte seriós i a més volem que sigui molt temps així jo més aviat em referiria a un espai neutre, que sigui permeable als canvis del paradigma. Això canvia, perquè l'espai canvia amb les persones, però si fas l'espai contemporani avui, no ho serà demà. Jo posaria èmfasi en que l'espai sigui molt més neutre, amb més capacitat de transformació, amb petits treballs. Neutre i permeable. Que un espai sigui possibilitador de canvi per a mi és allò més contemplat, perquè si una idea ens està envaint és la flexibilitat. Si no ets flexible «petes» i l'espai també pot «petar». La idea de flexibilitat, vinculada a contemporani és important. No cal ni posar contemporani, sinó únicament flexible. Allò contemporani també està subjecte al gust, a una moda i nosaltres no hem de fer això perquè tampoc és el tema.

- *Assumpta Cirera*: Em sembla bé i crec que és una part interessant a parlar. Us explico a què em refereixo quan parlo d'espai vinculat a l'art contemporani. Per tot allò que he estat llegint, per exemple "L'Àrea Blu" de Pistoia, si no m'equivoco està vinculada als llenguatges artístics contemporanis. La idea era partir d'aquesta premissa. Quan he visitat les aules de les

universitats, sovint les persones s'han excusat per alguns dels treballs exposats. Llavors, si el què estem intentant és també mostrar una educació estètica a través dels espais, la idea és: Siguem els primers de tenir cura dels espais. Va més lligat a tenir cura d'una certa estètica visual vinculada a l'actualitat. Aconseguir que quan algú hi entri noti allò que s'està transmeten. No és el mateix exposar d'una manera que d'una altra. Aconseguir educar visualment més per la contaminació de l'ambient que per les paraules. Per exemple els treballs per espais o contextos vinculats a l'Educació Infantil es poden orientar des d'una vessant més tradicional o bé més contemporània. No perdre de vista que estem treballant nous enfocaments. Això vol dir: prioritzar els processos més que els resultats, entrar en tota una filosofia de l'art que és diferent, que no és anar a passar l'estona i a distreure'ns, sinó que és fer un treball en profunditat. També la idea que ha anat sorgint és més que aconseguir una aula que sigui exclusiva d'Educació Visual i Plàstica, aconseguir un espai que permeti treballar els continguts de l'etapa a través de l'expressió artística.

- *Jordi Lafon*: Els espais, tot i ser molt diferents, poden ser contemporanis. Qui serà que dirà quin és el valor que els fa contemporanis? En canvi si l'estàs dissenyant com a lloc d'aprenentatge, continuo dient que potser el millor és que sigui neutre, perquè sinó estàs modificant o encarrilant una manera de fer i aquesta manera de fer la fan els resultats quan estan exposats.

- *Montserrat Rierola*: Clar. És això. I el procés sempre és això: procés. No són peces artístiques. De fet estem a Educació Infantil, no estem ni a Belles Arts, ni a Història de l'Art. És important definir bé quin tipus d'espai volem, perquè si és totalment neutre i després el complementem amb peces artístiques contemporànies. O bé són les mateixes alumnes que han de treballar a partir de l'art contemporani per després processar. Això és el què cal veure, com es pot treballar a l'Educació Infantil?

- *Arnau Vernis*: És interessant, una cosa és pensar en els treballs i l'altra és en l'espai.

- *Assumpta Cirera*: Jo crec que va relacionat. Si que és interessant que a nivell d'espai sigui neutre. No hem d'anar a uns espais que marquin i determinin molt, però d'alguna manera quan parlem d'espai també parlem de com estan situats els elements per part nostre. La funció és ensenyar, mostrar. No perdem de vista això. Tot és pot matisar.

- *Jordi Lafon*: Si, és pot matisar. Jo ara recordo la decoració d'interiorisme dels anys 60 i la idea de racionalització o la Bauhaus. No es pot dir que sigui contemporani però ens interessa aquesta idea de com s'ordena l'espai, amb poques coses, tot ben posat.

(Arriben *Ruth Caro* i *Ingrid Bresser*. S'incorporen al grup).

- *Assumpta Cirera*: Explico resumidament com s'està desenvolupant la sessió. Si us sembla podem seguir i decidir com es pot redactar el punt 12 per fer-lo més entenedor.

- *Jordi Lafon*. Jo tal i com l'entenc ara, després del petit debat sobre la definició dels espais, veient que el punt 7 ja defineix allò que apuntava. El punt 12 el podríem tractar com a síntesi de la resta. Ho dic per concretar, perquè si que és una frase molt bonica però no ajuda a

entendre. Els altres punts són més concrets. Valdria la pena dir: Que fos un espai compromès amb una idea d'espai amable i ordenat. Vinculat al punt 11, que diu un espai que convidi a crear. Aquesta paraula té una connotació tan potent que fins i tot fa una mica de «grima». Jo em conformaria que digués: que convidi a treballar. Perquè clar això de la creació, primer que és un discurs fins i tot molt Noucentista. La idea aquesta de la creació divina, que fins i tot en el món dels artistes cada vegada ens fa més «repelús» anomenar-la, perquè sembla que el què fas et vingui per una vareta divina. No és cert, ve del treball i a mi m'agrada reivindicar la paraula treball per sobre de la de creació. Perquè si un aspecte d'un treball té més o menys mèrit, ve d'un 99% del treball i no de la inspiració. I aquestes paraules ajuden a tots a posar-nos d'una manera més còmoda davant dels llocs. Si l'últim punt és el colofó diu: Si, és un espai compromès amb l'art contemporani és una manera de dir-ho, però una manera menys abstracta fins i tot per a gent que és aliena a aquest llenguatge confús, és dir: un espai on la pulcritud, i l'ordre ajudin a que tot el que hem parlat es pugui manifestar. Clar, si és contemporani o no, a mi no em preocuparia, però en canvi si és un lloc on hi fa gust treballar si que és important. El què es faci dependrà de cada alumne, però d'aquesta manera no li dones tanta responsabilitat a l'espai des del punt de vista de caràcter, sinó des del punt de vista de que allò neutral et permet a tu. Si l'espai és molt «collonut» no t'atreveixes ni a embrutar. Estic exagerant molt, però és com dir: A on està el discurs que volem crear? Si un espai ha de ser flexible i polivalent, ha de ser un espai que permet. Ja ho sabem també, els tallers han de ser bruts i desendressats.

- *Assumpta Cirera*: Ho veieu tots de la mateixa manera o ho voleu debatre?

- *Arnau Vernis*: Jo ho veig bastant semblant. Allò important és el treball. La creació i la inspiració ve treballant. Completament d'acord. Volem un espai acollidor per treballar-hi.

- *Assumpta Cirera*: Hi ha connotacions diferents. El punt número 5 parla d'aules amables, càlides i acollidores. En relació al tema de la creació, hi he donat sempre moltes voltes i per a mi és una paraula que té certa potestat divina, però que també és molt humana. Ens parla d'atrevir-nos a ser creatius tots. Ser treballadors ja ho podem ser, crear implica treballar, però per a mi és molt maco pensar que tots podem ser creadors.

- *Ingrid Bresser*: Jo també ho crec així. Més que discutir si és la paraula adequada o no, crear també ens parla de treball.

- *Jordi Lafon*: Sí, les paraules hi són per interpretar-les. Jo tinc molt clar que el paradigma cada vegada va més per fugir de la idea de la creació. Fins i tot a nivell polític estem escoltant excessivament: «sigueu creatius! Quan tingueu un problema, sigueu creatius». La paraula creativitat està servint com a arma de doble tall per solucionar una sèrie de mancances que moltes vegades estarien solucionades amb una millor organització dels espais per part del govern i les institucions. Això crea un embolic perillós. Però clar és personal. Prefereixo el treball, perquè el treball no defuig de que una cosa sigui brillant. En canvi allò creatiu, fins i tot en focus d'aprenentatge, quan estem parlant d'universitat o escola, la idea aquesta de creativitat és com ja donar potestat, que no ho trobo malament, però penso que és innecessària. Els alumnes estan aprenent, això de crear no diu res. Si els nens són artistes o

no, són discursos que estan bé, però si el què volem és establir un llenguatge clar i concís, del moment en el que ens trobem quan estem aprenent i ensenyant, potser hauríem de tenir més cura del llenguatge, perquè a vegades confon.

- *Montserrat Rierola*: Es podrien fer unes jornades per parlar del tema.

- *Jordi Lafon*: Són paraules que es tracten en nombrosos debats i tenen a veure amb tota una història i una llosa, colonial, fins i tot que m'agrada «discursar». Jo ho dic fins i tot des del punt de vista d'artista. Un artista que pot donar classes d'art a persones que no tenen una voluntat artística, sinó que el què volen és aprendre a com fomentar que les persones puguin pensar per elles mateixes a través de treballs artístics, o fets amb les mans, o que tinguin un sentit poètic. Però d'això arribar a fer art, no cal. A vegades ens posem unes pressions que l'únic que fan és mediatitzar la formació. No cal tenir tanta pressió. Precisament amb paraules més fàcils, tot el què surt de més és positiu.

- *Arnau Vernis*: És un debat tot això! Crear és una cosa i ser creatiu una altra!

- *Montserrat Rierola*: Al final depèn molt del context en el que utilitzes la paraula, de la mirada i de la intenció.

- *Assumpta Cirera*: És interessant debatre el sentit que les paraules tenen per cadascú de nosaltres. Per exemple per a mi la paraula treball va molt vinculada a obligació i suor. Té connotacions diferents que les que té per en Jordi. Tot i que si les paraules del document no ens agraden les podem canviar. Aquest document és per poder presentar els nostres requeriments i així iniciar el projecte tècnic. Em sembla bé com a grup de discussió debatre sobre les paraules, l'aprenentatge i allò que vagi sorgint.

- *Ingrid Bresser*: Des de la meua perspectiva, crear és més fer un canvi o aportació. No fer alguna cosa que no existeix. Prendre la iniciativa de fer.

- *Jordi Lafon*: Si ha de ser un document que serveixi per fer una tasca tècnica tampoc ens hem de preocupar tant. Ha estat bé aquest mini debat per aclarir aspectes i poder entendre bé cada punt. Perquè potser si que era una mica ambigu.

- *Assumpta Cirera*: Voleu modificar el redactat del punt 12 i posar-ho d'una altra manera?

- *Montserrat Rierola*: Jo posaria "llenguatges artístics" i trauria la paraula "contemporanis". Perquè treballar únicament des de la contemporaneïtat?

- *Jordi Lafon*: Jo continuo insistint que si ha de ser colofó del què s'ha dit abans, els espais no han d'estar vinculats als llenguatges contemporanis. Aquest espai no ha d'estar vinculat a res. Ha de ser neutre. Que permeti treballar. Per tant no ha d'estar vinculat a res. Aquest compromís és el que li treu la potestat i legitimitat per ser espai on es fomenta la llibertat de creació, perquè de retruc ja està condicionant. I jo el què voldria és un espai, sobretot quan estic aprenent, que no em condicioni. Si el què vull es tenir un espai neutral que a partir del qual el meu aprenentatge em permet disparar, diríem, la meua creació, jo preferiria partir d'un lloc neutral, no d'un lloc que m'està condicionant. M'és igual si és contemporani, com si és «añejo», m'és igual. L'espai hauria de ser neutral, tan neutral com poguéssim. Sense obviar que sigui amable, càlid, acollidor, que sigui de pertinença, endreçat... Perquè ha d'estar vinculat a res? Hauria de ser neutre!

- *Assumpta Cirera*: Pensa també que una cosa és imaginar l'espai buit i l'altra és veure l'espai ple. Per exemple si nosaltres tenim tota una prestatgeria tota plena de materials i estem treballant llenguatges artístics, aquesta estarà plena de materials que hi estiguin vinculats. És amb aquest sentit. Cal pensar en l'espai ple i no en l'espai buit.

- *Montserrat Rierola*: És una feina també de presentar l'espai a l'alumnat perquè puguin visualitzar d'alguna manera com caldria que aprenguessin ells a veure aquests espais per després portar-ho a terme a les aules d'Educació Infantil. Serviria també d'exemple de com ha de ser un espai d'educació artística. Per poder fomentar-ho a les escoles i que els nens puguin estar dins d'aquest espai i a través dels diferents elements que et trobes a l'aula començar a treballar. Depenent de com tu poses les coses o dels elements que hi ha dins d'aquest espai, exercites treballar d'una manera o altra.

- *Jordi Lafon*: D'acord, hi estic d'acord, després no estem parlant de l'espai, estem parlant dels elements que hi poses.

- *Montserrat Rierola*: És la metodologia, per això estem relacionant constantment l'espai amb la manera de treballar.

- *Assumpta Cirera*: Parlem de l'espai desitjable ple.

- *Arnau Vernis*: En aquest aspecte cada espai es pot repensar, però també per a unes ràtios concretes, perquè un espai és útil i funcional si hi ha una ràtio o n'hi ha una altra. Algunes vegades tenim 60 estudiants i costa molt moure mobiliari, que hi hagi dinàmiques bones i que sigui pràctic. Això també penso que és important. Poder pensar a partir del nombre d'alumnes.

- *Montserrat Rierola*: Això penso que ja s'ha anat tenint en compte amb els documents que ha enviat l'Assumpta. Les aules són molt polivalents i sempre ho hem tingut en compte.

- *Arnau Vernis*: Tot això que dèiem de que sigui acollidor, que què és el què hi dona contemporaneïtat a l'espai, amb els punts del document penso que hi és tot reflectit. Perquè que es pugui experimentar i manipular és per estimular la imaginació i sensibilitat de l'alumne. Aquí ja hi entra una flexibilitat.

- *Jordi Lafon*: Si, el punt 5 i el punt 7 ho recullen.

- *Arnau Vernis*: Es fa una idea molt maca d'espai, molt òptima i molt contemporània, que permet fer-hi varies coses.

- *Jordi Lafon*: Jo el què pensava és que precisament a vegades la meua opinió té a veure amb que sóc la persona que més desconeix l'àmbit acadèmic perquè sempre he vingut de manera puntual i per tant no tinc la vostra experiència. Penso, i tornant al punt 12, que això de què els espais estiguin vinculats als llenguatges artístics contemporanis, no sé si seria més fàcil d'entendre, per a mi i per qualsevol persona aliena, posar: «Que els espais estiguin equipats amb elements artístics o no artístics de llenguatges contemporanis», perquè a mesura que ho hem anat parlant si que ho he entès. La frase és molt poètica, però s'entén més bé si posem «Que els espais estiguin equipats amb elements que fomentin els llenguatges artístics contemporanis». Aquest matís si que és important per a la comprensió del què voleu dir.

- *Arnau Vernis*: Tos els punts són tan bons, que aquest últim punt, si el llegeixes bé si que és més equivoc o pot tenir més lectures.
- *Assumpta Cirera*: Si us sembla bé, doncs, ho matisem així.
- *Ingrid Bresser*: I aquí vols fer únicament referència a l'espai o també a l'ambient?
- *Assumpta Cirera*: Aquests 12 punts són un resum molt resum que inclouen l'espai buit, l'espai ple i l'ambient. El document és molt genèric. Pretén tenir en compte i no perdre de vista allò important.
- *Ingrid Bresser*: Jo he fet l'anotació més que com a espai, que com ambient. Que l'ambient reflectís aquesta vinculació amb els llenguatges artístics.
- *Montserrat Rierola*: L'espai i l'ambient, pot haver-hi les dues coses!
- *Ingrid Bresser*: Si, però l'ambient és més com el conjunt. Entres allà i ho perceps més general.
- *Jordi Lafon*: El punt 5 parla d'això. D'una manera amb qualificació. Que l'aula sigui amable, càlida i acollidora està parlant d'ambient.
- *Ingrid Bresser*: Que l'aula sigui amable, càlida i acollidora, és un element més general. Pot ser l'aula d'art o l'aula de qualsevol altra àrea. Aquí penso que està bé dir en el punt 12 és que l'ambient reflecteixi aquesta simbiosi entre art i allò que es belluga allà dins.
- *Assumpta Cirera*: Quan et poses en el tema dels espais, hi ha tota una part que és interessant per a qualsevol tipus d'espai, però després quan entres en els d'art hi ha característiques especials. Hi ha moltes publicacions i articles que fan referència a espais d'Educació Infantil. Quan parles concretament d'art, ja hi ha molta menys cosa i quan parles d'aules universitàries en general, hi ha cosa però d'aules o transformació d'aules artístiques ja no en trobes.
- *Jordi Lafon*: Aquí he trobat un verb que pot ajudar a entendre millor el punt 12: «que fomentin».
- *Assumpta Cirera*: D'acord canviem el redactat del punt 12 per fer-lo més entenedor. Si us sembla bé podem passar a debatre les necessitats concretes per transformar les aules. Montserrat Rierola va suggerir treballar-les en dos documents específics diferenciats: Un amb les necessitats de l'aula B002 i un altre per les de l'aula B003.
- *Montserrat Rierola*: S'ha demanat el color de les parets? Jo faria un color blanc càlid. Hi hauria d'haver una coherència entre el color de la paret, la fusteria, radiadors i mobles. Tot ha de tenir una harmonia.
- *Francesca Davoli*: Les aules de l'edifici C ja les han pintat totes blanques.
- *Montserrat Rierola*: Jo diria que ho pintaran tot blanc i sense cap nota de color vermell. Vam dir que aquí no calia. A mi em sembla que els tècnics tenen molt criteri estètic. Sempre tenen molta cura. L'aula de Didàctica de les Ciències l'han fet tota nova i han cuidat molt tot això. També estaria bé que anéssim tots a veure els espais.
- *Assumpta Cirera*: A nivell de flexibilitat i polivalència del mobiliari voleu comentar alguna cosa?

- *Montserrat Rierola*: Jo havia pensat de deixar les mateixes 6 taules i les dues del fons que són diferents no posar-les. Perquè tenint en compte que ara els grups són més reduïts no necessitem equipar l'aula per 50 persones. Que hi posin rodes i que les taules siguin totes iguals.
- *Ingrid Bresser*: A mi no em desagrada que n'hi hagi dues de diferents.
- *Montserrat Rierola*: Ara hi ha masses taules i si volem fer contextos o altres tipus d'espais és difícil amb tanta ocupació de l'espai.
- *Ruth Caro*: És veritat que no calen tantes taules i així es disposarà de més espai.
- *Jordi Lafon*: Podria haver-hi un debat sobre allò que creiem imprescindible i allò que no cal. Prioritzant la distribució del pressupost.
- *Assumpta Cirera*: Penseu que cal demanar un canvi de les cadires?
- *Ingrid Bresser*: No són còmodes però tampoc t'estàs molta estona asseguda.
- *Jordi Lafon*: És possible que estiguin en la mateixa tessitura que les taules. Aquestes cadires de «Festa Major» de poble són pràctiques. No pesen i s'apilen fàcilment.
- *Montserrat Rierola*: El sistema de cadires funciona bé. Si són de plàstic o s'han d'apilar diferent, ocupen molt espai i pesen massa. Les de l'aula polivalent són caríssimes, pesades i no s'apilen tan bé com les de fusta simples. Si que és veritat que t'hi enganxes els dits, es belluguen i que hi ha gent que no hi queb.
- *Assumpta Cirera*: Jo algunes vegades he explicat que porten certs problemes aquestes cadires. Necessiten un manteniment freqüent i és fàcil fer-se mal. Si la persona té una mida gran no hi seu còmoda.
- *Jordi Lafon*: En tot cas la cadira està molt relacionada amb la salut pública. A l'aula hi poden haver també dues o tres cadires especials.
- *Montserrat Rierola*: Això és de molt mal fer. Jo les posaria totes iguals.
- *Jordi Lafon*: També podem pensar en unes cadires que no es pleguin i que siguin apilables.
- *Ruth Caro*: Cal tenir en compte que aquest sistema vol més esforç físic. Si busquem les característiques d'una cadira còmoda i que al mateix temps es pugui plegar és difícil de trobar.
- *Francesca Davoli*: Podem mirar les cadires noves que hi ha a les aules de la Torre dels Frares. Són blanques, no pesen i es poden apilar.
- *Assumpta Cirera*: Podem deixar el tema de moment i acabar-ne de parlar amb els tècnics. A nivell de la prestatgeria gran què considereu?
- *Montserrat Rierola*: Convé que sigui unificada amb mòduls iguals. Tots del mateix disseny. Visualment fer una coherència del mobiliari. Es va demanar que a sota de les piques s'hi fes un moble tancat per guardar-hi materials.
- *Jordi Lafon*: Jo a sota la pica veig que és més pràctic sense armaris per poder entrar sacs de fang i d'altres materials pesants sense masses esforços.
- *Ingrid Bresser*: Jo això del material, quan ets alumna penso que és interessant veure tot el què hi ha.

- *Montserrat Rierola*: Però ja hi haurà molt material que es podrà veure, perquè en tota la prestatgeria gran s'hi poden posar vitrines transparents. Ja pot ser molt visible, però hi ha coses que no cal veure. Demanarem diferents tipus de contenidors i que ja serà diferent.
- *Jordi Lafon*: Jo no perdria de vista que és un taller. Per a mi el més pràctic és tot obert.
- *Assumpta Cirera*: Jo crec que el concepte que cal canviar i que he anat veient, és el concepte molt arrelat d'aula-taller. Considero que en una Facultat d'Educació les aules de Visual i Plàstica han de poder funcionar com a taller però no han de ser tallers, perquè quan arriben els estudiants a l'escola no funcionen així. La idea és exemplificar allò que després podran aportar a l'Educació Infantil. No tan la idea de taller. Si volem connectar més amb les necessitats reals entre universitat i escola cal anar un pas més enllà i oferir models aplicables. En quan a educació, la visual i plàstica és molt més que allò que s'aplica en un taller.
- *Jordi Lafon*: Sembla contradictori, perquè què volem? Que sigui molt més maca, més endreçada, o ens pugui ser útil tal i com ho ha estat fins ara?
- *Assumpta Cirera*: El model d'aula actual no facilita l'autonomia. Un nou model pot facilitar múltiples propostes.
- *Ingrid Bresser*: Si fas com una separació per mobiliari o fins i tot una separació física, diferents llums i aconsegueixes diferents ambients ja pot donar aquesta sensació.
- *Montsita Rierola*: Si, la idea és que l'espai faciliti treballar un mateix tema des de moltes perspectives diferents. Per exemple si treballem "la Llum", que es pugui experimentar a través del volum, les transparències, etc.
- *Assumpta Cirera*: Bàsicament aconseguir que l'espai expliqui sense haver de parlar molt.
- *Ingrid Bresser*: Si, seria interessant aconseguir aquesta percepció d'espais diferents.
- *Ruth Caro*: Si tu pretens que en una classe hi hagi grups de treball diferents, però també una atenció general, si es fan diferents ambients és complicat.
- *Ingrid Bresser*: Es pot aconseguir amb diferents tipus de mobiliari i llum. No ho imagino amb separacions físiques.
- *Jordi Lafon*: Això en tot cas s'hauria de deixar pel moment. Per exemple les estructures del sostre permeten fer adaptacions, plafons provisionals, teles, etc. Primer hi hauria d'haver la necessitat d'uns espais més definits i després fer-ho.
- *Ingrid Bresser*: jo aquesta necessitat la veig més per establir la relació que comentava l'Assumpta de sortir d'un taller i fer aules maques i funcionals. Veig que si que hi és la necessitat.
- *Montserrat Rierola*: Si, així veuen que és possible i el model es pot traslladar a l'escola.
- *Ingrid Bresser*: Penso que es podria trobar un equilibri entre una aula que tingui una visió d'ambients, però que permeti també una visió global. Jugar amb els espais.
- *Montserrat Rierola*: O que els mateixos ambients ja incorporin estimulacions visuals. Que els estudiants disposin d'eines i referents per començar a treballar. Així ja no necessites fer una aula més estandarditzada.

- *Assumpta Cirera*: No hem de perdre de vista que quan parlem de l'espai, parlem d'una metodologia. No parlem únicament d'una visió estètica. Volem aules que serveixin als professors i als estudiants i que trenquin amb la classe magistral convencional.

- *Ingrid Bresser*: Posar-hi un sofà!

- *Francesca Davoli*: Estava pensant en algun element trencador, tipus així.

- *Montserrat Rierola*: Clar, com a professor poses un tema i després que tothom pugui anar a l'espai adequat per desenvolupar-lo.

- *Ruth Caro*: La idea és posar tot el material en una prestatgeria general?

- *Montserrat Rierola*: Si volem crear espais, el material hauria d'estar en els mateixos espais.

- *Assumpta Cirera*: Si, també havíem parlat de que cada grup pogués dissenyar els espais en iniciar l'assignatura. En aquest sentit és important tenir un espai neutre i que ho permeti. Que sigui també habitable i que cada grup l'habiti d'una manera diferent.

- *Montserrat Rierola*: Això a Belles Arts ho fèiem cada any i cadascú es muntava el seu propi espai.

- *Jordi Lafon*: Jo us escolto i veig que aquí sou professores o ex-alumnes que sabeu de què esteu parlant. I Per a mi és un exercici que jo haig d'entendre. M'ha semblat intuir que es parla d'una idea que mentre s'està aprenent a ser un futur mestre, també s'hi pugui fer un simulacre de l'espai on es treballa. El conflicte que hi ha entre el simulacre que es pretén amb la idea de canvi metodològic, amb una realitat de 25 o 50 alumnes a l'aula, molt hauria de canviar el mètode perquè funcioni. Ho trobo complicadíssim!

- *Montserrat Rierola*: Tampoc és tan complicat! Així és com treballen les mestres a Educació infantil. Tenen 25 o 30 infants, treballen per contextos o ambients i ho poden atendre. Fan rotacions i s'espavilen. Són nens de 3 a 5 anys!

- *Jordi Lafon*: Però a ells els hi fas fer uns treballs i aquí estàs intentant fer d'altres coses.

- *Montserrat Rierola*: Si, aquí és preparar el material educatiu. Que la mestra sigui capaç de preparar materials didàctics per a futurs alumnes. Les estudiants de mestres han de treballar elles. Fins que no remenen el fang, la pintura, tampoc saben què és. Han de poder tenir la possibilitat d'experimentar-ho elles per poder-ho transmetre.

- *Jordi Lafon*: Doncs aquí és on estem parlant d'un espai entre l'aprenentatge i el simulacre. On es troba la frontissa per unir-los? Quan parlem d'espais per a mi ja és una qüestió més profunda, parlem del sistema! Això és un canvi de manera d'entendre l'educació i ja caldria un «mega» debat!

- *Ingrid Bresser*: Si, és això! A la universitat els professors et venen una idea que ells mateixos no apliquen. Cal canviar-ho!

- *Jordi Lafon*: Quan es parlava dels ambients, en les propostes per correu, jo havia comentat que és tan important un canvi físic de l'espai com de la llum. Amb la llum també s'aconsegueix molt. De les estructures del sostre també poden penjar peces semirígides que separin.

- *Montserrat Rierola*: Si, es poden aconseguir molts tipus diferents d'ambients. Ens ho hem de permetre. Per crear contextos i espais seria interessant que la prestatgeria gran

s'estructurés a partir de mòduls amb rodes a la part inferior que es puguin desplaçar. Així es possibilitaria disposar de diferents espais.

- *Assumpta Cirera*: Portem ja dues hores de debat i si us sembla ho podem deixar aquí. Les vostres aportacions es recolliran en el document per entregar a l'Arnau Bardolet i que servirà per elaborar el projecte tècnic. Agraixo la vostra dedicació i que hagueu fet possible aquest debat tan fructífer. Moltes gràcies a tots i a totes!

Annex E: Proposta de reestructuració de les aules de Visual i Plàstica de la UVic

0. ACTUACIONS GENERAL

- Pintat de tot l'espai de color blanc, diferenciant elements estructurals,usteria, etc.
- Pintat de l'estructura metal·lica del sostre de color gris
- Substitució d'endolls a l'estructura superior
- Substitució d'escoridor algun mes eficient (actuació ja feta)
- Instal·lació d'un sistema de ventilació
- Serrament del sistema de calefacció
- Compra nou carro amb cadres plegables i mòbils

1. PANELS SEPARADORS EXISTENTS

- Integració en l'entorn (color)
- Possibilitat de pisarra i llmant
- Element expositiu i de treball

2. ÀREA PRINCIPAL DE MAGATEM

- Esparra (d'una banda)
- Mòble expositiu (PC i pantalla)
- Possibilitat superfície pisarra i llmant
- Part vista (caixes de plàstic) i part oculta
- Espai per elements de neteja
- Alguns espais configurables en alçada
- Carros amb llibres i materials mòbils
- Aprofitar els carros i taules mòbils per elements expositiu.

3. CORTINES AUTOMÀTIQUES (a totes les finestres)

- Inquisidores i 00%
- Decoratives screen blanques

4. NOUS MOBLES SOTA PICA PER MAGATEM I RESIDUS (PISSARRA I LLMANT)

5. NOU FRONTAL PER AMAGAR VIDRES PER EXPOSICIONS

6. IL·LUMINACIÓ

- Infra llums T1 existent (alternar llum càlida i llum freda)
- Línia de llum perimetrat existent (6.1)
- Línia de llum perimetrat nou (6.2)
- Llums puntuals estructura sostre

7. BANC DE FUSTER

8. REORGANITZACIÓ ESPAI (RAJOLES, SOBRE, ETC.)

PROPOSTA REESTRUCTURACIÓ **P2**
TALLERS DE PLÀSTICA

EDIFICI B
PLAN
CAMPUS MIRAMARQUES
C/ MIRAMARQUES, SN

ESCALA GRÀFICA 1/100
ÀREA D'INFRAESTRUCTURES I SERVEIS GENERALS
Última actualització: maig 2015

UVIC Universitat de Vic